

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN VATANSEVERLİK DEĞERİNE YÖNELİK
GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERSİN MAZAK

DANIŞMAN
PROF. DR. SEVGİ COŞKUN KESKİN

HAZİRAN 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN VATANSEVERLİK DEĞERİNE YÖNELİK
GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERSİN MAZAK

DANIŞMAN
PROF. DR. SEVGİ COŞKUN KESKİN

HAZİRAN 2023

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Ersin MAZAK

İTHAF

Vatanın çocukları için can veren tüm şehit öğretmenlere...

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın fikir aşamasından tamamlanmasına kadar bilgi ve tecrübesi ile bana daima yol gösteren, sorularıma sabırla cevap veren, farklı bakış açıları kazanmamı sağlayan danışman hocam Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN'e, jüri hocalarım Doç. Dr. Ahmet Emin OSMANOĞLU'na ve Dr. Öğr. Üyesi Tuğba DEMİRTAŞ TOLAMAN'a, yüksek lisans eğitimim süresince yolumun kesiştiği, bana emeği geçen tüm hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın veri toplama aşamasında kıymetli görüşleri ile katkı veren Türkçe öğretmenlerine çok teşekkür ederim.

Beni hep cesaretlendiren, destekleyen ve çalışmam boyunca hiç yalnız bırakmayan eşim Huriye AYDEMİR MAZAK'a ve kızım Gülce MAZAK'a, beni bugünlere getiren aileme şükranlarımı sunarım.

Ersin MAZAK

ÖZET

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN VATANSEVERLİK DEĞERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Ersin MAZAK, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN

Sakarya Üniversitesi, 2023.

Bu çalışmada Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda Türkçe öğretmenleri için vatanseverlik değeri, vatanseverlik değerinin öğretilme durumu, Türkçe dersi ile ilişkisi konularına odaklanılmıştır. Bu araştırmada temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Sakarya ili devlet okullarında görev yapan 20 Türkçe öğretmeni oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formda toplam 17 soru bulunmaktadır. Form hazırlandıktan sonra uzman görüşü alınmış gerekli düzeltmeler yapılarak görüşme formuna son hali verilmiştir. Araştırmanın verileri içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre Türkçe öğretmenlerinin kendilerini bir vatansever olarak kabul ettikleri ve vatanseverlik değerinin öğretiminde sorumluluk hissettikleri belirlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinin milletin varlığı ve devamlılığı için hayati derecede öneme sahip olduğuna inandıkları tespit edilmiştir. Vatanseverlik değerinin öğretimi için en uygun dersin Türkçe olduğu, Türkçe öğretmenlerinin bu değer en iyi şekilde öğretilmesi için çeşitli ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersinde vatanseverlik değerinin etkili bir biçimde öğretilmesi için çok sayıda önerilerinin olduğu ve bu önerilerin etkinliklerle, öğretmenlerle ve vatanseverlik değerinin ele alınış biçimiyle ilgili öneriler olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Vatanseverlik, Değer, Değerler Eğitimi, Türkçe, Öğretmen.

ABSTRACT

THE OPINIONS OF TURKISH TEACHERS ON THE VALUE OF PATRIOTISM

Ersin MAZAK, Master's Thesis

Advisor: Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN

Sakarya University, 2023.

This study aims to reveal the views of Turkish teachers on teaching the value of patriotism. In this context, we focused on the patriotic value for Turkish teachers, the status of teaching patriotic value, and its relationship with the Turkish lesson. Basic qualitative research methods were used in this study. The data of the research were collected through semi-structured interviews. The study group of the research consisted of 20 Turkish teachers working in state schools in Sakarya province in the 2022-2023 academic year. The form contains a total of 17 questions. After getting expert counsel and making changes that were required, the interview form was completed. The data of the study were analyzed using content analysis method.

The study's findings showed that Turkish teachers accepted themselves as patriots and felt responsible for teaching patriotism value. It was found that Turkish educators believe the idea of teaching patriotism to be of greatest significance for the ongoing existence and continuance of the country. The best course for teaching patriotism, according to the study's findings, is Turkish, and Turkish teachers include various in-class and extracurricular activities to teach this value in the best way. It was determined that Turkish teachers had various ideas for efficiently teaching the value of patriotism in Turkish lessons, and these ideas related to activities, teachers, and the way the value was conveyed.

Keywords: Education, Patriotism, Value, Value Education, Turkish, Teacher.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
İTHAF	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın konusu, kapsamı ve amacı.....	1
1.2. Problem cümlesi	3
1.3. Alt problemler	3
1.3. Sınırlılıklar.....	4
1.5. Tanımlar	4
BÖLÜM II	5
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Değer kavramının tanımı	5
2.2. Değer kavramının özellikleri ve işlevi.....	7
2.3. Değerlerin sınıflandırılması.....	9
2.4. Değer eğitimi yaklaşımları	12
2.4.1. Değer aktarma yaklaşımı	12
2.4.2. Değerler telkini yaklaşımı	13
2.4.3. Değer geliştirme yaklaşımı.....	14
2.5. Değer analizi.....	14

2.6. Değer açıklama yaklaşımı	16
2.7. Bütünleşik değer eğitimi.....	18
2.8. Vatanseverlik değeri ve tanımı	19
2.9. Vatanseverlik değerinin önemi ve amacı.....	20
2.10. Vatanseverlik değerinin eğitimi.....	20
2.11. Türkçe dersi ve değerler eğitimi	21
2.12. Türkçe eğitimi ve vatanseverlik değeri ilişkisi.....	24
2.13. İlgili araştırmalar	25
2.13.1. Yurt içinde gerçekleştirilen çalışmalar	25
2.13.2. Yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalar	27
BÖLÜM III.....	30
YÖNTEM	30
3.1. Araştırma modeli	30
3.2. Çalışma grubu.....	30
3.3. Veri toplama araçları	32
3.3.1. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği	32
3.4. Verilerin toplanması ve analizi.....	32
3.5. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları	34
BÖLÜM IV	36
BULGULAR	36
4.1. Vatanseverlik değerinin anlamı	36
4.2. Vatanseverlerde bulunması gereken özellikler	38
4.3. Vatanseverlik öz değerlendirmesi	41
4.4. Vatanseverlik değerinin öğretiminin önemi ve bunun nedenleri.....	43
4.5. Vatanseverlik değerinin öğretilmesi gereken dersler ve gerekçeleri.....	45
4.6. Vatanseverlik değerinin öğretilmesi gereken sınıf düzeyleri	48

4.7. Vatanseverlik eğitimi açısından Türkçe dersinin önemi	50
4.8. Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkileri	52
4.9. Vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer alma durumu.....	55
4.10. Vatanseverlik değerinin öğretiminde öğretmen etkinlikleri	58
4.11. Vatanseverlik değerinin öğretiminde öğretmen öz değerlendirmesi	61
4.12. Vatanseverlik değerinin öğretiminde ders kitabı dışındaki etkinlikler.....	64
4.13. Vatanseverlik değerinin öğretilmesi açısından Türkçe öğretmenin sorumlulukları	66
4.14. Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe öğretmenin üstlenmesi gereken roller.	68
4.15. Vatanseverlik değerinin öğretiminde model olma durumu	71
4.16. Vatanseverlik değerinin öğretiminde karşılaşılan zorluklar	73
4.17. Vatanseverlik değerinin etkili bir biçimde öğretilmesi için öneriler	76
BÖLÜM V	80
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	80
5.1. Sonuç	80
5.2. Tartışma	85
5.2.1. Vatanseverlik değerinin ifade ettiği anlama ilişkin tartışma	85
5.2.2. Vatanseverlik değerinin öğretilmesine ilişkin tartışma	87
5.2.3. Vatanseverlik değerinin öğretilmesinin Türkçe dersiyle bağlantısına ilişkin tartışma	89
5.2.4. Vatanseverlik değerinin öğretilmesinin Türkçe öğretmenleri bağlantısına ilişkin tartışma	91
5.3. Öneriler.....	94
KAYNAKÇA	96
EKLER.....	103

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	31
Tablo 2. Vatanseverliğin anlamı.....	36
Tablo 3.Vatanseverlerde bulunması gereken özellikler	38
Tablo 4. Vatanseverlik öz değerlendirmesi	41
Tablo 5. Vatanseverlik değerinin öğretiminin öneminin nedenleri.....	43
Tablo 6. Vatanseverlik değerinin öğretiminin öneminin nedenleri.....	45
Tablo 7. Vatanseverlik değerinin öğretilmesi gereken sınıf düzeyleri.....	48
Tablo 8. Türkçe dersinde vatanseverlik değerinin öğretilmesi konusundaki düşünceler....	51
Tablo 9. Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkileri.....	53
Tablo 10. Vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer alma durumu	56
Tablo 11. Vatanseverlik değerinin öğretiminde öğretmen etkinlikleri.....	58
Tablo 12. Vatanseverlik değerinin öğretiminde öğretmen öz değerlendirmesi	61
Tablo 13. Vatanseverlik değerinin öğretiminde ders kitabı dışındaki etkinlikler	64
Tablo 14. Vatanseverlik değerinin öğretilmesi açısından Türkçe öğretmenin sorumlulukları.....	66
Tablo 15. Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe öğretmenin üstlenmesi gereken roller	69
Tablo 16. Vatanseverlik değerinin öğretiminde model olma durumu.....	71
Tablo 17. Vatanseverlik Değerinin Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar	74
Tablo 18. Vatanseverlik değerinin etkili bir biçimde öğretilmesi için öneriler.....	76

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın konusu, kapsamı ve amacı

Yaşadığımız yüzyılda insanoğlu bilgi, teknoloji ve imkanlar bakımından oldukça zenginleşmiştir. Bütün olanakların bu kadar çok ve kolay ulaşılabilir olması insanların birbirleriyle olan iletişimlerini de olumsuz yönde etkilemiştir. “Komşu komşunun külüne muhtaçtır.” gibi bir bakış açısından giderek uzaklaşmış, bu durum insanların bireyselleşmesine yol açmıştır. Bu bireyselleşme toplumun temel yapı taşını oluşturan milli ve manevi değerlerin kaybolmasına, milletlerin başkalaşmasına neden olmaktadır. “Toplum ancak değerleri içselleştirmiş bireylerden oluştuğu zaman devamlılık sağlayabilir. Tersi durumda insanların bir arada bulunması zorlaşacak ve toplumsal yapıyı tehdit eden, istenmeyen davranışlar artacaktır” (Akbaş, 2004). Değerlerin zaman içinde yıpranması o millet için çok kötü sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Tüm bu olumsuzluklar göz önünde bulundurulduğunda her bakımdan gelişmiş olan ülkeler de dahil olmak üzere dünyada kültür aktarımı ve değer eğitimine önem verilmeye başlanmıştır. Bu sebeple değerleri korumak ve gelecek nesillere aktarmak oldukça önemli hale gelmiştir.

Değerler, toplumların varlıklarını ve birliklerini sürdürebilmelerini sağlayan kültür unsurlarıdır. Dolayısıyla değer, kültür kavramıyla da yakından ilgilidir. Bu sebeple değerler, bağlı bulunduğu kültür gibi millîdir. Her milletin sahip olduğu değerler sistemi, dünyayı algılayış biçimine göre farklılık gösterir. Türk milletine ait değer ve normlar, Türk’ün anlayışını, inançlarını kısaca hayata bakış açısını yansıtır (Özbay ve Tayşi, 2011). Toplumsal değerler, bir topluma özgü ve o toplumda yaşayan insanların mutlu ve huzurlu yaşamalarına olanak veren davranış kalıplarıdır (Yıldız, 2018). Sahip olduğumuz değerlerin korunması ve sonraki nesillere aktarılması dil ile mümkün olacaktır.

Dil, toplumla birlikte gelişir ve değerlerin sonraki nesillere taşınmasında lokomotif görevi görmektedir. “Değerlerin aktarımı konusunda dil en önemli öğelerden biridir. Bireylerin ana dili değer kazanımında ve aktarımında temel faktördür ve anlamının, düşünmenin, iletişim kurmanın, sosyalleşmenin kaynağıdır.” (Aslan, Coşkun Keskin ve Önder, 2019). Toplum

içinde anlaşmanın ve sağlıklı bir iletişim kurmanın yolu da değerleri özümsemiş bireyler yetiştirmekten geçmektedir.

Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanmış 2019 Türkçe Öğretim Programı'nın amaçlarından biri de öğrencilerin milli, manevi değerleri benimsemiş ve hayat tarzına dönüştürmüş bireyler olmalarını sağlamaktır. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı olmamakla birlikte temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmeyi amaç edinerek yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir (MEB, 2019). Bu yüzden değerlerin bireylere okullarda derslerle ilişkilendirilerek işlevsel olarak kazandırılması önem arz etmektedir. Değerler eğitiminin derslerden arındırılarak sağlanması yerine dersler ile bütünleştirilerek öğrencilere aktarılması daha başarılı sonuçlar elde etmeyi sağlayabilir.

Milletler varlıklarını devam ettirebilmek için vatanına bağlı, kültürünü ve değerlerini benimsemiş bireylere ihtiyaç duyarlar. Primoratz (2013), vatanseverliğin tanımını yaparken kişinin ülke sevgisi veya vatandaşların ülkesine karşı olan sorumlulukları olarak dile getirmiştir. Zamir ve Horowitz (2013)'e göre ise vatanseverlik kişinin yaşamını sürdürdüğü ülkeye kendini ait hissetmesidir. Etkili bir vatanseverlik eğitimi ülkenin gelişimi için oldukça elzemdir.

Vatanseverlik değeri, Türk kültürü açısından önemi oldukça fazla olan değerlerden biridir ve toplumdaki birçok kişinin önem verdiği değerlerin başında gelmektedir. Türkçenin geçmiş ile gelecek arasındaki bağı sağladığı, toplumsal hafızayı gelecek nesillere taşıdığı düşünüldüğünde bu değerın kazanılmasında Türkçe öğretmenlerine oldukça fazla görev düşmektedir.

Türkçe dersi her öğrencinin hayatından bir şeyler bulabildiği, gündelik yaşamla iç içe bir ders olması sebebiyle değerler eğitiminin istenen düzeyde işlenebileceği bir kültür dersidir. MEB (2019) tarafından öğretim programında kök değerler içinde yer verilmiş olsa da Türkçe dersinde verilmesi gereken kazanımlara bakıldığında vatanseverlik değerinin yer almadığı görülmektedir. Değer, metinler aracılığıyla hissettirilerek verilmektedir.

Türk Milli eğitiminin genel amaçlarından biri de vatansever bireyler yetiştirmektir. Bu sorumluluğu üzerine almış bir öğretmen grubu olan Türkçe öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri ve yaptığı çalışmalar oldukça önemlidir. Tüm bunlardan yola çıkarak bu

araştırmada, Türkçe ğretmenlerinin vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Böylece alan literatürüne katkı yapılacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma;

Daha nce Türkçe ğretmenleri ve vatanseverlik değeri ile ilgili bir çalışma yapılmamış olması bakımından *zgn*,

Yaşadığımız dönemde değerler eğitimine duyulan ihtiyacın giderek artması bakımından *güncel*,

Kültür ve değerlerin aktarımında Türkçe dersinin ve ğretmenlerinin önemini göstermesi bakımından *gerekli*,

Türkçe ğretmenlerinin vatanseverlikle ilgili yaptığı çalışmaları ve önerilerini ortaya koyması bakımından *işlevsel* bir araştırmadır.

1.2. Problem cümlesi

Türkçe ğretmenlerinin vatanseverlik değerine yönelik görüşleri nelerdir?

1.3. Alt problemler

1. Vatanseverlik değeri Türkçe ğretmenleri için ne anlama gelmektedir?
2. Türkçe ğretmenlerinin görüşlerine göre Türkçe derslerinde vatanseverlik eğitimi süreci nasıl gerçekleşmektedir?
3. Türkçe ğretmenlerinin öğrencilere vatanseverlik değerini kazandırmanın önemi hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Türkçe ğretmenlerinin vatanseverlik eğitimin yeterliliği hakkındaki görüşleri nelerdir?
5. Türkçe ğretmenlerinin vatanseverlik eğitiminde öğretmenin üstlenmesi gereken role yönelik görüşleri nelerdir?
6. Türkçe ğretmenlerinin vatanseverlik değerini öğretmede, Türkçe dersinin ne derece etkili olduğuna yönelik görüşleri nelerdir?

1.3. Sınırlılıklar

Çalışma:

- 2022-2023 eğitim öğretim yılında Sakarya ili devlet okullarında görev yapan 20 Türkçe öğretmeni,
- Görüşme formundaki sorular ve sorulara verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Değer: Terimsel anlamda “değer” bizim objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, arzu edilen, istenmeyen ve buna benzer yaşam yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve de prensiplerimizi ifade etmektedir (Yazıcı, 2006, s.501).

Değerler Eğitimi: Bireylere değerleri sistematik ve bilinçli bir şekilde kazandırma sürecidir (Yıldırım ve Demirel, 2019).

Vatanseverlik: Devleti, milleti ve vatani korumak, hatta vatan ve millet için ölmek anlamına gelmektedir (Ertürk, 2006).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değer kavramının tanımı

Kişiler toplumsal normlar, gelenek ve görenekler yolu ile “iyi-kötü” ve “doğru- yanlış” ayırabilmeyi ve kendi ahlâk ölçüt ve ilkeleri doğrultusunda bir ölçü edinmeyi benimserler. Edinilen bu, ölçü değer adı verilen kanaatler ve inançlar bütününe meydana getirir. Terimsel anlamda “değer” bizim objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, arzu edilen, istenmeyen ve buna benzer yaşam yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve de prensiplerimizi ifade etmektedir (Yazıcı, 2006, s.501).

Değerler, bir toplumun mevcudiyetini sürdürebilmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul gören ortak duygu, düşünce ve de amaçları yansıtan genel kabul görmüş temel ilkeleri yansıtmaktadır. Toplamların kendine has kültürü, her kültürün de kendine has değerleri bulunmaktadır. İnsana has bir nitelik taşımakta olan değerler, aynı zamanda insanın hedeflerine uygun bir tarzda kendini gerçekleştirip gösterebileceği bir duruma gelmelerine de yardımcı olmakta, yaşama anlam kazandırmakta, hayatın hoşgörü, dürüstlük, iyilik, merhamet vb. güzel yönlerini çoğaltmaktadır. Bütün bunlarsa toplumsallaşmayı ve toplum ile uyumlu bir yaşamı beraberinde getirmektedir. Toplumsallaşma, toplumun mevcudiyetini muhafaza etmesinde ve devamını sağlamasında gerekli bir süreçtir (Kolaç ve Karadağ, 2012, s.764).

Değerler hem mikro hem de makro manaya sahip olan kavramlardır. Bireysel davranış tabanında değerler, bireyin gereksinimleriyle toplumsal hayatın beklentilerini uzlaştıran içselleştirilmiş kabul görmüş standartlardır. Bu durumda değerler kişilere eylemleri için makul seçenekleri sunmaktadır. Kültürel yaşam gibi makro ortamdaysa değerler toplumsal yaşamla bütünlük göstermeye imkân veren paylaşılan manaları anlatmaktadır. Akademik sahada en çok atfı yapılan tanımlamalardan biri Rokeach’a ait olan görüştür. Rokeach’a göre değerler birtakım davranışların ya da oluşan sonuçların kişisel ya da toplumsal olarak kabul edilebilir olup olmadığını işaret eden devamlılık gösteren inançların bütünüdür (Balcı ve Yalpar Yelken, 2010, s.82).

“Değer” kavramı, içeriği aynı olmakla beraber farklı şekillerde tanımlanmıştır. Yapıcı ve Zengin (2003) değerleri, paylaşılmış olan ve toplamca genelleşmiş tutumlar şeklinde görmektedirler. Erdem (2007) ise değeri belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlamaktadır. İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı’ndaki tanımın içeriğine göre değer, bir sosyal grup ya da toplumun kendi varlık, birlik, isleyiş ve de devamını sağlayabilmek ve sürdürebilmek için üyelerinin geneli tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilmiş olan ortak düşünce, hedef, temel ahlaki ilke veya inançlar biçiminde tanımlanmıştır. Schwartz ve diğerleri (2001), kültürlerarası bir örnekleme üzerinde yapmış oldukları araştırmalarında değerleri, önem sıralamaları değişim gösterebilen, insanların hayatına kılavuzluk eden prensipler, arzu edilir ve durumlar üzeri hedefler olarak nitelendirilmektedir (Çelikkaya ve Filoğlu, 2014, s.542).

Değer, sözlüklerde istenilen, ilgi duyulup peşinden koşulan, ayar ölçüsü şeklinde kullanılan kavram anlamlarına gelmektedir. Değer, ekonomiden, dine, psikolojiden sosyolojiye kadar farklı alanlarda kullanım gösteren bir kavramdır. Değer kavramı kişi ya da topluluğun ideal olarak kabul etmiş olduğu var olma ya da hareket etme tarzıdır. Değer, karşı karşıya kalmış olduğu varlıkları ve davranış biçimlerini istenebilir ve saygın kılar. Değerler, davranış biçimlerimizin nasıl olması gerektiği konusunda bizlere rehberlik etmekte ve de bizleri yönlendirmektedir. Kimliğimizi ve kişiliğimizi de biçimlendiren değerler toplumdaki uyum ve huzura temel oluşturmaktadır. Şahısların tercihlerinde birer filtre vazifesi gören değerler, inanç şemasında, yargıların normu, standardı ve ölçütü olmuşlardır. Bundan hareketle kişinin hayatına şekil veren, aynı zamanda yaşamın amaçları olan değerler, kişiye önemli olanı tanımlayarak isteklerine ve tercihlerine rehberlik ettiği görülmektedir (Özekinci ve Lala, 2017, s.246).

Değer sözcüğünün Arapça karşılığı “fazl” sözcüğüdür. Râgıb el-İsfahânî, fazilet terimini "insanın başkalarından üstün ve imtiyazlı olmasını sağlayan durum, kişiyi mutluluğa götüren şey" şeklinde ifade etmiştir (Çağrı, 1995).

Kindî fazlî “İnsanlara özgü olan, takdire layık hoş meziyetler” biçiminde tarif etmektedir. Kindî’ye göre değer; insanın nefsinde ve de davranışlarında ortaya çıkan güzel huylardır. İnsanın nefsinde vuku bulan değerler “hikmet”, “necdet” ve “ıffet”; nefsi hareketlerle ortaya çıkan değerse “adalet”tir. Kınalızade’ye göre akıl, arzu ve öfke güçlerinden doğan hareketlerin akıl önceliğinde ve mutedillik üzere oluşmasına sebep ahlak değer adı verilmektedir (Yalçın, 2021, s.11).

Günümüzde eğitimin bilgi temelli yürütülmesinin yanında, bireylerin olumlu davranışlar sergilemesi adına yapılması gerekenler insanlığı ilgilendiren konular durumuna gelmiştir. Bu nedenle değerler eğitimiyle ilgili birçok branşta tanımlamaların yapıldığı, konunun tartışıldığı görülmektedir. Bireylere istendik davranışlar kazandırma konusunda kavram kargaşası yaşanmaktadır. Bunun nedeni, bu sürecin ahlak, karakter, değerler ve manevi eğitim başlıklarında farklı isimlerle alan yazında bulunmasıdır. Yakın zamanda değerler eğitimi olarak alan yazında yer alan kavram, önceleri ahlak eğitimi, 1990'dan sonra karakter eğitimi başlıklarıyla incelenmekteydi. Yabancı literatürde "moral education" ifadesinin Türkçeye manevi eğitim olarak çevrildiği görülmektedir. Türkiye'de son yıllarda istendik davranışların kazandırılmasına değerler eğitimi adı verilmektedir (Yıldırım ve Demirel, s.93).

Değer eğitimi geleneksel toplumlar içinde rol model olma, ezber ve telkin etme yöntemleriyle yapılmaktayken, günümüzün demokratik toplumlarında akıl, mantık ve iş birliği çerçevesinde, bireye empati yaptırarak ve bireyin öz saygısı korunarak gerçekleştirilmektedir. Değerler eğitiminin bireylere ailede, sosyal çevrede ve okullarda kazandırıldığı görülmektedir. Bu ortamlar içinde en etkilisi okullardır. Okullar hem ailenin hem de toplumun istediği davranışları değerler eğitimi ile bireylere kazandırmaya çalışmaktadır (Demirok, 2019, s.19).

2.2. Değer kavramının özellikleri ve işlevi

Değerlerin ele alınış biçimine, uzmanlık sahalarına ve toplumlara göre değişen tanımları olmasına karşın aşağıda belirtilen önemli ortak özellikleri vardır (Şimşek, 2021, s.11):

- İnsanlara has nitelikler olması,
- Duygularla bağlantılı bulunması,
- Toplumda birleştirici rolünün olması,
- Toplum içinde paylaşılabılır olması,
- Kişilere, toplumlara ve kültürlere göre değişkenliği,
- Kişilerin seçim, tutum ve davranışlarıyla ilgili olması,
- Birbiriyle alakasının olması,

- Kendi aralarında öncelik sıralamasının bulunması,
- Değişime açıklığı ve öğrenmeye yatkınlığı gibi özelliklerdir.

Yalçın (2021) doktora tezinde değerlerin özelliklerini aşağıdaki gibi özetlemiştir:

- Değerlerin inanç vasıfları vardır ve duygular ile bağlıdır. Soyut ve de kişisel özelliklere sahiptirler, etkinlik durumuna geldiğinde duygularla etkileşime geçerler.
- Değerler kişilerin hedefleri ve davranış örüntüsüyle alakalıdır.
- Değerler, özgül hareket ve de durumların üzerindedir.
- Değerler kişilerin, davranış ve olayların seçilmesinde ve yönlendirilmesinde standart bir vazife görür.
- Değerler kendi içinde önem derecesine göre sıralanmaktadır, değer öncelikleri oluşabilmektedir. Değerler değişkenlik gösterir. Değerler, ihtiyaç silsilesine bağlı olarak değişebilir.
- Kişinin davranışına etkisi olan çok yönlülük gösteren ölçütlerdir.
- İnsanın kendini ifade etmesinde öncülük eder. Diğer kişileri etkilemede ve de ikna etmede etkilidir.
- İnsanı sosyal yaşantısında da konum almaya özendirir.
- Kişinin politik ve de dini tercihlerinde önemli derecede rol oynar.
- Kişinin kendini ve çevresindekileri değerlendirmesinde önemli bir ölçüt olarak rol oynamaktadır.
- Bireylerin ahlaki çerçevede değerlendirilmeye alınmasında ve ahlaki sıralanmasında ölçüt niteliği taşır.

Değerlerin toplumsal yaşam içinde çeşitli işlevleri vardır. Değerlerin işlevlerini şu şekilde sıralayabiliriz (Kolaç ve Karadağ, 2012, s.764):

- Değerler, bilinçli ve de amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Sosyal eylem içinde yer alan bireyin toplumsal olarak kabullenebilen istek ve olgular adına temel atıf noktasıdır.
- Değerlerin belirli bir kültürün gelişim sürecinde semboller, estetik kurallar ve davranış biçimleri çerçevesinde şekillendirici rolü bulunmaktadır. Bu bağlamda değerlerin kültürün temellerinden olduğu söylenebilmektedir.

- Değerler, insanların sosyalleşmesinde öğrenilen ve üstlenilen unsurlar olarak bireyin parçalarından biri olarak görülmektedir.
- Değerler, bireylerin toplumsal sosyal rollerini seçme ve uygulamada rehberlik etmekte, ilgi oluşturmakta ve insanlara cesaret vermektedir. Bu sayede bireyler belli görevlerin ve rollerin gerekliliğini kavramakta, toplumsal beklentiler çerçevesinde hareket etmeye çalışmaktadır.
- Değerler, toplumdaki davranışların şeklini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle bireyler toplum içinde davranış ve fikirlerini ortaya koymada değerlerin rehberliğine ihtiyaç duymaktadır.
- Değerlerin istek ve fiilleri belirleyen, zihinsel ve duygusal boyutları olan toplumsal bir olgu özelliği bulunmaktadır.
- Değerler toplumsal baskı ve kontrol görevi gören araçlardır. Bireyleri toplumsal kurallara uymaya, kabul edilmeyen davranışlardan kaçınmaya yönlendirmektedir. Doğru ve istendik davranışların sergilenmesinde bireyleri cesaretlendirmekte, onaylanan davranışları sergileyenleri bir araya getirebilmektedir.
- Toplumsal dayanışmanın ortaya çıkması ve süreklilik arz etmesi ortak değerler sayesinde gerçekleşebilmektedir.

2.3. Değerlerin sınıflandırılması

Değerler hakkında yapılmış olan araştırmaları etkili bir şekilde sürdürebilmek için birçok sınıflandırmanın yapılmış olduğu görülmüştür. Bu sınıflandırmalardan en çok dikkat çeken ve kabul görenler; Nelson, Rokeach, Spranger ve Schwartz'a ait olanlardır. Bu sınıflandırmalar aşağıda verilmiştir (Yazıcı, 2006, s.502):

Nelson'a göre değerler; kişisel değerler, grup ve sosyal değerler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Buna göre kişisel değerler; seçim yapmamızda ve satın almış olduğumuz ürünlerde, hobilerimizde olduğu gibi diğer şahsi tercihlerimizle de ilişkilidir. Grup değerleri, belirli bir grubun mensupları tarafından paylaşılmış olan değerlerdir. Bu grup; kulüp, aile, dini ya da politik bir grup olabilmektedir. Sosyal değerlerse adalet, saygı, farklılık gösterme, eşitlik vb. değerlerdir ve kişinin mevcut olan toplumsal yapı içerisinde varlığını idame ettirmesine yarar sağlamaktadır. Rokeach'a göre değerlerse; temel ve araç değerler olmak

üzere tasnif edilmektedir. Temel değerler; özgürce seçim, başarı, eşitlik, erdem gibi istenilen nihai değerleri kapsamaktadır. Araç değerlerse temel değerleri elde etmek için kullanılacak cesaret, gerçeklik, sorumluluk, tutku gibi davranış biçimlerini ifade etmektedir.

Spranger, değerleri altı temel başlık altında toplamıştır. Bunlar: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer grupları olacak şekilde belirtilmiştir (Bolat, 2016, s.333):

- Bilimsel değer: Gerçeğe araştırmaya, muhakemeye, bilgiye ve de eleştirel düşünceye önem vermektedir. Bilimsel değerlere sahip olan birey, deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
- Ekonomik değer: Ekonomik hedefleri ve araçları kapsar. Faydalı ve pratik olana değer verir. Ekonomik değerlerin hayatta dikkate alınması gerektiğini belirtir. Kişisel yararı ön planda tutmaktadır.
- Estetik değer: Çevresindeki objelerde güzellik, estetik bir düzen aramaktadır. Simetriye, uyum ve de forma önem verir. Kişi yaşamı olayların bir çeşitliliği olarak algılamaktadır. Sanattan herhangi bir fayda beklemeden sanatın toplumsal bir zorunluluk olduğu düşüncesindedir.
- Sosyal değer: Çevresindekileri sevmeye, etrafındakilere yardım etme ve bencil olmama temel düşüncesi esastır. Ulaşılabilecek en yüksek değer insana olan sevgidir. Bu birey sevgisini insanlara taktim eder. Nazik ve de sempattır, bencil duygulardan uzaktır.
- Politik değer: Her şeyin üstünde görülen kişisel güce değer verilir bu bireyler için etki ve şöhret hayatın temelidir. Temelini kuvvet oluşturmaktadır
- Dini değer: Evreni bir bütünsel olarak kavrar ve şahsını onun bütünlüğüne bağlar. Dini anlayışı için dünyevi arzu ve hazları feda eder.

Değerler ifadesi grup ölçekli değerler ve de bireysel değerler olacak şekilde de sınıflandırılabilir. Bu tasnif edişeye göre grup ölçekli değer grup yapısının bir parçasını oluşturmaktadır. Grup içerisinde yer alan normlar ve kurallar grubun bünyesindeki değerleri şekillendirir. Genel çerçevede paylaşılmış olan değerler grup dinamiğinin temelini oluşturmaktadırlar ve grubun içsel dinamiklerini oluşturan bağları daha da kuvvetlendirirler. Şu şekilde ifade edecek olursak bir sporcu grubunun veya bir bilim insanı grubunun çeşitli türden grup değerleri dinamikleri vardır. Sporcular için "fair play" son derece önemli bir grup değeri iken; bilim insanları için ise "özgür araştırma" bu tür bir özellik taşımaktadır.

Grup ve toplum ölçekli değerler ve inançlar her bir bireyin beşerî var oluş noktasında bir temel oluştururlar. Bu değerler, bu çerçevede neyin gerçek neyin iyi olması gerektiğini bize anlatmak için dile gelirler.

Bir kimsenin iş yapmaya engel olan sakatlığını veya yetersizliğini gidermek amacıyla uygulanan tedavi, iyileştirme. Karakter veya değerler eğitimi, öğrencilerin sahip oldukları mesuliyeti taşıyabilecekleri, mantık çerçevesinde seçimler yapabilmelerine olanak veren bilgi, beceri ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi demektir. Değerler eğitiminin Türkiye’de mevcut olan uygulaması öncelikle, UNESCO tarafından destek gören ve “Yaşayan Değerler Eğitim Programı (YDEP)” adı altında 1995 senesinde Birleşmiş Milletlerin 50. yıl dönümü kutlamaları çerçevesinde hazırlanmış olan uluslararası bir projeye dayanmaktadır. Bununla beraber Türkiye’de, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında “Değer Eğitimi”, bir proje hareketi olarak okullarda uygulamaya başlanmıştır. Eğitimin en nihai hedefi öğrenci hal ve hareketlerini olumlu biçimde etkileyebilmektir. Davranışların oluşmasındaysa, değerler kavramının yadsınamaz çok önemli bir yeri vardır. Şu sebeple öğrencilerin sahip oldukları değerler, onların davranışlarının şekillenmesine yardımcı olur. Bu sebeple, değerler ile eğitim öğretim faaliyetleri arasında çok sıkı bir ilişki mevcuttur ve birbirlerinden ayrı düşünülmeleri mümkün değildir. Hatta değerler, eğitimin her sahasında ele alınacak olan temel konulardan birini oluşturmaktadır (Bolat, 2016, s.342).

Değerler eğitiminin tanımı ve de kapsamı, bu tanımlamanın oluşmasına sağlayan eğitim sisteminin felsefik olan arka planı temel alınarak değişiklik arz etmektedir. Nitekim ananevi ile modern uzlaştıırıp kaynaştırıcı bir yol benimsemeye çalışan UNESCO’nun yukarıda ifade edilen tanımında bu durum göze çarpmaktadır. Tanımda bir taraftan “gençlerin pozitif değerleri keşfedip” ifadeleri ile değerler arasında tercih beyan edilirken “kendi potansiyeline göre ilerlemeleri” ifadeleriyle de eğitim devamlılığında kişi merkezli, içsel süreçlere atıfta bulunan değer geliştirmesi anlayışına vurgu yapılmaktadır. Değerler eğitimi çeşitli isim ve tekniklerle zamanımızda Asya, Avrupa, Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Latin Amerika’da uygulanmış olan genelde duyuşsal alana yönelik olan; kişisel ve toplumsal eğitim, kamu eğitimi, vatandaşlık eğitimi, dini eğitim, moraloji ve demokratik eğitim gibi farklı isimler altında değerler eğitimi yürütölmektedir. Eğer herkes için daha iyi bir dünya oluşturma arayışında isek eğitim, ruhunda pozitif değerleri barındırmalı ve eğitimin amaçları kazanım ifadeleri olarak da onları içermelidir. Bu hedefle değerleri öğretmek veya geliştirebilmek için gösterilen açık çabalara bugünkü literatürde genelde değerler eğitimi adının verildiğini görüyoruz (Meydan, 2014, s.94).

2.4. Değer eğitimi yaklaşımları

Zamanımızda değer eğitimini kapsayan görüşler üç temel başlık altında değerlendirilebilir. Bunlar şu şekildedir (Bolat, 2016, s.343):

* Geleneksel yaklaşım; değerler eğitimi mevzuundaki en eski yaklaşımdır. Değerleri (toplumda süregelen kapalı değerler) genç nesillere aktarımı temeli üzerine kurulmuştur.

* Küresel (evrensel) yaklaşım; bu yaklaşımın savunucularına göre eski yerel geleneksel değerlerin eski işlevi kalmamıştır artık işlevini yitirmiştir. Eğitim genel geçerli evrensel, küresel ahlâk normları ve değerleri doğrultusunda yapılmalıdır

* Karma yaklaşım; değerler eğitiminde ananevî ve küresel değerler ile beraber yer almaktadır. Fakat bu iki değerler silsilesi arasında bir ahenk ve birliktelik var olmalıdır. Doğanay, Seggie ve Caner (2012) tarafından yapılan çalışmada değerler eğitimiyle alakalı yaklaşımlar; doğrudan değerler öğretimi, akıl yürütme esaslı değerler öğretimi ve bireyin yaşadığı kültür temelli bütüncül değerler eğitimi şeklinde üç ana kategoride incelenmiştir. Meydan (2014, s.96) tarafından yapılan çalışmada değerler eğitimi değer aktarma, değerler telkini ve değer geliştirme yaklaşımları şeklinde sınıflandırılmıştır.

2.4.1. Değer aktarma yaklaşımı

Değer aktarma yaklaşımları öğrenciler öğrenmeleri gereken değerlere kendileri karar vermezler, eğitimciler tarafından seçilen değerler öğrenmenin hedefleri olarak saptanır ve de öğrenciler bu değerleri öğrenmiş olurlar. Değer aktarma yaklaşımları geleneksel anlamda okullarda sıkça kullanılan ve yüksek düzeyde öğretmen odaklı yaklaşımlardır. Anlatım, gösteriler, alıştırma – tekrar yapma, didaktik soru sorma vb. gibi teknikleri kapsamaktadır. Bu yaklaşımda öncelikle benimsenmesi gereken değer bir kural olarak ifade edilir, ardından da öğretim stratejileri yolu ile benimsetilmeye çalışılır. Öğretici, öğrencilerinden belli başlı değerleri kabullenmelerini istemektedir ve onların bu değerleri kabullenmelerini sağlayacak öğretim yaşantıları oluşturmaktadır (Meydan, 2014, s.99).

2.4.2. Değerler telkini yaklaşımı

Değerleri telkin etmede önceden karar verilmiş olan bazı değerlerin kişilerin zihninde yer bulması hedeflenir. Toplum için önemli olduğuna inanılan değerlerin kişiye kazandırılması istenmektedir. Yetişkinler kendi deneyimleri neticesinde elde etmiş oldukları değerleri doğru olarak kabul etmektedirler, bu değerlerin sosyal hayatın sürekliliğini olumlu yönde etkilediğini düşünmektedirler ve yeni neslin de bu değerleri benimsemesini, bunlar ile uyum sağlamayacak yeni değerleri kazanmamalarını arzu etmektedirler. Yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri öğretmekle davranışlarına şekil verme, onlara iyi alışkanlıklar kazandırma sorumluluğu olduğu fikri bu yaklaşımın temelinde yer alır. Telkin etme yoluyla değer öğretiminde sosyal öğrenme kuramında pedagoji anlayışı kabul görürken dikkat edilmesi gereken nokta model olarak alınacak karakterin ve örnek alınması düşünülen niteliğinin öğretmen tarafından belirlenmesi gerektiğidir. Çünkü telkin yolu ile değerleri kazanmada öğrencinin sorgulama, eleştirme vb. gibi akıl yürütme yöntemlerini kullanmaya meyletmeden üzerinde durulan değeri kazanması beklenmektedir (Dal, 2018, s.16).

Değerleri kişinin kimlik kazanma, sosyalleşme döneminde toplumun değer öğelerinden genellikle bilinçsiz olarak aldığı davranışı olması gereken standart olarak görür. Toplumun ortak değeri olan ve de yetişkin tarafından iyi olarak kabul edilen değerler tartışmaya kapalı bir şekilde kurallar şeklinde ortaya konur, öğrencinin ise bu normları kabul etmesi beklenmektedir. Öğrencide daha önce tespit edilmiş olan değerlerin doğruluk veya yanlışlığını sorgulaması, farklı bağlamlarda sebepler ve sonuçlar üzerine akıl yürütmesi yerine değerlerin manasını ve değerle alakalı örnekleri kavrayıp takdir etmesi beklenir. Değer telkininde hedefler; öğrenciye birtakım değerleri aşilayarak bu değerleri içselleştirmesini sağlamaktır. Öğrencinin değerlerini hedeflenen değerlere en yakın hale getirebilmektir. Bu hedefleri elde edebilmek için model olma, olumlu ya da olumsuz pekiştirme, eleştirme, azarlama, alternatiflere yöneltme, oyunlar, eksik veya taraflı bilgi sunarak öğrencileri belli cevap ve değerlere yöneltme, taklit, rol yapma, canlandırma, buluş yoluyla öğretme ve öğüt verme gibi teknikler uygulanmaktadır. Yapılmış olan yanlışları düzelterek doğrusunu göstermek bu metotta çok sık olarak kullanılan yollardandır (Meydan, 2014, s.99).

Günümüz okullarında değerlerin kazandırılması adına genellikle telkin yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Söz gelimi, öğrenciler arasında çıkan bir soruna müdahale eden öğretmen arkadaş sevgisinin, hoşgörünün, mütevaziliğın önemini anlatmaktadır. Vatanseverlik değerini aktarmak için derslerde tarihteki zaferlerden ve ataların yaşadığı

zorluklardan bahsedilmektedir. Telkin yöntemi her zaman istenilen değerlerin aktarımında yeterli olamamaktadır. Bu nedenle işitsellik ve görsellik içeren yaklaşımlarda da faydalanmak gerekmektedir. Kazandırılmak istenilen değerlerin kalıcılığını sağlamak için telkin yönteminin yanında uygun davranışların sergilenmesi gerekmektedir (Gereken,2018, s.60).

2.4.3. Değer geliştirme yaklaşımı

1960'lı yılları sonrasında geliştirilmiş olan kişinin tek tek özel yaşantı ve deneyimlerinden hareket ederek kendini tanıma ve değerler sistemini kurmasını hedefleyen yaklaşımdır. Ahlaki davranışın kazandırılabilmesinde hümanist psikoloji ve eğitim hareketleri çerçevesinde hareket eden bu eğilimler, kalıplaşan değerlerin sürekli telkin edilmesini onaylamamakta ve değer biçmenin kendini gerçekleştirmenin bir parçası olduğuna inanmaktadır. Bu yaklaşımda öğretmenin görevi, öğrencinin yaşamın anlamını bulmasına, kendi değerlerini oluşturmaya ve yaşam becerileri geliştirmesine yardım ederek onun etkili bir insan olmasını sağlamaktır. Bu amaç etrafında birleşen değer açıklama/berraklaştırma, değer analizi, ahlaki muhakeme yaklaşımları öğrencinin kendi değerlerini oluşturmaya imkân veren ve geleneksel yaklaşımlara alternatif yaklaşımlar olarak değerlendirilmektedir. Değer geliştirme yaklaşımı içinde ikilemlerle ahlaki muhakemenin yapılması gerekmektedir. Bu yaklaşımın kazandırılması adına öğretmen erdemin kaynağı ve son söz sahibi olmaktan ziyade öğrencileri ahlaki ikilemleri; muhakeme, suç, ceza, otoriteye uyma gibi farklı konularda değerlendirmede yönlendiren ve cesaretlendiren kişi olmalıdır (Meydan, 2014, s.100).

2.5. Değer analizi

Değer analizi yaklaşımı, değer öğretiminde bilimsel düşünme evrelerinin kullanıldığı bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım öğrencinin gerçek ya da kurgulanmış bir problemle karşı karşıya kaldığında duygusallığa kapılmadan, akılcı ve de mantıksal düşünme becerilerini kullanarak problemi çözüme kavuşturmaya çalışmasına dayanmaktadır. Bu yaklaşımda, sosyal sorunları içeren olaylar doğrudan ya da hikâyeler vasıtasıyla ele alınarak incelenir, neden-niçin, nasıl sorularının yanıtları ele alınarak sosyal olayda yer alan benzerlik ve farklılıklar

incelenir. Değer analizi yaklaşımında çocukların bir duruma yönelik kendilerine en uygun olan kararı alabilmeleri için gerekli olan bilgi ve beceriyi kazanmaları hedeflenmektedir. Öğrencinin bir konuda karar verebilmesiye belirli bir bilişsel kapasite gerektirmekte olan bir durumdur. Bu sebeplerden dolayı değer analizi yaklaşımı değerlerin yalnızca rol modellerle ya da iyi örnekleri sunmakla kazanılmasının yeterli olmayacağına, belli birtakım durumların tartışılmış olmasının öğrenciye öğüt vermekten daha etkili olduğuna işaret eder (Dal, 2018, s.20).

Değer analizi yaklaşımı; değer telkini yaklaşımı ve değer açıklama yaklaşımının içeriğine göre daha karmaşık bir yaklaşımdır. Öğrenci değer analizi yaklaşımında problem çözme metoduna benzer bir yaklaşımı takip ederek değerlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu yaklaşımın oluşum sürecinde öğrenci çevresinde mevcut olan problemlere yönelik çözüm yöntemleri üretir. Değer analizi yaklaşımı, sosyal bilim dalında uzmanlaşmış olan eğitimcilerinin değer öğretimine yönelik olarak yapmış olduğu araştırmalar neticesinde geliştirilmiştir. Değer öğretiminde bilimsel düşünme aşamalarının kullanılmasına vurgu yapan bir yaklaşım olması neticesinde analitik ve de rasyonel düşünme bu bahsi geçen yaklaşımda merkezi konumda yer almaktadır. Değer analizi yaklaşımında çocukların bir duruma yönelik olarak kendileri için en akla uygun olan kararı alabilmelerini sağlayacak bilgi ve de becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir. Değer analizi yaklaşımının öğretmenin değer telkini dayatmasından daha çok öğrencilerin bilimsel süreçler yolu ile alakalı kanıtları, olgu ve olayları değerlendirme potasından geçirerek karar varmalarına yardımcı olur. Bu yaklaşım çerçevesinde öğrencilerin zihinsel süreçlere ve mantığa bilimsel araştırmalara odaklanması sağlanmaktadır (Aydın, 2019, s.30).

Değer analiz yaklaşımı, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiş bir değerler eğitim yaklaşımıdır. Bu öğretim yaklaşımının hedefi, öğrencilere, karşılaştıkları değerler ile ilgili problemler hakkında karara varabilmeleri için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır. Değerler analizi yaklaşımında, mantıklı bir yaklaşıma karar verebilmek için, eleştirel düşünme yeteneğini kullanmamız gerekmektedir. Bu yaklaşım, zihinsel evrelere, mantığa, bilimsel araştırmalara odaklanır. Değer analiz yaklaşımı, değer kararlarını ve değerler yeterliliğini esas almaktadır. Değer analiz yaklaşımının amaçları; Öğrencilere, bir değer ifadesini değerlendirmeyi öğretmek, öğrencilerin, bahsi geçen değer nesnesiyle alakalı en kalıcı yargıya ulaşmalarına yardımcı olmak ve öğrencilere birtakım değer kavramları genel kabul gören bir değer

yargısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek olarak ifade edilir (Metcalf, 1971 ve Coombs, 1971, akt: Dilmaç, 2017, s.39).

Değer analizi yaklaşımı, değer eğitiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerekli kılan bir analiz olduğu görülmektedir. Değer soruları çerçevesinde duygusallık göstermeden, akılcılık ışığında değer problemlerini test eder. Bu yaklaşımda ahlâkî gelişim kuramının tersine öğrencilerin bir duruşu vardır ve bu duruş çerçevesinde yargılar. Değer analizi yaklaşımı gerçek veya gerçek olmayan bir soruna maruz kalındığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Öğrenciler bütün yeterlilikleri kazanana kadar, her bir basamağın gerektirdiklerini uygular. Değer analizi genellikle desteklenir ve de çok az eleştirilen bir yaklaşımdır. Değer analizinde asıl görevler aşağıdaki gibidir (Dal, 2018, s.59):

- * Konuyu tanımlaması,
- * Alternatiflerin açıklanması,
- * Her alternatif ile ilgili kanıtlar toplayarak sonucu tahmin etme,
- * Kanıtların değerlendirilerek, uzun vadeli sonuçların tahmin edilmesi,
- * Olası durumları tanımlama,
- * Her durum için olası olan sonucun değerlendirilerek açıklanması,
- * Seçenek arasından seçme ve de uygun hareket için karar alma.

Değer analizi yaklaşımı, kişinin kendi değerlerini meydana getirmesine yardım etme amacıyla kullanılan değer öğretim yaklaşımlarındandır. Şahısların sorunları duygusal olmayan, akıl ve de mantığa dayalı olacak şekilde sistematik bir durumda ele alması, problemlerin çözümü ile ilgili görüş geliştirmesi ve bir neticeye ulaşması beklenmektedir. Değer analizi yaklaşımında öğrencilerin örnek olaylar çerçevesinde ahlaki düşünme yeteneğini geliştirmesi, sosyal problemler için çözümler araması amaçlanır. Bu yaklaşımda öğrencilerin değerleri ciddiye alması ve değerlere uygun olan davranışlar göstermeye yönelmesi amaçlanır (Yalçın, 2021, s.42).

2.6. Değer açıklama yaklaşımı

Değerleri açıklama yaklaşımı, 1960 ve 1970 yılları arasında şahsiliğe verilen önemin artması ile, çocuklara değerlerin bütünüünün öğretilmesi yerine çocukların kendi değerlerini ifade

etmeleri, kendi değerlerinin farkına varmalarının son derece önemli olduğu düşüncesinin genel kabul gördüğü bir yaklaşımdır. Sidney Simon ve onun arkadaşları tarafından geliştirilmiş olan bu yaklaşım telkine dayalıdır. Değer öğretiminin etkileyciliğini kaybettiği düşüncesinden yola çıkılarak geliştirilmiş 1960 yılların sonu ve 1970'li yılların başlarında, bilhassa ABD' de etkili olmuştur. Bu yaklaşımın nedenlerinin öğrencilerin rol model olarak kabul edeceği bireylerin artmasıyla izah edilebileceği görülmektedir. Değer açıklama yaklaşımında insanlara kendi değerlerinin farkına varabilmeleri noktasında yardım edilmektedir. Bunun sebebiyse kişilerin kendi değerlerini açık bir şekilde anlayamayacak olmaları düşüncesidir. Bu nedenle bu yaklaşımda da doğrudan öğretim yaklaşımının tam aksine kişinin neye değer verip vermemesi gerektiğine bir başkasının telkiniyle değil, önündeki seçenekleri ve muhtemel sonuçları analiz ederek, özgürce, kendi hür iradesiyle değerle alakalı düşünceye varması önemli görülmüştür (Dal, 2018, s.18).

Bu yaklaşımı oluşturan temel düşünceye göre genç kişileri etkileyen faktörler çeşitlenmiştir. Günümüzde gençler anne babaları ve öğretmenlerinin haricinde akran gruplarından, basın yayından, sinema ve de sanat dünyasının tanınmış bireylerinden etkilenmektedirler. Bu durumsa genç bireyin birçok rol modelle karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır, kendi değerlerini fark edemeyen genç bireylerin karar alma zamanlarında çelişkiler yaşamasına, iyiyi seçebilme davranışını öğrenememesine sebep olmaktadır. Bu yaklaşımla kişilerin duygu, inanç, öncelik ve de değerler de farkındalık oluşmasına, güçlü ve zayıf taraflarını bilmesine ve yaşam onuruna sahip olmasına neden olmak amaçlanmıştır. Değerleri kişilerin şahsi meselesi olarak gören ve de genç bireylerin değer tercihlerine müdahalede bulunulmasının doğru olamadığını öne süren değer açıklama yaklaşımı, toplumsal beklentilere ya da baskılara yer vermediği ve narsistik olduğu düşüncesiyle eleştirilir (Yalçın, 2021, s.41).

Günümüz gençlerinin çevresinde oldukça fazla yaşantı seçeneği bulunmaktadır. Bu durum onlarda zihin karışıklığına ve tutarsız davranışlara neden olmaktadır. Bundan ötürü günümüz gençlerinin daha fazla değerler eğitimine ihtiyacı bulunmaktadır. Değer açıklama yöntemi, telkin yönteminden farklı olarak bireyin değerleri öğrenmelerinin sağlanmasından sonra onların fikirlerini dinlemeyi, değerleri dayatmadan onlara seçme özgürlüğü bırakarak aktarmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşımda öğreticiler; öğrencilerin değerlerinin farkına varmaları, davranışlarını değerler çerçevesinde mantıksal zeminde sergilemeleri, sorunlarını çözmeleri, başka kişilerle değerlerini paylaşabilmeleri için cesaret vermektedir. Değer öğretici telkin vermekten daha çok yönlendirici, alternatifleri sunan ve yüreklendirici kişidir.

Öğrenciler kendi değerlerini özgürce seçmekte ve içinde yaşadığı topluma uyarlamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşımın sergilendiği sınıflarda dinleme, fikirlere saygılı olma, hoşgörülülük gibi ortak değerlerin belirlenmesi gerekmektedir (Gerekten, 2018, s.62).

2.7. Bütünleşik değer eğitimi

Bu değerler öğretimi yaklaşımı, Kohlberg'in gelişim kuramına dayanan bir ahlak eğitimi geleneksel eğitim yöntemlerinden çok farklıdır. Bu yeni ahlak eğitimi anlayışında temel değerleri irdelemek, toplumsal etkileşimi sağlamak, mantıksal çözümleme ve de akıl yürütmeyi motive etmek, sorumluluğu eşit şekilde paylaşmak, demokratik bir ortamda rol almayı sağlamak esas olarak kabul edilmiştir. Bu değer öğretimi yaklaşımda önemli olan düşünme ve de muhakeme edebilme gücünü kazandırmayı sağlayarak öğretimi gerçekleştirebilmektir. Böyle bir programda hedeflenen öğretmenin rolü de diğerlerinden daha farklıdır; öğretmenin yargısı ve tutumu uyulması gereken tek ölçüt olmak yerine, çeşitli görüş ve düşüncelerden sadece biri olarak taktim edilecektir. Bu eğitim periyotunda öğrencilerin, birtakım ahlaki yargıların diğerlerine göre yeterli olduğu gerçeğine, farklı yargı nedenlerini inceleyerek kendi akıl yürütmeleri sonucu ulaşımlardır. (Dilmaç, 2007, s.40).

Bu yaklaşım geniş çaplı bir yöne sahiptir. Değerler eğitiminde değer aktarımı geleneksel olarak kabul görmüş yöntemler ile modern yöntemlerin birlikte bütünleşip kullanılmasının gerektiğini vurgular. Adil topluluk okulları ve de karakter eğitimi yaklaşımları bütünleşik eğitim anlayışında olan yaklaşımlardır. Kohlberg (1963)' ifadesine göre oluşturuş olduğu ahlaki gelişim kuramının okullarda uygulanabilmesi üç şekilde gerçekleşebilirdi. Bu yollardan birincisi, öğrencilerin ahlaki olarak akıl yürütme seviyelerinin tespit edilmesidir. Sonrasında belirlenen akıl yürütme becerileri geliştirilmeli ve son olaraksa adil topluluk okulları oluşturulmalıdır Karakter kelimesi Yunanca kökenlidir, düşünce ve davranış kalıplarından oluşmaktadır. Şahsi olduğu kadar grup değerlerini de kapsayan karakter kavramı bireyin davranışlarını şekillendirir ve ahlaki olarak iyi olanı tercih etmesini sağlar. Karakter eğitimiyle değerlerin öncülüğünde ahlaki olarak gelişimine ilave olarak davranışsal, bilişsel ve duyuşsal tüm gelişim alanlarının gelişim sağlaması hedeflenir (Serttaş, 2019, s. 19).

2.8. Vatanseverlik değeri ve tanımı

Merry (2009)'in ifadesine göre vatanseverlik sözel ya da davranışsal bir gayret olarak ülke onurunu ve gurunun savunmaya hazır ve istekli olma, ülkesi için savaşıarak ölenlere sevgi ve saygı duyma, onları övme ve bunun yanında ülkesinin bağımsızlığı sağlamak için savaşıları anmaktır. Vatanseverlik ruhu milletin birlik ve beraberliğine, vatanın bölünmez bütünlüğüne bilinçli olarak inanmaktır. Vatansever, mensubu olduğu milletin ve devletin tüm özelliklerini tanıyan, tarihini, kültürünü, değerlerini bilen ve her şartta her koşulda sahip çıkan bireydir. Vatansever, milletin kazandığı savaşlar ile ve askeri kahramanlıklarla gurur duyarak ülkesinin dünyada sahip olduğu tarihsel-kültürel varlığının korunması ve yüceltilmesinde üzerine düşen vazife ve sorumlulukları yerine getirmektedirler (Karagözoğlu, 2018, s.99).

Vatanseverlik; siyasi histe, milli ve kültürel bağlılık, milli gurur, devlet ve de millet için fedakârlık gösterme, vatan sevgisi, kimlik ve ait olma duygusu olarak tanımlanmaktadır. Derslerde öğrencilere kazandırılması gerektiği ifade edilen vatanseverlik değeriyle alakalı tutum ve davranışları; çalışkan olmak, dayanışma içerisinde olmak, toplumsal kaide ve kanunlara uymak, topluma değer vermek, tarihsel ve doğal mirasa karşı duyarlı öğrenciler yetiştirebilmek şeklinde belirlenmiştir (Aydın, 2019, s.63).

Vatan için genel görüş, bireyin ülkesine kuvvetli bir bağlılık hissetmesi, ülkenin onuruna olan sevgi ölçücü olmasıdır. Vatanseverlikle ilgili yapılan araştırmalara ve tanımlara bakıldığında; vatanseverliğin, milli kimlik, milli gurur, vatan sevgisi, millet sevgisi, sıra özlemi ve toprak bütünlüğü kavramlarıyla alakalı olduğu görülmektedir. Vatanseverliği, bazı şahıslar cephede savaşmak şeklinde algılamak birtakım genç bireyler görevini iyi yapan kişi tanımlamasıyla algılamaktadır. Başka bir çerçeveden bakıldığında ise vatansever kişi toprağını canı pahasına koruyan ve ülkesinin her türü çıkarlarını koruyan birey anlamına gelir. Velhasıl, vatanseverlik duygusu her bireyin doğuştan getirmiş olduğu, doğduğu ve yetiştiği yurduna karşı hissettiği olumlu hislerin bir tezahürüdür. Aksine milliyetçilik ise bu doğal duygunun siyasal unsurlar ile ilişkiye girmesi ve de siyasal anlam kazanma sürecidir. Bununla birlikte milliyetçilikle ilgili yapılmış olan bilimsel tanımlamada zaman zaman bu iki kavramın aynı manada kullanılmış olduğu görülmektedir. Ziya Gökalp'e göre, "Türk milliyetçiliği, her şeyden ziyade, millet ve vatan mefkûrelerine kıymet vermek" olarak tanımlanmaktadır (Gündüz vd., 2019, s.593).

2.9. Vatanseverlik değerinin önemi ve amacı

Vatanseverlik değeri, toplumsal yaşamın devamlılığını ve işleyişini sağlaması açısından önemlidir (Karasu Avcı ve İbret, 2016, s. 2501). Bu değere sahip kişilerden haklarını bilincinde olması, çevresinde sorumluluk alabilmesi ve dünyada ve kendi çevresinde yaşanan sorunlara karşı duyarlılık göstermesi ve çözüm üretmesi, hayvanlara v ede doğal mirasa karşı duyarlı olması, bulunduğu muhitin göstermiş olduğu başarılarla gururlanıp, maddi ve de manevi değerlerine sahip çıkması beklenir (Gül ve Şeker, 2021, s.11).

Bir milletin sonsuzluğu, bekası milleti meydana getiren her bir bireyin vatanına verdiği değer, fedakârlık ölçüleri ile ilişkilendirilmektedir. M.C. Kuntay'ın şiirinde “Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.” mısrasında ifade ettiği gibi vatanı için canını seve seve feda edebilecek vatanseverlik bilincine sahip nesil yetiştirmek öğretim programlarında bulunan vatanseverlik değeri farklı bir önem taşır. Türk Milleti'nin vatanına karşı duyduğu sevgi ve bağlılığı öncelikle Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı olmak üzere bütün dünyaya kazanılan pek çok zaferde ispatlanmış bir gerçektir. Gelecek olan nesillerin de bu vatanseverlik değeriyle hemhal yetiştirilmesi eğitimin en temel hedefleri içerisinde yer almaktadır (Karagözoğlu, 2018, s.100). Üzerinde yaşadığımız toprak parçasının vatan olarak anlam kazanmasında; şarkılar, türküler, şiirler, duygu bütünlüğünün oluşması, müşterek acılar ve vatan için kaybedilen canlar önem teşkil eden etkenlerdendir. İnal'a (1998:231; akt. Açık, 2020, s.22) göre vatan en yüce ve en büyük milli değerdir.

2.10. Vatanseverlik değerinin eğitimi

Genel manada sosyal bilgiler dersinde verilmeye çalışılan vatanseverlik eğitimiyle kişilerin haklarının neler olduğunu bilerek ve bu haklara göre davranması, üzerine düşen vazifeleri yerine getirmesi gerekmektedir. Kendi vatanıyla alakalı sorunlar gerekirse dünya sorunlarına karşıda duyarlı olmalıdır. Bu sorunlara karşı çözüm geliştirebilmesi, yurdunun ve dünyanın tarihi mirasını koruması, tarihsel süregerirliğin bir uzantısı olarak topluma düşen sorumlulukların farkında olması ve toplumsal değerleri içselleştirip benimsemesi beklenmektedir. Çünkü vatanseverlik değeriyle toplumsal düzen oluşturulabileceği gibi toplumsal devamlılık da gerçekleşecektir. Diğer taraftan kişiye toplum içerisinde ona düşmüş olan rollerini benimsetip bu roller çerçevesinde yaşamını sürdürebilmesi,

sosyalleşmesi ve de uyum sağlamasını da desteklemektedir Sosyal bilgiler dersi kapsamında milli birlik ve beraberliğe yapılmış olan vurgu, dayanışmanın etkisini attırıp toplumsal hayatı düzenleyip kişilerin belirlenen prensiplere uygun bir biçimde yaşamasını sağlar (İnce, 2021, s.37).

Vatanseverlik değerini benimsetirken tarih öğretmenleri genel olarak belgesel ve film gibi öğretim malzemelerinden faydalanmaktadır. Ders kitabı ve diğer yazılı materyallerse daha az kullanmaktadır. Belgesel ve film öğrencilerin belleğinde daha somutlaşarak yer alırlar. Başka bir ifadeyle daha fazla duyu organına hitap ettiği için kalıcıdır ve anlamlı kalıcı öğrenmeler sağlamaktadır. Yapılandırmacı eğitim anlayışına göre birincil veri kaynakları öğrencilere daha yararlı olmakla birlikte öğrenciyi daha çok motive emektedir. Öğretmenlerin değerler eğitimi verirken yöntem olarak genellikle örnek olay, drama ve de gezi gibi metotlara yer vermektedir. Materyal olarak da bu durumu desteklemektedir. Öğrenme öğretme oluşumlarında yöntem ve de materyal uyumluluğu sağlanmış olursa, istenilen amaçlara ulaşabilmek daha kolay olacaktır. Vatanseverlik gibi içselleştirilmesi ve öğretilmesi güç olan, duyuşsal alan kapsamında yer alan bir mevzuyu da ancak daha somut materyaller ile ve öğrenciye hissettirmeye dayalı yöntemler ile verebilmekteyiz (Gündüz, 2018, s.50).

2.11. Türkçe dersi ve değerler eğitimi

Türkçe derslerinde değerler eğitimi ile düzenlenmiş olan eğitim programına göre; 2006 programında değerler eğitimi ile alakalı olarak doğrudan başlık açılmamıştır. Sadece “Genel Amaçlar” bölümünde mevcut olan üç hedef, değerler eğitimi ile alakalıdır. 2006 müfredatında millî ve evrensel değerler ile alakalı olarak öğrencilerin; 1. Türk ve de dünya kültür ve sanatına ait olan eserler vasıtasıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları, 2. Hoşgörü sahibi, insan haklarına saygılı olan, yurt ve dünya sorunlarına karşı son derece duyarlı olmaları ve bu sorunlara çözümler üretmeleri, 3. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere değer vermeleri ve bu değerler ile alakalı duygu ve düşüncelerini güçlendirip pekiştirmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2006, s.4). Türkçe Dersi Öğretim Programı (2015) kapsamında millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi hedef olarak saptanmıştır, ancak değerler eğitimi farklı bir başlık altında ve öğrenme alanı olarak ele alınmamıştır. Programın içeriğinde “Biz ve Değerlerimiz” başlıklı tema mevcuttur. Bu temada işlenecek

olan konu örneklerinde “dostluk, sadakat, merhamet, vefa, saygı, sevgi, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma, arkadaşlık, sözünde durma, çalışkanlık, dürüstlük vb.” değer başlıkları yer almaktadır. (Yalçın, 2021, s.50-51).

Yenilenmiş olan Türkçe Öğretim Programı’nda (2018) ise değerlerin öğrencilere kazandırılmasının eğitim programlarının bir gereği olduğu belirtilmiştir. Bu yenilenen programda da değerler, farklı bir program ya da öğrenme sahası olarak görülmemiştir, ünite, konu vb. olarak ayrı bir başlık altına alınmamıştır. Tüm eğitim sürecinin nihai gayesi, bir ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yerini almıştır. Öğretim programlarında bulunan “kök değerler”; adalet, dürüstlük, öz denetim, saygı, sevgi sabır, sorumluluk, dostluk vatanseverlik, yardımseverlik şeklinde belirtilmiştir. Bu değerler, öğrenme öğretme evrelerinde hem kendi başlarına hem de alakalı olduğu alt değerler ile ve hem de öteki kök değerler ile ele alınarak vücut bulacaktır (MEB, 2018, akt. Mutlu ve Dinç, 2019, s.1051).

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2019) belirtilmiş olan amaçlar göz önünde bulundurulduğunda okul öncesi eğitimden yükseköğretim sürecine kadar “ahlaki bütünlük”, “öz farkındalık”, “öz güven”, “öz disiplin”, “estetik duyarlılık”, “millî ve manevi değerleri benimseme ve hayat tarzına dönüştürmüş olma”, “haklarını kullanma ve sorumluluklarını yerine getirme” vb. değerleri okullarda öğrencilere benimsetmek Millî Eğitim Bakanlığının temel amaçları arasında yer almaktadır. Yukarıda yer alan amaç ifadelerinde değerlerin ve de yetkinliklerin belirtildiği görülmektedir.

Değerler eğitimi son zamanlarda teknolojinin de etkisi ile ön planda kendini göstermektedir. 2019 yılında yayımlanmış olan Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda da on kök değere yer verildiği görülür. Programda değer olarak yer verilen on kök değer: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir. Bu değerlerin tanımlanması programda yapılmamıştır. Ancak değer eğitiminde bütünleştirici bir özelliğe sahip bir yaklaşımın benimsenmiş olduğu görülmektedir. Türkçe dersleri kapsamına konuların genellikle metinler doğrultusunda işlendiği düşünüldüğünde metinlerin doğru olarak seçilmesinin ne derece önemli olduğu görülmektedir. Türkçe Öğretim Programı’nda (2019) metin seçilirken nelere dikkat edilmesi gerektiği sıralanmıştır. Buna göre; orijinal metinden direkt olarak alınan yayınların seçilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Doğru olarak yapılan çevirilerin önemine dikkat çekilmektedir. Duygu ve de düşünce dünyasını zenginleşmesine ışık tutan edebi ve kültürel değere sahip olan metinlerin seçilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Metin seçimini yaparken hedefe yönelik olmasının

yanında edebi ve de estetik değer taşıyan bir yapıttan alıntı olması, nitelikli bir yazarın kaleminden çıkmış olması, kültürel mirasımıza vurgu yapması da son derece mühimdir (Şimşek, 2021, s.330).

2017- 2018 eğitim öğretim yılında kullanılan 5. sınıf Türkçe kitabındaki temalara ve konulara bakıldığında da “Değerlerimiz” başlığı altında bir tema dikkat çekmektedir. Bu tema içinde yer alan metinler de konu olarak 5. Sınıf öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal gelişimine uygun metinlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı 2006’daki programda örtük de olsa değerler eğitimiyle ilgili amaçlara yer vermiştir. 2018’deki programda ise değerler eğitimiyle ilgili ayrı bir başlık oluşturulmuş ve amaçlara şöyle değinilmiştir (Gerekten, 2018, s.84):

- Değerler öğretim programın çerçevesini meydana getiren ilkelerdir.
- Değerleri dikkate alan bireyler toplumun geleceğini belirler.
- Eğitim sistemi bireylerin ahlaki kararlar almalarında ve toplum yaşamına uyum sağlamalarında değerler eğitimi ile katkıda bulunmaktadır.
- Sistemin asli görevi değerlerini bilen bireyler yetiştirmektir.

Alan yazında Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi açısından değerlendirildiği çalışmalarda genel olarak kök değerlerin çeşitli metinlerde işlendiği tespit edilmiştir. Bu değerler içinde adalet ve dürüstlük temalarına daha az yer verildiği, sevgi, vatanseverlik gibi konuların daha fazla işlendiği belirtilmektedir. Türkçe ders kitaplarında en fazla değerlerin “Milli Mücadele ve Atatürk” kısmında işlenmiştir. Özellikle 7. Sınıf Türkçe ders kitabında değerler eğitime ayrılan yerin yetersizliği dikkat çekicidir (Çetin, 2022, s.491).

Türkçe ders kitapları karakter ve değerler eğitiminin işlenmesi açısından en önemli kaynaklar olarak belirtilmektedir. Bu kitaplarda özellikle tiyatro kısımlarında değerlerin etkileyici bir şekilde verildiği görülmektedir. Farklı yayınevlerinin Türkçe ders kitaplarının incelendiği araştırmada 12 tiyatro metninde; “saygı-nezaket, arkadaşlık-dostluk, kararlılık, cesaret, cömertlik, barış, vatanseverlik, fedakârlık, sevgi, dürüstlük” gibi değerler işlenmektedir. Tiyatro bölümlerinde en fazla saygı ve nezaket değerine yer verildiği, evrensel değerlerin daha az yer aldığı saptanmıştır. Bunun yanında bütün sınıf düzeylerinde değerler eğitimi tiyatro metinleri içinde verilmesine karşın 8. Sınıf ders kitabında tiyatro metin türünün yer almaması eksiklik olarak görülmektedir. Ayrıca 5 ve 8. Sınıf Türkçe ders

kitaplarında değerlerin kazandırılmasına dair yönergenin yer alması gerektiği belirtilmektedir (Dilekçi, 2022, s. 56).

2.12. Türkçe eğitimi ve vatanseverlik değeri ilişkisi

Türkçe 6. Sınıf ders kitabındaki konular içinde değerler eğitimi bağlamında sevgiden sonra en fazla yer alan vatanseverlik olduğu belirtilmektedir. Ders kitabında vatanseverlik değeri; çalışkanlık, dayanışma, yasa ve kurallara riayet, sadakat, tabii ve tarihi mirasa duyarlılık, içinde yaşadığı toplumu dikkate alma gibi konularla sunulmuştur (Deniz ve Karagöl, 2018, s.247-251).

Türkçe dersi programındaki değerlerin yer almasında 2015 yılında vatanseverlik değeri yer almazken 2017, 2018 ve 2019 programlarında kök değerler arasında vatanseverliğin de bulunduğu görülmektedir. Ders kitaplarında değerler çizgi romanlar içinde de aktarılmaya çalışılmaktadır. Örneğin vatanseverlik değeri Ali isimli kişinin İstiklal Marşı'nın tamamını ezbere okumasıyla işlenmektedir. Battal Gazi karakterinde birçok değer yanında vatanseverliğin de aktarıldığı görülmektedir (Aşçı, 2020, s.870, 886).

Vatanseverlik, 7. Sınıf Türkçe ders kitabında estetik değerinden sonra en fazla yer alan değer olarak yer almaktadır. Vatanseverlik on farklı yerde ve beş metnin içinde Türk milletinin özellikleri çerçevesinde yer işlenmektedir. Diğer değerlere oranla vatanseverlik ve duyarlılık değerlerinin metinlerde daha fazla yer alması önemli ve sevindirici görülmüştür (Ecerkale ve Bayrak, 2018, s.284-285). 7. Sınıf Türkçe kitabında erdemler temasında vatanseverlik değerinin daha az işlenmesine karşın Milli Mücadele ve Atatürk konusunda vatanseverlik orta düzeyde işlenen değerlerden olmuştur (Çetin, 2022, s. 501).

İlköğretim Türkçe ders kitapları metinlerinin incelendiği çalışmalarda da en fazla yer alan kök değerlerin sevgi, yardımseverlik ve vatanseverlik olduğu belirtilmektedir. Bunun yanında, sevgi ve yardımseverlik değerlerinin vatanseverlikle ilişkilendirildiği metinler de yer almaktadır. Türkçe dersi kitapları içinde “Vatanseverlik” değeri; vatana hizmet, fedakarlık, vatan topraklarının değeri ve güzelliği, kültür değerlerimiz, tarihi şahsiyetler, vatan bütünlüğü, yerli malı kullanımını teşvik alt başlık konuları içinde işlenmektedir (Kaşkaya ve Duran, 2017, s.432-433).

Türkçe dersi 2018 müfredatında “Erdemler, Milli Kültürümüz ve Milli Mücadele ve Atatürk” adlı temalar yer almakta, bu bölümlerde vatan ve vatanseverlik değerleri erdemler kısmı dışında yer almaktadır. Ders kitaplarında vatanseverlik ve vatan değerlerinin erdemler bölümünde de yer alması, diğer bölümlerde daha sık işlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda vatanseverlik değerine tiyatro ve oratoryo gibi etkinliklerle daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Bunun yanında Türkçe ders programlarında vatanseverlik ve diğer değerlerin kazanımlarının yer almaması eksiklik olarak görülmektedir (Durhat ve Ökten, 2020).

2.13. İlgili araştırmalar

Değerler eğitimi ile ilgili Türkiye’de ve dünyada oldukça fazla çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar içinde dikkat çekici bulunanlar yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar kategorisinde kısaca belirtilmiştir.

2.13.1. Yurt içinde gerçekleştirilen çalışmalar

Dilmaç (2007) tarafından gerçekleştirilen doktora çalışmasında üstün yetenekli çocuklarda değerler eğitimi konusu incelenmiştir. Çalışmada değer eğitimi ve süreci oldukça geniş kapsamlı açıklanmış, konuyla ilgili yurt içi ve ülke dışındaki çalışmalardan bahsedilmiştir.

Bolat (2016) tarafından yapılan çalışmada; değerler eğitimi alan yazındaki çalışmalar çerçevesinde genel olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada, değerler eğitiminin toplumsal sorunlara göre zenginleştirilebileceği önerilmektedir.

Kolaç ve Karadağ (2012) tarafından yapılan çalışmada; Türkçe dersi öğretmen adaylarının değer algıları incelenmiştir. Bu bağlamda Adıyaman Üniversitesi Türkçe Eğitimi öğretmen adayları arasında açık uçlu anketle onların değerler eğitimi algısı analiz edilmiştir. Çalışma sonunda öğretmen adayları, Türkçe derslerinde drama, piyes ve tiyatro metinlerinde değerler eğitiminin verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Özekinci ve Lala (2017) tarafından yapılan çalışmada; Diyarbakır ilinde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüş ve algıları metaforlar

kapsamında incelenmiştir. Öğretmenler en fazla yapıtaşını yöneticilerin ise ahlak metaforunu kullandıkları belirtilmiştir.

Ecerkale ve Bayrak (2018) tarafından hazırlanan çalışmada; Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde belirlenen değerlerin varlığı incelenmiştir. Araştırmanın giriş bölümünde değer tanımı, sınıflandırılması, işlevleri, değerler eğitimi, programda değer yeri ve kitaptaki metinler, incelenen değerler, bu değerlere ait bulgular yer almıştır. Araştırmada incelenen metinlerde; alçakgönüllülük, azim, barış, başarı, bilimsellik, birlik-beraberlik, cesaret, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, fedakârlık, güler yüz-tatlı dil, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, nezaket, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik değerleri tespit edilmiştir.

Ulusoy ve Dilmaç (2018) tarafından yazılan eserde; değerler kavramsal ve sosyolojik olarak geniş çerçevede incelenmiştir. Çalışmanın sonunda yurt içi ve dışında değerler eğitimiyle alakalı çalışmalara yer verilmiştir.

Dal (2018) tarafından yapılan yüksek lisans tezinde; okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili algı ve görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonunda, öğretmenlerin değerler eğitimini uyguladıkları ve uygulamalar sayesinde çocuklarda istedik davranışlar geliştirebildikleri tespit edilmiştir.

Gerekten (2018) tarafından gerçekleştirilen yüksek lisans tezinde; 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında atasözleri kapsamında değerler eğitiminin işlenişi incelenmiştir. Çalışmada incelenen atasözlerinde değerler eğitimi yalnızca erdemler temasında ele alındığı, diğer temalarda da aynı şekilde yer alması gerektiği belirtilmiştir.

Mutlu ve Dinç (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada; 6. Sınıf Türkçe dersi kitabında değerler eğitiminin ele alınış şekli incelenmiştir. Çalışma sonunda ders kitapları içindeki metinlere değerlerin dengeli dağıtılması gerektiği belirtilmiştir.

Aydın (2019) tarafından yapılan yüksek lisans tezinde; coğrafya derslerinde değerler eğitiminin işlenme şekli incelenmiştir. Çalışmada değerlerle ilgili kavramlar geniş çerçevede ele alınmış, araştırma kapsamında anket yöntemiyle coğrafya öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşleri ele alınmıştır.

Gündüz ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada; Isparta ilinde görev yapan tarih öğretmenleri arasında vatanseverlik değerini ele alma şekilleri incelenmiştir.

Açık (2020) tarafından yapılan yüksek lisans tezinde; ilkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik ve kültürel miras duyarlılığı değerlerinin biyografilerle işlenmesi incelenmiştir. Çalışmada Türkiye’de ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Şimşek (2021) tarafından yapılan çalışmada Türkçe dersi 2019 yılı müfredatında yer alan değerler çerçevesinde “Kutadgu Bilig” adlı eser incelenmiş, eserde geçen metinlerin değerler eğitimi kapsamında kullanılması gerektiği önerilmiştir.

Dilmaç (2021) tarafından yapılan doktora tezinde; Türkçe eğitim programındaki değerler eğitimi kapsamında Kutadgu Bilig adlı eser incelenmiş, eserde yer alan değerler tespit edilmiştir. Çalışmada değer ve değer eğitimi ile Türkçe derslerinde değerler eğitiminin işlenişi genel çerçevede ele alınmıştır.

Yalçın (2021) tarafından gerçekleştirilen doktora çalışmasında; değer ve değerler eğitimi genel çerçevede ve kapsamlı olarak ele alınmış, “Yusuf ile Züleyha Mesnevisi” Türkçe dersi değerler eğitimi kapsamında incelenmiştir. Tezin sonucunda, Yusuf ile Züleyha mesnevilerinin değerler eğitimi açısından oldukça zengin içeriğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dilekçi, A. (2022) tarafından yapılan çalışmada; Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinleri, değerlerin aktarımı açısından incelenmiştir. Bu bağlamda önceden belirlenen on değer çerçevesinde ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinleri değerlendirilmiştir. Çalışma sonunda her kademedeki ders kitaplarının tiyatro metinlerinde değerlere yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca en fazla saygı ve nezaket değerlerine yer verildiği belirtilmektedir.

2.13.2. Yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalar

Veugelers, (2000) tarafından yapılan çalışmada; ilk olarak eğitimdeki değerlerle ilgilenen eğitim kavramlarına, örneğin değer eğitimi, eleştirel düşünme, ahlaki gelişim ve eleştirel pedagojiye yer verilmiştir. Çalışmada değer farklılıklarına dikkat eden bir öğretmenin bile önemli bulduğu değerleri sıklıkla dile getirdiği belirtilmektedir. Çalışmada öğrencilerin farklılıkları belirtmek için öğretmenlerin değer görüşlerini dile getirirken kendi değer ve tercihlerinde çoğunlukla kendi düşüncelerini ön plana çıkardıkları belirtilmektedir.

Schwartz ve diğeri (2001) tarafından gerçekleştirilen araştırmada; Schwartz'ın (1992) insani değerler teorisinin 10 değer yapısını, yeni ve daha az soyut bir yöntem olan Portre Değerleri Anketi (PVQ) ile ölçümü yapılmıştır. Güney Afrika (n = 3.210) ve İtalya'daki (n = 5.867) temsili örneklerde ve 13 ila 14 yaşındaki Ugandalı kızlardan (n = 840) alınan örneklerde yapılan analizler, teorik prototipe benzer değerler arasındaki ilişki yapılarını ortaya çıkardı. İsrailli bir öğrenci örneğinde (n = 200), PVQ ve standart değer araştırması ile ölçüldüğünde değerler yakınsak ve ayırt edici geçerlilik göstermiştir. Dört örnekteki 10 arka plan, kişilik, tutum ve davranışsal değişken seti ile değer önceliklerinin tahmin edilen ilişkileri, alternatif bir ölçüm yöntemiyle değerler teorisinin yapı geçerliliğini desteklemiştir.

Veugelers ve Vedder (2003) tarafından yapılan çalışmada Hollanda'da görev yapan öğretmenlerin durumları değerler eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin kültür ve ahlaki değerleri aktarmada rolleri ve hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin değerleri özümseme dereceleri tartışılmıştır.

Coombs-Richardson ve Tolson (2005) tarafından yapılan araştırmada; ABD'nin güney bölgesinde ve Batı Avustralya'da ikamet eden seçilmiş ilk ve orta öğretim öğretmenleri tarafından değerlerin sıralamasındaki benzerlikleri ve farklılıkları incelenmiştir. Sıralanan değerler, Rokeach değer araştırmasında (RVS) tanımlanan değerlerdir. Araştırma bulgularına dayanarak, Avustralyalı öğretmenlerin ve Amerikalı öğretmenlerin ilk beş değer açısından benzer demokratik değer sistemlerine sahip oldukları, ancak Rokeach tarafından belirlenen bazı değerlerde farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Willemsse, Lunenberg, ve Korthagen (2005) tarafından yayınlanan makalede; öğretmen adaylarının ahlaki eğitime hazırlanmasına yönelik keşifsel bir çalışmayı rapor etmektedir. İlköğretim için bir öğretmen yetiştirme enstitüsünün birinci yıl müfredatının bir bölümü için hedeflerin, program bölümlerinin ve öğretme ve öğrenme yöntemlerinin tasarlanması anlatılmaktadır. Daha sonra müfredatı yürüten öğretmen eğitimcilerine ve programa katılan öğretmen adaylarına müfredatın tasarlandığı şekliyle ahlaki yönlerini fark edip etmedikleri sorulmuştur. Çalışmanın sonuçları, diğerlerinin yanı sıra, öğrenci öğretmenleri ahlaki eğitime hazırlamanın örtülü ve planlanmamış yönlerine daha fazla dikkat edilmesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

Thornberg, (2008) tarafından yapılan çalışmada; öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin algılarını araştırmak ve bu konudaki profesyonellik derecelerini keşfetmek hedeflenmiştir. Bu bağlamda İsveç'te, 13 öğretmenle nitel görüşmeler yapılmış

ve karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Öğretmenlere göre değerler eğitiminin; çoğunlukla tepkisel ve plansızlığı, öğrencilerin okuldaki günlük davranışlarına göre değerleri benimsedikleri ve kısmen veya çoğunlukla bilinçsizce değerlere riayet ettikleri tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca öğretmenler arasında değerler eğitimi alanında mesleki bilgi eksiklikleri belirtilmiştir.

Abdullah ve diğerleri (2019) tarafından yapılan araştırmada; Endonezya'daki okullardaki karakter eğitimi ele alınmıştır. Özellikle vatanseverlik değerinin kullanıcıların çıkarlarına göre değiştiği ortaya konmuştur. Karakter eğitiminin etnik ve dinsel zenginliği içermediğinin iddia edildiği makalede okullarda değerler eğitimi konusunda ülkedeki kültürel zenginliğin dikkate alınması ve ona göre değişiklikler yapılması gerektiği belirtilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın nasıl gerçekleştirildiği açıklanmış ve araştırmanın gereç ve yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında açıklamalar yapılmıştır.

3.1. Araştırma modeli

Bu çalışmada Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmanın bu amacına paralel olarak bu çalışmada temel nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Temel nitel araştırmalar incelenen olguyu derinlemesine incelemeyi amaçlarlar ve temel nitel araştırmalarda insanların yaşamlarını nasıl yorumlandığı, dünyalarını nasıl inşa ettikleri ve deneyimlerine ne anlam kattıkları ortaya çıkartmaya çalışılmaktadır (Merriam, 2018). Bu çalışmada da Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesine ilişkin görüşlerini derinlemesine incelemek ve bu olguyu nasıl yorumladıkları ve nasıl tecrübe ettiklerini kapsamlı şekilde açıklamak hedeflenmiştir.

3.2. Çalışma grubu

Bu çalışmada örnekleme yöntemi olarak kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminin seçilmesinin nedeni yakın ve ulaşılması kolay bilgiye en hızlı ve en az maliyetle ulaşabilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada çalışma grubunun belirlenmesinde kullanılan kriter halen Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir okulda görev yapan Türkçe öğretmeni olmaktır. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Sakarya ili devlet okullarında görev yapan 20 Türkçe öğretmeni oluşturmuştur. Çalışma grubundaki öğretmenlere bir sıra numarası verilmiş, öğretmenler için “Ö” ifadesi kullanılmıştır. Böylece

öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde kodlanmıştır. Çalışma grubunun cinsiyet, yaş ve çalışma tecrübeleriyle ilgili bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

No	Kod	Cinsiyet	Yaş Aralığı	Kıdem
1	Ö1	Kadın	0-5 yıl	20-29 yaş
2	Ö2	Erkek	16-20 yıl	40-49 yaş
3	Ö3	Erkek	6-10 yıl	30-39 yaş
4	Ö4	Erkek	11-15 yıl	30-39 yaş
5	Ö5	Kadın	16-20 yıl	30-39 yaş
6	Ö6	Erkek	6-10 yıl	30-39 yaş
7	Ö7	Erkek	6-10 yıl	30-39 yaş
8	Ö8	Erkek	6-10 yıl	30-39 yaş
9	Ö9	Erkek	11-15 yıl	30-39 yaş
10	Ö10	Kadın	6-10 yıl	30-39 yaş
11	Ö11	Erkek	6-10 yıl	30-39 yaş
12	Ö12	Kadın	6-10 yıl	30-39 yaş
13	Ö13	Erkek	6-10 yıl	30-39 yaş
14	Ö14	Kadın	16-20 yıl	40-49 yaş
15	Ö15	Kadın	11-15 yıl	40-49 yaş
16	Ö16	Kadın	6-10 yıl	30-39 yaş
17	Ö17	Kadın	6-10 yıl	30-39 yaş
18	Ö18	Erkek	6-10 yıl	30-39 yaş
19	Ö19	Kadın	6-10 yıl	30-39 yaş
20	Ö20	Erkek	11-15 yıl	30-39 yaş

3.3. Veri toplama araçları

Bu araştırmanın verileri nitel araştırmalardaki birincil veri toplama tekniklerinden birisi olan görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme türü olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme türü tercih edilmiştir.

3.3.1. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği

Yarı yapılandırılmış görüşme araştırma konusunu derinlemesine inceleme imkanı verir ve bu görüşmelerde katılımcılar kendilerini rahatça ifade edebilirler (Patton, 2018). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde görüşme öncesinde hazırlanan görüşme formu ile katılımcılara yöneltilen sorular ve bunların sırası belirlenir. Araştırmacı bu soruları sırasına uygun olarak her katılımcıya yöneltir. Bununla birlikte araştırmacı sorularla ilgili elde etmek istediği bilgiyi genişletmek veya katılımcının soruya odaklanması sağlamak için ilave sorular yöneltebilmektedir. Bu anlamda yarı yapılandırılmış görüşmeler araştırmacıya kısmi bir esneklik sağlamaktadır (Ekiz, 2020). Bu araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunu hazırlamak için araştırmacıya uygun olarak alanyazın incelemesi yapılmış ve alanda daha önce yapılmış araştırmalar incelenmiştir. Hazırlanan taslağa uzman görüşü alındıktan sonra son hali verilmiştir. Görüşme formunda 17 soru yer almıştır (EK 1). Görüşmelerde katılımcılara “*vatanseverlik değeri sizin için ne anlama geliyor*”, “*vatansever bir insanda bulunması gereken özellikler nelerdir*”, “*vatansever bir insan olduğunuzu düşünüyor musunuz? Neden?*” vb. sorular yöneltilmiştir.

3.4. Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmanın verileri 2023 yılı mayıs ayı içerisinde toplanmıştır. Görüşme öncesi katılımcılara görüşmenin amacı, araştırmadan beklenen faydalar hakkında bilgi verilmiş ve yalnızca gönüllü olan katılımcılardan veriler toplanmıştır. Verilerin toplanması sürecinde araştırmacı her bir katılımcıyla ayrı ayrı görüşmüş ve bu görüşmelerde görüşme formundaki her bir soru belirlenen sıra ile her bir katılımcıya yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar yazılı olarak kaydedilmiştir. Görüşmelerde bir zaman kısıtlaması yapılmamıştır.

Bununla birlikte görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür. Görüşmenin bitiminde katılımcılara katkılarından dolayı teşekkür edilmiştir.

Veri analizinde araştırmanın toplanan verileri işlenerek anlamlı bilgilere ulaşılmaya çalışılır. Bir araştırmada veri analizi araştırma sorularının cevaplarına ulaşmak için gerçekleştirilir ve veri analizi ile verilerin ne ifade ettiğini, katılımcıların ne söylemek istediğini ve araştırmacının söylenenden ne anladığını anlamlandırmak hedeflenir (Merriam, 2018). Bu araştırmada veri analizi, araştırmanın amacına ve araştırmada kullanılan araştırma yöntemine bağlı olarak içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İçerik analizinde, elde edilen verilerin incelenmesi ve incelenen olguyla ilgili kavramsal ve mantıklı açıklamalara ulaşacak şekilde verilerin kodlanarak ortak temalara ulaşılması hedeflenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizi yapılırken takip edilen bazı aşamalar bulunmaktadır. Bu aşamalar veri işleme, verileri kodlama, tema oluşturma, verileri görsel hale getirme ve yorumlama aşamalarıdır. Bu araştırmada içerik analizinin bu aşamalarına uygun olarak araştırmada toplanan verilerin analizleri gerçekleştirilmiştir:

Veri işleme. Her bir katılımcıdan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu veriler katılımcıları niteleyecek şekilde Ö1, Ö2, Ö3 vb. şekilde numaralandırılmıştır. Veriler dikkatlice okunmuş ve bütünlük açısından kontrol edilmiştir. Daha sonra her bir katılımcıyı verdiği yanıtlar ilgili soruların altında birleştirilerek tek bir dosya haline getirilmiştir.

Verileri kodlama. Katılımcıların ilgili sorulara verdiği yanıtlardaki vurgu yapılmak istenen anlamlar kelimelere veya kavramlara indirgenmiştir. Aynı anlamı ifade eden yanıtlar aynı kod altında birleştirilmiştir. Örneğin; katılımcının “*bir öğretmen olarak milli değerlerimizin önemini, vatanın kutsallığını ve bu ülkenin atalarımızdan bize bir emanet olduğunu ve ülkemizin gelişmesi için yaptığımız işin her zaman en iyisini yapmamız gerektiğini öğrencilerime sürekli anlatıyorum*” biçimindeki ifadesinden “vatansever bir nesil yetiştirme” kodu üretilmiştir.

Tema oluşturma. Oluşturulan kodların anlamca birbirine yakın olanları alt temalar altında bu alt temalar da temalar altında gruplandırılmıştır. Örneğin; “*öğrencilerin değerlere kapalı olması*” ve “*öğrencilerin dikkatlerinin dağınık olması*” kodları “öğrenci kaynaklı zorluklar” alt teması altında, “*konunun soyut olması*” ve “*tanımla etkinliklerin uyuşmaması*” kodları “konu kaynaklı zorluklar” alt teması altında ve “*iktidar politikaları*”, “*toplumun bilinç yapısı*” kodları ise “dış kaynaklı zorluklar” alt teması altında gruplandırılmıştır. Tüm bu alt

temalar ise “vatanseverlik değerinin öğretiminde karşılaşılan zorlukların kaynakları” ana teması altında gruplandırılmışlardır.

Verileri görsel hale getirme. Oluşturulan kod, alt tema ve tema örüntüsünün kolay anlaşılabilmesi için bu bulgular tablolar halinde görsel hale getirilmiştir. Tablolarda ayrıca kodların tekrarlanma sıklıklarının bilgileri de verilmiştir.

Yorumlama. Tablolarda sunulan kod ve temalar bir bütünlük içinde yorumlanmıştır. Ayrıca, bu yorumları desteklemek için gerekli olan yerlerde katılımcılara ait ifadeler olduğu gibi sunulmuştur.

3.5. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları

Bilimsel araştırmalar doğru ve güvenilir bilginin kaynağıdır. Bu niteliğinin nedeni tüm aşamalarının geçerlik ve güvenilirliği için belirli süreçlerden geçiriliyor olmasıdır (Demir, Gürer, Köksal ve Dolu, 2011). Bu araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için de çalışmalar yapılmıştır. Bilimsel araştırmalarda iç geçerlilik, araştırma sonunda ulaşılan sonuçların aslında var olan gerçeği ne kadar yansıttığı ile ilişkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada iç geçerliği sağlamak için araştırmanın tüm süreçleri uzman desteği ile gerçekleştirilmiştir. Veriler dikkatlice okunmuş ve verilerin bütünlüğünden emin olunmuştur. Uygun kodlar belirlenmiş ve bu kodlar uygun temalar altında birleştirilmiştir. Kodlar oluşturulurken her katılımcının söylemleri diğerleriyle bir arada değerlendirilmiştir. Bu araştırmada iç geçerliğini artırmak için kullanılan tekniklerden bir diğeri katılımcı teyidi veya üye kontrolüdür. Bu teknik katılımcıların araştırma sonuçlarını kendi görüşlerini yansıtıp yansıtmadığını değerlendirmeleri açısından denetleyebilmelerini içerir (Başkale, 2016). Bu kapsamda, katılımcılara kendi görüşlerinin araştırmaya yansıyıp yansımadığı konusunda geri dönütler alınmıştır.

Nitel araştırmalarda dış geçerlilik ya da nakledilebilirlik, elde edilen sonuçların farklı zaman ve durumlara aktarılabilmesiyle ilişkilidir. Dış geçerliği sağlamak için kullanılan en yaygın yöntem örneklem seçiminin doğru şekilde yapılması ve örneklemin temsil edici sayıda ve nitelikte olmasıdır (Merriam, 2018). Bu bağlamda uygun örneklem yöntemi ile uygun olduğu düşünülen bir sayıda Türkçe öğretmenleri araştırmanın örneklemi için seçilmiştir. Örneklem içerisinde farklı cinsiyetten, yaştan ve mesleki tecrübeden öğretmenlerin bulunmasına özen gösterilmiştir.

Bu araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için araştırmanın her aşaması detaylı ve şeffaf bir biçimde açıklanmıştır. Araştırmanın bulguları tablolarla görselleştirilmiş ve açık ve anlaşılır nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca, araştırmanın bulguları sunulurken sık sık katılımcıların ifadeleri doğrudan aktararak araştırmanın güvenilirliğinin artırılmasına gayret edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu kısımda araştırmanın nitel verilerinin analiz edilmesiyle elde edilen bulgular tablolar eşliğinde sunulmuştur. Bulgular konularına göre uygun başlıklar altında verilmiştir.

4.1. Türkçe öğretmenlerine göre vatanseverlik değerinin anlamı

Tablo 2’de katılımcıların “*vatanseverlik değeri sizin için ne anlama geliyor*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların vatanseverliğin anlamı ile ilgi verdikleri yanıtların 5 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar “*ülkeye faydaya dair anlam*”, “*değer anlamı*”, “*bağ kurulan anlam*”, “*kültürel birlik anlamı*” ve “*milliyetçilik anlamıdır*”. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2

Vatanseverliğin anlamı

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Vatanseverliğin Anlamı	Ülkeye faydaya dair anlam	İşini/görevini iyi yapmak	6	13
		Vatanın gelişimi için çabalamak	3	
		Ülkeye hizmet etmek	2	
		Kamu yararını gözetmek	1	
		Çalışkan olmak	1	
	Değer anlamı	Ülkeyi sevmek	5	10
		Müesseseyi sevmek	1	
		Ahlaklı ve erdemli olmak	1	
		En önemli değer	1	
		En kutsal şey	1	
		Toprak parçasını sevmek	1	
	Bağ kurulan anlam	Aidiyet	4	8
		Bağ kurmak	2	
		Aile	1	
		Vefa	1	
	Kültürel birlik anlamı	Milli ve manevi değerleri aktaran köprü	2	5
		Coğrafyaya bağlılık	1	

	Öz yurdundakiler için ayırım yapmamak	1	
	Dili korumak	1	
Milliyetçilik anlamı	Milletine sevgi	2	5
	Bayrağı korumak	2	
	Ülkesine sevgi	1	

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların vatanseverlik değerini en sık “*ülkeye faydaya dair anlama*” ilişkilendirdikleri görülmüştür (13 katılımcı). Bu katılımcılar vatanseverliğin ülkeye faydalı işler yaparak anlaşılabilceğine dikkat çekmişlerdir. Bu anlamla ilgili olarak katılımcıların vatanseverliği işini ve “*görevini iyi yapmak olarak*” (6), “*vatanın gelişimi için çabalamak olarak*” (3), “*ülkeye hizmet etmek olarak*” (2), “*kamu yararını gözetmek olarak*” (1), ve “*çalışkan olmak olarak*” (1) algıladıkları anlaşılmıştır. Ö2 “*vatanseverlik benim için öncelikli işini iyi yapmaktan başlar*” diyerek görevi iyi yaparak ülkeye fayda sağlamanın önemine vurgu yapmıştır. Ö5 de benzer olarak “*vatanseverlik vatanının her alanda gelişebilmesi için her türlü çabayı sarf etmek demektir*” ifadelerini kullanmıştır.

Vatanseverliğin anlamıyla ilgili olarak katılımcıların sıklıkla üzerinde durdukları bir diğer anlamın vatanseverliğin değer anlamı olduğu anlaşılmıştır (10 katılımcı). Bu katılımcılara göre vatanseverliğin değer olarak bir anlamı bulunmaktadır. Bu katılımcılar vatanseverliği “*ülkeyi sevmek*” (5), “*müesseseyi sevmek*” (1), “*toprak parçasını sevmek*” (1), “*ahlaklı ve erdemli olmak*” (1), “*en önemli değer*” (1) ve “*en kutsal şey*” (1) olarak anlamlandırmışlardır. Ö11 “*Vatanseverlik benim için en önemli değerlerden biridir. Vatan sevgisi olmazsa toplumdaki pek çok alanda hızlı bir bozulma olacağını düşünüyorum*” diyerek vatanseverliğin değer olarak önemine dikkat çekmiştir. Ö19 ise ülkeyi sevmenin önemine dikkat çekerek “*içinde doğup büyüdüğümüz ülkenin kıymetini bilmeyi, onun uğruna, onun var olmayı sürdürmesi adına severek ve isteyerek bir şeyler yapmayı ifade ediyor*” demiştir.

Vatanseverliğin anlamıyla ilgili bazı katılımcılar (8 katılımcı) vatanseverliğin insanları bir arada tutan etkisine dikkat çekerek vatanseverliğin bağ kurulan anlamına vurgu yapmışlardır. Bu anlamda vatanseverlik “*aidiyet oluşturmakla*” (4), “*bağ kurmakla*” (2), “*vefayla*” (1) ve “*aileyle*” (1) ilişkilendirilmiştir. Ö1 vatanseverliğin bağ kurma anlamına dikkat çekerek “*vatan sevgisi aile, vefa, bağ gibi kavramları bütüncül olarak ifade eder*” demiştir. Ö2 ise vatanseverlik ve aidiyet ilişkisine vurgu yaparak “*vatanseverlik aidiyet duygusunu hissettirmektedir ve aidiyetini hissettiğim en kutsal şey vatandır*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Az sayıda katılımcı ise (5 katılımcı) vatanseverliğin kültürel birlik sağlayan bir anlamı olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu katılımcılara göre vatanseverlik “*milli ve manevi değerleri aktaran bir köprüdür*” (1), “*coğrafi bağlılık sağlamaktadır*” (1), “*dilin korunmasını sağlar*” (1) ve “*aynı yurttta yaşayanlar arasında ayrımcılığı önler*” (1). Ö15 vatanseverliği “*Milli, manevi duyguların anlaşılıp hissedilebilmesini ve gelecek nesillere bu bütünü aktarabilme köprüsü olduğundan önemli bir değerdir*” şeklinde anladığını belirtmiştir.

Yine az sayıda katılımcının (5 katılımcı) ifadelerinden vatanseverliğin onlar için milliyetçilikle ilgili bir anlam ifade ettiği anlaşılmıştır. Bu katılımcılar için vatanseverlik “*milletini sevmek*” (2), “*bayrağını korumak*” (1) ve “*ülkesini sevmek*” (1) anlamındadır. Ö6 vatanseverliğin kendisi için anlamını tanımlarken “*vatanseverlik bireyin ülkesine, coğrafyasına, milletine, ülkesine olan sevgisi ve bağlılığıdır*” diyerek vatanseverliğin milliyetçilik anlamını öne çıkartmıştır. Ö18 için vatanseverlik “*Milli, manevi duyguların anlaşılıp hissedilebilmesini ve gelecek nesillere bu bütünü aktarabilme köprüsü olduğundan önemli bir değerdir*” biçiminde bir anlam kazanmaktadır.

4.2. Vatanseverlerde bulunması gereken özellikler

Tablo 3’te katılımcıların “*vatansever bir insanda bulunması gereken özellikler nelerdir*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların vatansever bir insanda bulunması gereken 29 farklı özellik sıraladıkları ve bunların 5 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar “*vatana bağlılık özellikleri*”, “*demokratik özellikler*”, “*kendini geliştirme özellikleri*”, “*üretim ve hizmet özellikleri*” ve “*kendini geliştirme özellikleridir*”. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3

Vatanseverlerde bulunması gereken özellikler

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Vatanseverler de Bulunması Gerek Özellikler	Vatana bağlılık özellikleri	Vatan menfaatinin ön planda tutmak	6	20
		Tarih bilgisi, sevgisi	4	
		Milli değerlere sahip çıkma	3	
		Millet bilinci	2	
		Vatandaşlık bilinci	1	

	Milli değerleri anlatmak	1	
	Adanmışlık	1	
	Kültür bilgisi ve bağlılığı	1	
	Vatanseverlik	1	
Demokratik özellikler	Özgürlükçülük	2	10
	Hukukun üstünlüğüne inanma	2	
	Merhamet	1	
	Sevgi	1	
	Eşitlikçilik	1	
	İnsani değerlere saygılı	1	
	Hoşgörü	1	
	Demokratik	1	
Kendini Geliştirme Özellikleri	Akıl	3	10
	Kendini geliştirip yenileme	3	
	Sorumluluk alma	3	
	Bilime inanma	1	
Üretim ve Hizmet Özellikleri	Vatana hizmet için çalışmak	4	10
	İşini en iyi şekilde yapma	3	
	Çalışkanlık	2	
	Üretme	1	
Ahlaki Özellikler	Ahlak	4	9
	Dürüstlük	2	
	Cesaret	2	
	İş ahlakı	1	

Katılımcıların vatansever bir insanda bulunması gereken özelliklerle ilgili olarak en sık “*vatana bağlılık özelliklerini*” dile getirdikleri tespit edilmiştir (20). Vatana bağlılık özelliklerini tanımlarken katılımcıların “*vatan menfaatini ön planda tutmak*” (6), “*tarih bilgisine ve sevgisine sahip olmak*” (4), “*milli değerlere sahip çıkmak*” (3), “*millet bilincine sahip olmak*” (2), *vatansever olmak*” (1), “*vatandaşlık bilincine sahip olmak*” (1), “*adanmış olmak*” (1), “*kültür bilgisi ve kültüre bağlılığına sahip olmak*” (1) ve “*milli değerleri başkasına anlatmak*” (1) özelliklerini dile getirdikleri gözlemlenmiştir. Ö5 “*ne pahasına olursa olsun vatanın menfaatini her şeyin üstünde tutmalıdır*” diyerek vatan menfaatini ön planda tutma özelliğine dikkat çekmiştir. Ö16 “*kültürünün ve köklerinin farkında olmalı, örf ve ananelerine bağlı kalarak gelenekçi olmalı*” ifadelerini kullanarak tarih bilgisi ve sevgisi özelliğine vurgu yapmıştır. Ö15 ise “*geçmiş nesillerden devraldığı sahiplik bilincini geliştiren, milli ve manevi değerleri sahiplenirken...*” diyerek millet bilincine sahip olmak özelliğini belirtmiştir.

Bazı katılımcıların (10) vatansever bir insanda bulunması gereken özelliklerle ilgili olarak demokratik özelliklere dikkat çektikleri gözlemlenmiştir. Bu demokratik özelliklerin

“özgürlükçülük” (2), “hukukun üstünlüğüne inanma” (2), “merhamet” (1), “sevgi” (1), eşitlikçilik” (1), “insani değerlere saygı” (1), “hoşgörü” (1) ve “demokratiklik” (1) olduğu saptanmıştır. Ö9 “dürüst, çalışkan, hoşgörülü, demokratik, hukukun üstünlüğüne ve bilime inanan” şeklinde vatansever bir insanda bulunması gereken özellikleri demokratik özellikler üzerinden sıralamıştır. Ö20 ise demokratik özelliklere vurgusunu şu şekilde dile getirmiştir: “Vatanseverim diyen bir kişi her şeyden önce haklarını, sorumluluklarını ve özgürlüklerini bilecek. Bunlar çerçevesinde de hayatını şekillendirecek. Hakını aramasını bilmesi gerektiği kadar görevlerinin ve sorumluluklarının da bilincinde olacak”.

Bir grup katılımcının (10) vatansever bir insanda bulunması gereken özellikleri bireyin kendisini geliştirme özellikleri üzerinden tanımladıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların ifade ettikleri kendini geliştirme özellikleri şunlardır: “Kendini geliştirip yenileme” (3), “aklını kullanma” (3), “sorumluluk alma” (3) ve “bilime inanma” (1). Ö3 vatansever bir bireyin kendini geliştirme yönüne vurgu yaparak “çağdaş gelişmelerle kendini milli duygu ve kültürüne zarar vermeden yenileyebilmeli” demiştir. Ö12 ise sorumluluk bilinci özelliğine dikkat çekerek düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir “bulunduğu görevi toplumdaki rolü ne olursa olsun bunu yüksek bir millet bilincine sahip olarak yapmasıdır, yani sorumluluktur. Yorulduğunda ne için çalıştığını unutmaması, yani ideallerinin olmasıdır. İdeallerini yerine getirmek için sorumluluk bilinciyle çalışkan olmasıdır”.

Diğer bazı katılımcıların (10) vatansever bir insanda bulunması gereken özellikler arasında üretim ve hizmet özelliklerini saydıkları gözlemlenmiştir. Bu katılımcıların vurgu yaptıkları özelliklerin “vatana hizmet etmek için çalışmak” (4), “işini en iyi şekilde yapmak” (3), “çalışkanlık” (2) ve “üretme” (1) olduğu anlaşılmıştır. Ö11 “vatanseverlik öncelikle kendini sonrasında da vatanını geliştirmeyi, daha yukarılara taşımayı içermelidir. Kendi çıkarından önce vatan ve milletimizin çıkarını düşünmeyi gerektirir” diyerek vatana hizmet etmek için çalışmak özelliğine vurgu yapmıştır. Ö15 de “üstlendiği işi en iyi şekilde yaparak toplumda vatanına fayda sağlamayı düşünen biri olmasıdır” diyerek vatanseverin işini en iyi şekilde yapması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Vatansever bir insanda bulunması gereken özelliklerle ilgili bazı katılımcıların (9) ise ahlaki bazı özellikleri dile getirdikleri tespit edilmiştir. Bu özelliklerin “ahlak” (4), cesaret” (2), “dürüstlük” (2) ve “iş ahlakı” (1) olduğu saptanmıştır. Ö13’ün ifadelerindeki ahlaki özellikler şu şekilde yansımıştır: “Dürüst, fedakâr, yalan söylemeyen ahlak sahibi ve milletine bağlı olmaktır”. Bu konuda Ö19’un ifadeleri ise şöyledir: “Yurdunu hep ileriye

taşıyacak adımlar atmalı, ahlaki gelişimini tamamlamış olmalı, erdemli bir birey olarak vatanına fayda sağlayacak işlerle meşgul olmalı”.

4.3. Vatanseverlik öz değerlendirmesi

Tablo 4’te katılımcıların “*vatansever bir insan olduğunuzu düşünüyor musunuz? Neden?*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların kendilerinin vatansever olduğunu gösteren 19 farklı göstergeyi dile getirdikleri ve bunların 3 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar “*mesleki göstergeler*”, “*davranışsal göstergeler*” ve “*duyuşsal göstergelerdir*”. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4 Vatanseverlik öz değerlendirme

Vatanseverlik öz değerlendirme

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Vatansever Odluğunu Düşünme Nedenleri (Göstergeleri)	Mesleki göstergeler	İşini en iyi şekilde yapma	6	15
		Vatansever bir nesil yetiştirme	5	
		Mesleğini vatanseverlik bilinciyle yapma	2	
		Öğretmenlik yapma	1	
		Vatanın her yerinde görev yapmaya hazır	1	
	Davranışsal göstergeler	Milli değerlere sahip çıkma	3	13
		Milli değerleri herkese anlatma	2	
		Vatan için faydalı işler yapma	2	
		Milli şuur ile hareket etme	2	
		Vatandaş olmanın gereklerini yerine	2	
		Vatanı her zaman yüceltme	1	
		Kendini geliştirmeye çalışma	1	
	Duyuşsal göstergeler	Vatanı sevmek	2	9
		Ülkenin sorunlarını önemsemek	2	
		Vatanseverlik özelliklerine sahip olma	1	
		Tüm yurttaşları sevmek	1	
		Bayrak, harita gibi değerleri görünce	1	
		Vatanın anlamının ve öneminin	1	
		Dinin de vatan sevgisini desteklemesi	1	

Katılımcıların vatansever bir insan olduklarını düşünmelerinin öncelikli gerekçelerini mesleki göstergelerle açıkladıkları anlaşılmaktadır (15). Bu katılımcıların vatansever olmalarını düşünmelerinin nedeninin *“işini en iyi şekilde yapma”* (6), *vatan sever bir nesil yetiştirme*” (5), *“mesleğini vatanseverlik bilinciyle yapma”* (2), *“vatanın her yerinde görev yapmaya hazır olma”* (1) ve *“öğretmenlik yapma”* (1) olduğu tespit edilmiştir. Ö13 vatansever olduğuna inanmasının nedenini şu sözlerle açıklamıştır: *“Öğretmenlik görevini elimden geldiğince en iyi şekilde yapmaya çalışıyorum”*. Ö11 ise *“işimi düzgün yapmaya çalışıyorum, öğrencilerime doğruluğu, dürüstlüğü aşılamaya çalışıyorum”* diyerek kendi vatanseverliğini değerlendirmiştir.

Bir grup katılımcının (13) vatansever bir insan olduklarını düşünmelerinin öncelikli gerekçelerini kendi davranışlarında vatanseverliklerini göstermeleriyle açıkladıkları saptanmıştır (15). Bu katılımcıların vatansever olmalarını düşünmelerinin nedeninin kendi şahsi davranışlarında *“milli değerlere sahip çıkma”* (2), *“milli değerleri herkese anlatma”* (5), *“vatan için faydalı işler yapma”* (2), *“milli şuurla hareket etme”* (2), *“vatandaş olmanın gereklerini yerine getirme”* (2), *“kendisini geliştirmeye çalışma”* (1) ve *“vatani her zaman yüceltme”* (1) özelliklerini göstermeleri olduğu belirlenmiştir. Ö6 kendisinin neden vatansever olduğunu düşündüğünü şu ifadelerle anlatmıştır: *“Vatan sınırları içinde yaşayan her şeyin kıymetini biliyorum ve bunu etrafımda bulunanlara aşılamaya çalışıyorum”*. Ö7 ise vatan için faydalı şeyler yapma ve milli şuurla hareket etme göstergelerine dikkat çekerek *“çünkü yaptığım işlerin çevrem, ülkem ve geleceğimiz için faydalı şeyler olmasına dikkat ediyorum. Örnek bir insan olup milli bir şuur ile hareket ediyorum”* demiştir.

Bazı katılımcılar (9) ise vatansever olmalarını düşünmelerinin nedenlerini duyuşsal göstergelere dayanarak açıklamışlardır. Bu katılımcıların vatansever olmalarını düşünmelerinin nedenlerinin ise *“vatani sevmeleri”* (2), *“ülkenin sorunlarını önemsemeleri”* (2), *“bayrak, harita gibi değerleri görünce hislenmeleri”* (1), *“vatanseverlik özelliklerine sahip olmaları”* (1), *“tüm yurttaşları sevmeleri”* (1), *“vatanın anlamının ve öneminin farkında olmaları”* (1) ve *“dini inancalarının vatan sevgilerini desteklemesi”* (1) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ö14 *“içinde yaşayan tüm yurttaşları ile ülkemi çok seviyorum”* diyerek ve Ö17 de *“vatanimla alakalı pek çok mesele, gündem ile ilgileniyorum. Vatandaş olarak sorumluluklarımı yerine getirdiğime inanıyorum”* diyerek vatansever olduklarını düşündüklerini belirtmişlerdir.

4.4. Vatanseverlik değerinin öğretiminin önemi ve bunun nedenleri

Tablo 5’te katılımcıların “*vatanseverlik değerin öğretimi neden önemlidir*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların vatanseverlik değerin öğretiminin önemiyle ilgili 19 farklı neden sıraladıkları ve bu nedenlerin 4 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar “*varlık ve özgürlük nedenleri*”, “*aidiyet, birlik ve beraberlik nedenleri*”, “*insani ve kültürel nedenler*” ve “*gelişim ve kalkınma nedenleridir*”. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5 Vatanseverlik değerin öğretimin öneminin nedenleri

Tema		Alt Tema	Kod	f	Toplam
Vatanseverlik Değerinin Öğretilme Nedenleri	Varlık ve özgürlük nedenleri		Milletin varlığı/devamı için gerekli olma	4	15
			Bireyin varlığının vatanın varlığına bağlı olması	3	
			Hayati derece önemli olma	3	
			Özgür yaşama	2	
			Devletin varlığı/devamı için gerekli olma	2	
			Nesillerin devamını sağlama	1	
	Aidiyet, birlik ve beraberlik nedenleri		Birlik ve beraberliği sağlama	4	8
			Aidiyet duygusunu oluşturma	3	
			Milletine bağlı/sadık olmayı sağlama	1	
	İnsani ve kültürel nedenler		Kültürün varlığı ve gelişimini sağlama	2	7
			Emanete sahip çıkma	2	
			Geçmişle gelecek arasında bağ kurma	1	
			Örnek bir yaşam sergileme	1	
			İnsan ve canlı sevgisi aşılama	1	
	Gelişim ve kalkınma nedenleri		Ülkenin gelişimini sağlama	1	5
			Ülke için verimli olma	1	
			Ülkeye ve topluma faydalı olma	1	
			Yaşanılan yeri güzelleştirme	1	
			Motivasyon kaynağı olma	1	

Katılımcıların vatanseverlik değerin öğretimin öneminin gerekçelendirirken en sık kullandıkları neden grubunun varlık ve özgürlük nedenleri olduğu anlaşılmıştır (15). Bu katılımcılara göre vatanseverlik “*milletin varlığı ve devamı için gerekli olduğundan*” (4), “*hayati derecede önemli olduğundan*” (3), “*bireyin varlığı vatanın varlığına bağlı*

olduğundan” (3), “özgür yaşama nedeni olduğundan” (2), “devletin varlığı ve devamı için gerekli olduğundan (2) ve “nesillerin devamı için gerekli olduğundan” (1) önemlidir ve bu nedenlerle öğretilmelidir. Ö11 “vatan bizim en önemli varlığımız, vatanımız yoksa biz yok olmaya mahkumuz ve bu nedenle vatanımızı sevip korumalıyız” diyerek vatanseverliğin varlık nedenine dikkat çekmiştir. Ö12 ise “vatan demek kök demektir, nasıl bir bitki kökleri olmadan yaşayamaz, gelişemezse insan da öyledir” diyerek vatan olmadan yaşanamayacağını belirtmiştir. Ö20 de benzer şekilde vatanseverlik eğitiminin önemini nedenlerini şu şekilde açıklamıştır: “Türkler için vatan kutsal kabul edilmiş, vatan uğruna canlar verilmiş, vatana göz dikenlerin canları alınmıştır. Vatan ana bilinmiş, yar bilinmiş, ekmek aş bilinmiştir. Analar cepheye evlatlarını gönderirken evlatsız yaşarım ama vatansız yaşayamam demiştir”.

Bazı katılımcıların (8) vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemini gerekçelendirirken aidiyet, birlik ve beraberlik nedenlerini kullanmışlardır. Bu katılımcılara göre vatanseverlik eğitimi önemlidir, çünkü vatanseverlik eğitimi *“birlik ve beraberliği sağlar” (4), “aidiyet duygusu oluşturur” (3) ve “milletine bağlı ve sadık olmayı sağlar” (1)*. Ö15 vatanseverlik eğitiminin önemini şu şekilde açıklamıştır: *“Millet olma, birlik olma bilincinin sıkıca oluşabilmesi ve sonraki nesillere doğru aktarımının sağlanabilmesi için önemlidir”*. Ö3 ise vatanseverliğin aidiyet oluşturduğuna vurgu yaparak düşüncelerini *“vatanını sevmeyen vatanının değerlerini kazancını gözetmeyen bireyler ait olma bilincini geliştirememiş demektir. İnsanlar ait oldukları yerlere bağlı olur ve güzelleştirir. Bu yüzden vatanına ait hissetmeyen bireyler vatani için gerekli sorumlulukları alamazlar”* biçiminde ifade etmiştir.

Diğer bazı katılımcıların (7) ise vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemini gerekçelendirirken insani ve kültürel nedenlere dayandıkları anlaşılmıştır. Bu katılımcılara göre vatanseverlik eğitiminin önemli olmasının nedenleri vatanseverlik eğitiminin *“emanete sahip çıkmayı sağlaması” (2), “kültürün varlığını ve gelişimini sağlaması” (2), “geçmişle gelecek arasında bir bağ sağlaması” (1), “insan ve canlı sevgisi aşılması” (1) ve “örnek bir yaşam sergilemeyi sağlamasıdır” (1)*. Ö4 vatanseverlik eğitiminin önemini anlatırken *“vatanseverler hem çevresine örnek teşkil edecek hem de ülkesinin kalkınmasına yardımcı olacaktır”* ifadesini kullanmıştır. Ö16 ise *“geçmişimizle geleceğimizin birbirinden kopmaması, kültürel devamlılığın sağlanması için”* vatanseverlik değerinin öğretilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

Az sayıda katılımcı (5) da vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemini gerekçelendirirken gelişim ve kalkınma için vatanseverlik değerinin öğretilmesi gerektiğine

vurgu yapmışlardır. Bu katılımcılara göre “ülkenin gelişimini sağlamak” (2), “ülke için verimli olabilmek” (2), “ülkeye ve toplama faydalı olabilmek” (1), “yaşanılan yeri güzelleştirebilmek” (1) ve “motivasyon sağlamak” (1) için vatanseverlik değeri öğretilmelidir. Ö5 “eğer vatanseverlik değerinden uzaklaşırsa gelecekte ülkemizin gelişiminin olumsuz yönde etkileneceğini düşünüyorum” diyerek vatanseverlik öğretiminin ülke gelişimi için önemine dikkat çekmiştir. Ö9 ise “çocuklar temelden bu değeri alırsa genç dinamik zamanlarında vatan için daha verimli olurlar” diyerek vatanseverlik değerinin öğretimiyle bireyin veriminin artacağını belirtmiştir.

4.5. Vatanseverlik değerinin öğretilmesi gereken dersler ve gerekçeleri

Tablo 6’da katılımcıların “vatanseverlik değeri en çok hangi derslerde öğretilmelidir? Neden?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların aynı anda ve benzer nedenlerle birden çok dersin adını belirttikleri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların 7 ayrı ders grubunu vatanseverliğin öğretilmesi gereken dersler olarak belirttikleri ve bu ders gruplarında vatanseverliğin öğretilmesiyle de ilgili 18 ayrı gerekçe belirttikleri tespit edilmiştir. Belirlenen ders gruplarının Türkçe (13), Sosyal Bilgiler (11), Tarih (6), coğrafya (3), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (2), sözel derslerin tamamı (6) ve tüm dersler (9) olduğu saptanmıştır.

Tablo 6

Vatanseverlik değerinin öğretilmesi gereken dersler ve gerekçeleri

Tema	Kod	Dersler	f	Toplam
Vatanseverlik Değerinin Öğretilmesi Gereken Dersler ve Gerekçeleri	Vatanseverliğin öğretimi için daha uygun olma	Türkçe	7	Türkçe 13
		Sos. Bil.	6	
		Coğrafya	1	
		DKAB	1	
		Tarih	2	
	Konuşma, tartışma ve yorumlama imkanı olması	Türkçe	2	Sos. Bil. 11
		Sos. Bil.	2	
		Coğrafya	2	
		Tarih	1	
	Müfredatta yer alması	Türkçe	1	Sos. Bil. 6
		Sos. Bil.	1	
	Milliyetçi duygulara hitap edebilme	Türkçe	1	Tarih 6
		Tarih	1	

Dil ve kültür arasındaki ilişkisi anlatılabilme		1			
Dilin geçmişle gelecek arasındaki köprü olması	Türkçe	1			
Sevgi, saygı ve vatanın sosyal olgular olmaları		1			
Toprağın nasıl vatan haline geldiğini anlatılabilme	Sos. Bil.	1	Coğrafya	3	
Tarih geçmişle gelecek arasında köprü olması	Tarih	2			
Vatanseverliğin manevi taraflarını anlatabilme	DKAB	1			
Sözel derslerin iletişime imkan sağlaması	Sözel dersler	6	DKAB	2	
Sözel derslerde öğrencinin kendini ifade edebilmesi					
Tüm derslerde öğretilmesinin gerekli olması					
Birkaç dersle sınırlamanın yanlış olması	Tüm dersler	9	Sözel dersler	6	
Tüm öğretmenlerce katkı sağlanması					
Belirli bir müfredatı gerek olmadığını düşünme	-	1	Tüm dersler	9	
Ailede öğretilmesi gerektiğini düşünme	-	1			

Katılımcıların vatanseverlik değerinin öğretilmesi gereken dersle ilgili en sık dile getirdikleri dersin Türkçe olduğu bulunmuştur. Türkçe dersinin tercih edilmesinin nedenlerinin ise “vatanseverliğin öğretimi için uygun olması” (7), “ders içinde konuşma, tartışma ve yorumlama imkanı olması” (2), “Türkçenin müfredatında vatanseverlik değerinin öğretiminin yer alması” (1), “dil ile kültür arasındaki ilişkinin anlatılabilmesi” (1) ve “dilin geçmişle gelecek arasında bir köprü olması” (1) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ö4 bu konudaki görüşlerini ifade ederken “vatanseverlik Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerinde verilmeli, çünkü vatanseverlik kazanımı bu iki dersin içeriğinde de mevcuttur. Aynı zamanda bu dersler yorumlamaya, konuşmaya ve tartışmaya hatta uygulamaya açıktır” demiştir. Ö2 ise “Vatanseverlik en çok Türkçe ve Tarih derslerinde olmakla beraber bütün derslerde verilmelidir. Çünkü dil ve tarih bir milletin geçmiş ile geleceği arasında köprüdür” demiştir.

Katılımcıların vatanseverlik değerinin öğretilmesi gereken dersle ilgili en sık dile getirdikleri ikinci ders olan Sosyal Bilgileri dile getirme nedenlerinin de benzer olduğu ve hatta bu katılımcıların Türkçe dersiyile birlikte Sosyal bilgiler dersini ifade ettikleri görülmüştür. Sosyal bilgiler dersinin tercih edilmesinin nedenleri sırasıyla şunlardır: “Vatanseverliğin

öğretimi için uygun olması” (6), “ders içinde konuşma, tartışma ve yorumlama imkanı olması” (2), “dersin müfredatında vatanseverlik değerinin öğretiminin yer alması” (1), “sevgi, saygı ve vatan konularının sosyal olgular olması” (1) ve “toprağın nasıl vatan haline geldiğinin sosyal bilgiler dersinde anlatılabilmesidir” (1). Ö9 Sosyal Bilgiler dersinin uygun olduğunu belirtirken şu ifadeleri kullanmıştır: “Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersleri bu konu için ideal milliyetçi duygulara hitap eden sözel derslerdir”. Ö14 ise tercihlerini belirtirken “Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersleri çok uygundur” ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcıların vatanseverlik değerinin öğretilmesi gereken ders olarak Tarih dersini seçmelerinin ardında da benzer olarak *“vatanseverliğin öğretimi için uygun olması” (2), “ders içinde konuşma, tartışma ve yorumlama imkanı olması” (1) ve “milliyetçi duygulara hitap etmesi” (1)* nedenleri sıralanmıştır. Coğrafya dersinde vatanseverlik değerinin öğretilmesi gerektiğini belirten katılımcılar da *“vatanseverliğin öğretimi için uygun olması” (1) ve “ders içinde konuşma, tartışma ve yorumlama imkanı olması” (2)* nedenlerini vurgulamışlardır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisini dersine özel olarak *“vatanseverliğin manevi taraflarını anlatabilme imkanı”* bu derste vatanseverlik dersinin anlatılması gerektiğine bir gerekçe olarak belirtilmiştir.

Bazı katılımcılar (6) ders ayrımı yapmadan tüm sözel derslerde vatanseverlik değerinin anlatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu katılımcıların bu tercihlerinin nedeninin sözel derslerde *“iletişim imkanın olması”* olduğu ve sözel derslerde *“öğrencinin kendisini ifade edebilmesi”* olduğu ortaya çıkmıştır. Ö15 sözel dersler konusundaki tercihinin şu şekilde gerekçelendirmiştir: *“Sözel derslerde hem öğrenci ile diyalogun fazla olduğu ve öğrencinin kendini ifade etme ortamının olması daha kolay gerçekleşmektedir, hem de bu derslerin müfredatlarında vatanseverlik değerinin aktarımını sağlanabileceği konu ve uygun metinler bulunmaktadır”*.

Bazı katılımcıların (9) ise vatanseverlik değeri eğitiminin ders ayrımı yapmadan tüm derslerde verilmesi gerektiğini düşündükleri anlaşılmıştır. Bu katılımcıların bu tercihlerinin arkasındaki nedenlerin ise *“tüm derslerde öğretilmesinin gerekli olması” (4), “bu değerinin eğitimini birkaç dersle sınırlamanın yanlış olması” (4) ve “değerler eğitimi konusunda tüm öğretmenlerin sorumluluk alması ve katkı yapmasının gerekliliği” (1)* olduğu anlaşılmıştır. Ö18’in bu konudaki görüşü şu şekildedir: *“Vatanseverlik Türkçe, Sosyal, Tarih gibi derslerde daha çok ön plana çıksa da tüm derslerde öğretilmelidir. Çünkü öğrencilerin Matematik, Fen vb. öğretmenlerinin de vatanlarını sevdiğini bilmesi görmesi onlar için*

farklı bir bakış geliştirecektir". Benzer olarak, Ö20 ise şunları ifade etmiştir: "*Vatanseverlik değeri her ne kadar Sosyal Bilgiler ve Tarih dersiyle doğrudan ilişkiliymiş gibi düşünülse de her öğretmen her derste bu değeri öğretebilir. Çünkü vatanseverlik gibi önemli bir değer sadece birkaç dersin değeri olarak düşünülemez*".

Katılımcıların vatanseverlik değeri eğitiminin öğretilmesi gereken derslerle ilgili yukarıdaki görüşlerine ilave olarak bir katılımcı (Ö19) bu değerın eğitimi için belirli bir dersin belirli bir müfredatına gerek olmadığı görüşündedir. Bir katılımcı (Ö17) da bu değerin okulda değil öncelikli olarak ailede öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

4.6. Vatanseverlik değerin öğretilmesi gereken sınıf düzeyleri

Tablo 7’de katılımcıların “*vatanseverlik değeri en çok hangi sınıf düzeylerinde öğretilbilir? Neden?*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların birden çok okul kademesini bir arada dile getirdikleri ve bunlar arasında bir derecelendirme yaptıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların bu sorunun yanıtı olarak sırasıyla en çok orta öğretim düzeyini (14), her sınıf düzeyini (11), okul öncesi düzeyini (7) ve ilk öğretim düzeyini (4) dile getirdikleri bulunmuştur.

Tablo 7

Vatanseverlik değerin öğretilmesi gereken sınıf düzeyleri

Tema	Alt Tema	Neden/Kod	f	Toplam
Eğitim Kademeleri	Ortaöğretim düzeyinde	Kalıcılık sağlama	3	14
		Soyut kavramları öğrenecek yetkinliğe sahip olma	3	
		Muhakeme yeteneğinin yüksek düzeyde olması	2	
		Ağırlıklı olarak bu dönemde gerekli olması	2	
		Sorumluluklarla birlikte aşılama	1	
		Müfredat ve ders yoğunluğunun uygun olması	1	
		Etkinlik ve dramalarla kolayca verilebilme	1	
		Bilinç seviyesinin yüksek düzeyde olması	1	
		Değer eğitiminin her düzeyinde gerekli olması	4	11
	Her sınıf düzeyinde			

	Her sınıf düzeyi için uygun olma	4	
	Ailede başlama ve okulda pekiştirme	3	
Okul öncesi düzeyinde	Temel niteliğinde olma	4	
	Okula adım atar atmaz başlamanın gerekli olması	2	7
	Bu düzeyde hissettirmeye başlama	1	
İlköğretim düzeyinde	Zihinlerin müsait olması	1	
	Ağacın yaşken eğilmesi	1	4
	Belirli yetileri kazanma gerekliliği	1	
	1.Sınıftan başlayarak verilme gerekliliği	1	

Vatanseverlik değerinin en çok orta öğretim düzeyinde öğretilmesi gerektiğini düşünen katılımcıların bu görüşleriyle ilgili 8 farklı neden ileri sürdükleri tespit edilmiştir. Bunlar sıklıklarına göre sırasıyla “kalıcılık sağlama” (3), “bu düzeyde soyut kavramları öğrenebilecek yetkinliğe sahip olma” (3), “bu düzeyde muhakeme yeteneğinin yüksek olması” (2), “ağırlıklı olarak bu dönemde bu değer gerekli olması” (2), “sorumluluklarla birlikte aşılama imkanı olması” (1), “etkinlik ve drama ile kolayca verilme imkanı olması” (1), “bilinç seviyesinin yüksek olması” (1) ve “müfredat ve ders yoğunluğunun uygun olmasıdır (1)”. Ö5 vatanseverlik eğitiminin verilmesi gereken düzeylerle ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “Vatanseverlik değeri biraz daha soyut bir kavram olduğu için okulöncesi dönemde hissettirilmeye başlanmalı ve ağırlıklı olarak ortaokulda anlatılmalı. Soyut işlemler döneminin başlamasıyla birlikte öğrencilerin durumlarını da değerlendirirsek 7. sınıftan itibaren daha etkili bir öğretim sağlanabilir diye düşünüyorum”. Ö15 ise ortaöğretim kademesinin vatanseverlik eğitimi açısından önemini “küçük yaşlardan itibaren bu değer öğrenciye aşılması gerekmektedir. Bundan dolayı ortaokul bazında baktığımızda tüm sınıf kademelerinde (5,6,7,8) değer öğretilip özümsetilme çalışmaları önemlilik arz etmektedir” ifadeleriyle vurgulamıştır.

Vatanseverlik değerinin her sınıf düzeyinde öğretilmesi gerektiğini düşünen katılımcıların bu görüşleriyle ilgili 3 farklı neden ortaya attıkları anlaşılmıştır. Bunlar sıklıklarına göre sırasıyla “vatanseverlik öğretiminin her sınıf düzeyinde gerekli olması” (4), “vatanseverlik öğretiminin her sınıf düzeyi için uygun olması” (4), ve “vatanseverlik öğretiminin ailede başlayıp okulda pekiştirilmesi gerekliliğidir (3)”. Ö3 vatanseverlik eğitiminin her sınıf düzeyinde verilmesi gerektiğini şu ifadelerle dile getirmiştir: “Bence vatanseverlik duygusu okuldan içeri adım atar atmaz işlenmesi gereken bir değerdir”. Ö14 de aynı konuda “ilkokuldan başlayarak kademeli ve sistematik olarak hissettirilerek tüm kademelerde

verilmelidir. Çünkü eğitimin kartopu gibi yuvarlanarak büyüdüğünü düşündüğümüzde bir anda verilen şeylerin boşa olacağı kanısındayım” diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Vatanseverlik değerinin okul öncesi düzeyinde öğretilmesi gerektiğini düşünen katılımcıların bu görüşleriyle ilgili 3 farklı neden dile getirdikleri saptanmıştır. Bunlar sıklıklarına göre sırasıyla “vatanseverlik öğretiminin temel niteliğinde olması” (4), “vatanseverlik öğretiminin okula adım atar atmaz başlaması gerekliliği” (2), ve “vatanseverlik öğretiminin hissettirilmesi gerekliliğidir (1)”. Ö11 vatanseverlik değer eğitiminin okul öncesi düzeyinde başlaması gerektiğine vurgu yaparak “küçük yaşlarda bu değer verilmeye başlanması gerektiğini düşünüyorum. Ana sınıfında başlamalı ama küçük yaşlarda daha öğrenciler için soyut kalacağı için ortaokul seviyesi tam anlamıyla yerleşmesi için daha uygundur” ifadelerini kullanmıştır. Ö19 ise vatanseverlik değerini bir tohuma benzeterek “bu konu uygun yöntemleri seçerek ana sınıfından itibaren öğretilir. Çünkü küçük yaşlardan itibaren bu tohum çocuğun kalbine atılmalıdır” demiştir.

Vatanseverlik değerinin ilköğretim düzeyinde öğretilmesi gerektiğini düşünen katılımcıların bu görüşleriyle ilgili 4 farklı neden belirttikleri görülmüştür. Bu nedenler “zihinlerin bu dönemde müsait olması” (1), “1.sınıftan itibaren verilmesi gerekliliği” (1), “ağaç yaşken eğilir gerçeği” (1) ve “belirli yeterliliklerin erken yaşlarda kazanmak gerekliliği” (1). Ö4 ilköğretim çağında çocukların zihinlerinin müsait olmasına vurgu yaparak görüşlerini “ilköğretimin bütün kademelerinde öğretilir. Çünkü bu yaştaki öğrencilerin zihinleri işlenmeye müsaittir” şeklinde açıklamıştır. Ö6 ise vatanseverlik değer eğitiminin ilköğretim düzeyinde başlamasını şu ifadelerle gerekçelendirmiştir: “Öğrencinin hazırbulunuşluğu, zihin yapısı ve olgunluğu vatanseverliği kavrayabildiği an öğretilmeye başlanmalıdır. İlkokul düzeyinde başlanılabilir, neticesinde ağaç yaşken eğilir”.

4.7. Vatanseverlik eğitimi açısından Türkçe dersinin önemi

Tablo 8’de katılımcıların “Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların tamamının Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesini önemli olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesinin önemiyle ilgili olarak katılımcıların 13 farklı gerekçe belirttikleri ve bu gerekçelerin de 3 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar “Türkçe dersinin

vatanseverlik eğitimi ile ilişkisi”, “*Türkçe dersinin dil öğretimi açısından önemi*” ve “*Türkçe dersinde kullanılan araçlar açısından önemi*”. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8

Türkçe dersinde vatanseverlik değerinin öğretilmesi konusundaki düşünceler

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Vatanseverlik Eğitimi Açısından Türkçe Dersinin Önemi	Türkçe dersinin vatanseverlik eğitimi ile ilişkisi	En uygun ders olarak görülmesi	6	11
		Dille ilgili değerlerin öğretiliyor olması	2	
		Türkçe dersi ve vatanseverliğin bir olması	1	
		Dersin amacına uygun olma	1	
		Değerlerin öğretildiği bir dil ve kimlik dersi olma	1	
	Türkçe dersinin dil öğretimi açısından önemi	Dilin vatanseverliğin ana temalarından olması	3	9
		Dilin değerleri öğretme aracı olması	2	
		Dil sayesinde yaşamı, vatani, kendini anlamlandırabilme	2	
		Dilden bağımsız vatanseverliğin öğretilmemesi	1	
		Türkçenin ses bayrağı olması	1	
	Türkçe dersinde kullanılan araçlar açısından önemi	Temalarla ve metinlerle vatanseverliği öğretme	4	6
		Şiir, öykü ve destanlarla vatanseverliği öğretme	2	

Bazı katılımcıların (11) Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesinin önemiyle ilgili olarak “*Türkçe dersinin vatanseverlik eğitimi ile ilişkisi*” konulu gerekçeler ürettikleri gözlemlenmiştir. Bu katılımcılara göre Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesi önemlidir, çünkü Türkçe dersi “*en uygun derstir*” (6), “*dille ilgili değerlerin öğretildiği derstir*” (2), “*amaca uygundur*” (1), “*değerlerin öğretildiği bir dil ve kimlik dersidir*” (1) ve “*vatanseverlik değeriyle özdeştir*” (1). Ö14 Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesinin önemiyle ilgili görüşlerini “*aziz milletimizin güzel hatıralarını, güzel dilimizin inceliklerini gelecek nesillere bu derste anlatmayacaksak ne zaman, hangi derste anlatacağız?*” ifadeleriyle dile getirmiştir. Ö15’in görüşleri ise şu şekildedir: “*Türkçe dersi sadece bir dil dersi değil aynı zamanda dil bilinci ve sevgisi oluşturularak değerler eğitiminin daha iyi aktarılmasını sağlayan bir derstir*”

Diğer bazı katılımcıların (9) Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesinin gerekliliğini “*Türkçe dersinin dil öğretimi açısından önemi*” konulu gerekçelerle açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu katılımcıların kullandıkları gerekçelerin sırasıyla; “*dilin vatanseverliğin ana temalarından olması*” (3), “*dilin değerleri öğretme aracı olması*” (2), “*dil sayesinde yaşamı, vatani, kendini anlamlandırabilme*” (2), “*dilden bağımsız vatanseverliğin öğretilmemesi*” (1) ve “*Türkçenin ses bayrağı olması*” (1) olduğu gözlemlenmiştir. Ö3 dil ile vatanseverliği özdeşleştiren ifadeleri şu şekildedir: “*Vatanseverliğin ana temalarından biri dili sevmek, korumak ve geliştirmektir. Bu yüzden Türkçe dersinin temelinde vatanseverlik olmalıdır*”. Ö12 de Türkçe dersinde dil öğretildiği için vatanseverlik eğitiminin bu derste verilmesini gerektiğini “*dil, bir insanın dünyayı ve kendini anlamlandırmasının en önemli unsurudur. Türk’ün dili olan Türkçe de kültürümüz ve manevi değerlerimizi içinde barındıran büyük bir çınardır. Türk kültürünün en önemli ve değişmez değerlerini biri olan vatanseverliğin de Türkçe dersinde yoğunca olması kaçınılmazdır*” ifadeleriyle açıklamıştır.

Az sayıda katılımcı ise (6) Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesinin gerekliliğini “*Türkçe dersinde kullanılan araçlar açısından önemi*” konulu gerekçelerle açıklamışlardır. Bu katılımcılara göre “*temalarla ve metinlerle vatanseverliği öğretme*” (4) ve “*şiiir, öykü ve destanlarla vatanseverliği öğretme*” (2) imkanları olduğu için Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesi gerekmektedir. Ö20 Türkçe dersinde kullanılan metinlere dikkat çekerek “*ders metinlerinde vatanseverliği işleyen metinlere (Türklerin Ergenekon’dan çıkışı gibi) ağırlık verilirse bu mümkündür*” ifadelerini kullanmıştır. Ö2 ise şiiir, öykü, destan, halk masalları gibi araçlara dikkat çekerek “*alanımız bünyesindeki her türlü şiiir, öykü, destan, halk masalları dahil kültürümüzün özünü ve yeni nesillere aktarmadaki rolünü düşündüğümüzde Türkçe en başta yer almalıdır*” demiştir.

4.8. Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkileri

Tablo 9’da katılımcıların “*vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin ne derece etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların tamamının vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkili olduğunu düşündükleri anlaşılmıştır. Katılımcıların bu düşüncelerini desteklemek için 16 farklı gerekçe geliştirdikleri ve bunların

da 4 alt temada gruplanabildiği saptanmıştır. Bu alt temalar “*içeriksel etkiler*”, “*yapısal etkiler*”, “*Türkçe dersinin etkisi*” ve “*öğretmen etkisidir*”. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9

Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkileri

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Türkçe Dersinin Etkileri	İçeriksel etkiler	Metinlerin etkili olması	3	12
		Okuma, dinleme, konuşma ve yazma etkinliklerinin etkili olması	3	
		Tarihi şahsiyetlerin ve hikayelerin etkili olması	3	
		Dinleme ve izleme metinlerinin etkili olması	1	
		Sözel, görsel ve işitsel becerileri bir arada içerme	1	
		Milli mücadele, Atatürk, erdemler konularının etkili olması	1	
	Yapısal etkiler	Dil öğretimi nedeniyle etkili olma	4	8
		Türkçenin kültürün taşıyıcı unsuru olması	4	
		Vatanseverlik eğitimi için yapının uygun olması	1	
		Zamanın ve kazanım alanlarının uygun olması	1	
		En fazla ders saatine sahip olma	1	
		Duygulara hitap edebilme	1	
	Türkçe dersinin etkisi	Türkçe etki düzeyinin yüksek olması	4	5
		Vatanı sevmenin Türkçeyi sevmekle başlaması	1	
	Öğretmen etkisi	İlk öğretim düzeyinde yüksek düzeyde etkili olma	1	2
		Öğretmenin davranışlarıyla etkili olması	1	

Katılımcıların vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkilerini en sık içeriksel etkilerle açıkladıkları gözlemlenmiştir (12). Bu katılımcılar Türkçe dersi işlenirken kullanılan içerik nedeniyle bu dersin vatanseverlik değerinin öğretiminde etkili olduğunu düşünmektedirler. Bu içeriğin etkili olması ise “*metinlerin etkili olması*” (3), “*okuma, dinleme, konuşma ve yazma etkinliklerinin etkili olması*” (3), “*tarihi şahsiyetlerin ve hikayelerin etkili olması*” (3), “*dinleme ve izleme metinlerinin etkili olması*” (1), “*sözel,*

görsel ve işitsel becerileri bir arada içermenin etkili olması” (1) ve “milli mücadele, Atatürk, erdemler konularının etkili olması” (1) şeklinde kendisini göstermektedir. Ö5 Türkçe dersinin içeriğinin vatanseverlik eğitimindeki etkilerini şu ifadelerle açıklamıştır: “Türkçe dersinde öğretim metinler aracılığıyla yapıldığı için vatanseverlik değerinin öğrencilere aktarılmasında bu metinler iyi birer araçtır. Bunun yanı sıra Türkçe dersi okuma, dinleme, konuşma, yazma gibi farklı beceri alanlarıyla vatanseverlik değerinin kazandırılmasında önemli bir etkidir”. Ö7 ise Türkçe dersinin içeriğinin etkilerini “Türkçe dersi kültürümüzü öğrencilere kazandırmada önemli rol oynar. Tarihi şahsiyetlerin biyografileri, destanlar, geçmişte yaşanmış etkileyici hikayeler öğrencileri olumlu etkilemektedir” ifadeleriyle dile getirmiştir.

Bazı katılımcıların (8) vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkilerini yapısal etkilerle açıkladıkları anlaşılmıştır. Bu katılımcılar Türkçe dersini oluşturan yapısal özellikler nedeniyle vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkili olduğunu düşünmektedirler. Bu katılımcılara göre “Türkçe dersinde dil öğretimi yapıldığı için” (4), “Türkçe dersi kültürün taşıyıcısı olduğu için” (4), “Türkçe dersinin yapısı vatanseverlik eğitime uygun olduğu için” (1), “Türkçe en fazla ders saatine sahip olduğu için” (1), “Türkçe dersinin zamanı ve kazanımları uygun olduğu için” (1) ve “Türkçe dersi duygulara hitap ettiği için” (1) vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersi etkili olmaktadır. Ö8 Türkçe dersindeki dil ve kültür unsurlarına dikkat çekerek “Kültürün en elzem aktarım organı dildir. İnsan, diliyle dünyayı algılar. Vatanseverlik gibi değerlerin de algılanıp içselleştirilmesi dil ile mümkündür. Bu sebeple bireylerin kendi kültürünü tanıyıp içselleştirebilmesinde ve onu sevip saygı duymasında Türkçe dersi son derece önemlidir” demiştir. Ö12 de Türkçe deki dil öğretiminin vatanseverlikle ilişkisini “Türkçe çok eski ve köklü bir dildir. Türkçeyi besleyen en önemli damarlardan birinin vatan sevgisi olduğunu düşünüyorum. Eski zamanlardan günümüze insanlar yaşadıkları duyguları dil aracılığıyla ifade etmişlerdir. Dolayısıyla zaman içerisinde vatani ve milletiyle her zaman sınanan Türk milletinin vatan sevgisi daima sözlü sözsüz metinlerde fazlasıyla yer almıştır” ifadeleriyle açıklamıştır.

Sınırlı sayıda katılımcı (5) vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkisini Türkçenin etkilerle açıklamıştır. Bu katılımcılara göre “Türkçenin etki düzeyi yüksek olduğu için” (4) ve “vatani sevmek Türkçeyi sevmekle başladığı için” (1) Türkçe dersi vatanseverlik değerinin öğretiminde etkilidir. Ö2 bu konudaki görüşlerini “anadilimiz Türkçe ve derslerde işlediğimiz Türkçe öğretimi kültürümüzün taşıyıcı unsuru olduğu için vatani sevmek önce

Türkçemizi sevmekle başlar. Bu yüzden Türkçe dersi vatanseverlik için çok etkilidir” ifadeleriyle dile getirmiştir. Bu konuda Ö15’in görüşleri ise şu şekildedir: “Vatanseverlik, milli değerlerin ve dil bilincinin doğru aktarılmasını sağlayan bir köprü görevi görmektedir. Bu doğrultuda Türkçe dersleri içinde vatanseverlik değeri bir bütünün parçasını oluşturmaktadır”.

Az sayıda katılımcı (1) ise vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkisini öğretmen etkisine dayandırarak açıklamıştır. Bu katılımcıya göre Türkçe dersi öğretmenleri nedeniyle bu derste vatanseverlik değerinin eğitimi etkili olmaktadır. Bu etki ise “*ilköğretim düzeyinde yüksek düzeyde etkili olma*” (1) ve “*öğretmenin davranışlarıyla etkili olma*” (1) şeklinde ortaya çıkmaktadır. Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin etkisini öğretmen etkisine dayandırarak açıklayan tek katılımcı olan Ö4’ün görüşleri şöyledir: “*Dersin öğretmenine göre yüksek derecede etkili olabilir. Özellikle ilköğretim kademelerinde öğrenciler öğretmenlerini örnek alırlar. Bu hem düşünce yönüyle hem de davranış yönüyle olabilir. Eğer öğretmen sadece sözleriyle değil davranışlarıyla da öğrencilerine vatanseverliğini gösterebiliyorsa oldukça etkili olabileceği kanaatindeyim*”.

4.9. Vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer alma durumu

Tablo 10’da katılımcıların “*vatanseverlik değeri ders kitaplarında yer alma durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların 29 kod ile ve bunların da 3 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temaların “*biçimle ilgili öneriler*”, “*ders kitaplarında yer almasına karşı tutum*” ve “*ders kitaplarında yer alma sıklığının değerlendirilmesi*” alt temaları olduğu görülmektedir. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir. Bu alt temalar aşağıda mantıksal akışa uygun olarak “*ders kitaplarında yer almasına karşı tutum*”, “*ders kitaplarında yer alma sıklığının değerlendirilmesi*” ve “*biçimle ilgili öneriler*” sırası takip ederek sunulacaktır.

Tablo 10

Vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer alma durumu

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Vatanseverlik Değerinin Ders Kitaplarında Yer Alma Durumu	Biçimle ilgili öneriler	Vatanseverliğin vatana hizmet olduğuna odaklanılmalı	2	14
		Ders kitapları güncellenmeli	1	
		Ahlaki ve sosyal görev bilinci aşılmalı	1	
		Değerler somutlaştırılarak anlatılmalı	1	
		Öğretmen içeriği zenginleştirmeli	1	
		Metinler sınıf düzeyine uygun olmalı	1	
		Metinlerin edebi yönünün güçlü olmalı	1	
		Örnek tarihi şahsiyetler ön plana çıkartılmalı	1	
		Sadece kahramanlıkla bağdaştırılmamalı	1	
		Değerler eğitimi bilinçli biçimde verilmeli	1	
		Bilim ve fen öğrenimine önem verilmeli	1	
		Etkinlikler dikkat çekicilik olmalı	1	
		Metinler nicelik ve nitelik olarak geliştirilmeli	1	
	Ders kitaplarında yer almasına karşı tutum	Ders kitaplarında yer almasını olumlu bulma	10	13
		Ders kitaplarında yer almasını zorunlu bulma	3	
	Ders kitaplarında yer alma sıklığının değerlendirilmesi	Türkçe kitabında daha fazla yer almasını isteme	4	13
		Yer alma yoğunluğunun artırılmasını isteme	3	
		Ders kitaplarında yer almadığını düşünme	2	
		Yeterince yer verilmediğini düşünme	1	
		Öğretmenin inisiyatifine bırakıldığını düşünme	1	
		Etkinliklerde daha fazla ön plana çıkartılması gerektiğini düşünme	1	
		İdeal insanı farklı yönlerden anlatan temaların bulunduğunu düşünme	1	

Katılımcıların vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer almasına karşı geliştirdikleri tutum incelendiğinde katılımcıların tutumlarının olumlu olduğu ve katılımcıların “vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer almasını olumlu buldukları” (10) veya “vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer almasını zorunlu buldukları” (3) sonucuna ulaşılmıştır. Ö19 görüşlerini “ders kitaplarında konuyla ilgili metinlerin verilmesini uygun

ve gerekli buluyorum” şeklinde ifade ederken Ö9 “*olması gereken bu, olumlu buluyorum*” şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcıların vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer alma durumunu değerlendirirken bu değerlendirme yer alma sıklığı açısından yaptıkları görülmüştür. Bu katılımcıların vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer alma sıklığıyla ilgili görüşlerinin; “*Türkçe kitabında daha fazla yer almasını isteme*” (4), “*yer alma yoğunluğunun artırılmasını isteme*” (3), “*ders kitaplarında yer almadığını düşünme*” (2), “*yeterince yer verilmediğini düşünme*” (1), “*ideal insanı farklı yönlerden anlatan temaların bulunduğunu düşünme*” (1), “*öğretmenin inisiyatifine bırakıldığını düşünme*” (1) ve “*etkinliklerde daha fazla ön plana çıkartılması gerektiğini düşünme*” (1) şeklinde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu katılımcıların genel olarak vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer alma sıklığını yetersiz buldukları ve yer alma sıklığının artırılmasını istedikleri anlaşılmaktadır. Ö7 “*vatanseverlik değeri yeteri kadar yer almıyor bence. Etkinliklerde daha sık verilmeli ve örnek olacak tarihi şahsiyetler ön plana çıkarılmalı*” diyerek yer alma sıklığının yetersiz olduğunu ve artması gerektiğini ifade etmiştir. Ö20 de “*bu değer daha sık verilmesi, etkinliklerde daha ön plana çıkarılması gerekmektedir*” diyerek yer alma sıklığının artması gerektiğini belirtmiştir.

Bazı katılımcıların da vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer alma durumunu değerlendirirken önerilerde bulundukları gözlemlenmiştir. Bu katılımcıların vatanseverlik değerinin öğretiminin etkili olabilmesi için bu değer ders kitaplarında yer alma ve derslerde işlenmeleriyle ilgili görüşlerini belirttikleri görülmüştür. Bu katılımcılar tarafından ileri sürülen 13 öneri şunlardır: “*Vatanseverliğin vatana hizmet olduğuna odaklanılmalı*” (2), “*ders kitapları güncellenmeli*” (1), “*ahlaki ve sosyal görev bilinci aşılmalı*” (1), “*değerler somutlaştırılarak anlatılmalı*” (1), “*öğretmen içeriği zenginleştirmeli*” (1), “*metinler sınıf düzeyine uygun olmalı*” (1), “*metinlerin edebi yönünün güçlü olmalı*” (1), “*örnek tarihi şahsiyetler ön plana çıkartılmalı*” (1), “*sadece kahramanlıkla bağdaştırılmamalı*” (1), “*değerler eğitimi bilinçli biçimde verilmeli*” (1), “*bilim ve fen öğrenimine önem verilmeli*” (1), “*etkinlikler dikkat çekicilik olmalı*” (1) ve “*metinler nicelik ve nitelik olarak geliştirilmeli*” (1). Ö6 önerilerini şu şekilde sıralamıştır: “*Birçok metinde vatanseverlik olgusu geçmektedir. Nicelik ve nitelik olarak bu kavramı verebilecek daha çok ve etkili metinlerin Türkçe ders kitabına girmesi gerekmektedir. Sürekli aynı metinler ve konular sınıf kademelerinde tekrar edilmektedir, ders kitaplarının bu noktada güncellenmesi bu tarz değerlerin öğretilmesini kolaylaştırabilir*”. Ö8 ise “*mevcut kitaplarda vatanseverlik*

daha çok kahramanlıkla bağdaştırılmakta. Oysa vatanını sevmek, o vatana karşı görevini en iyi şekilde yapabilmekten geçer. O yaştaki çocuklara, sloganlardan ziyade ahlâkî ve sosyal görev bilincinin daha fazla verilmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadeleriyle önerilerini dile getirmiştir.

4.10. Vatanseverlik değerinin öğretiminde öğretmen etkinlikleri

Tablo 11’de katılımcıların “*bu değeri kazandırmak için sınıf içinde veya dışında ne tür etkinlikler yapıyorsunuz? Örnek verir misiniz?*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların birden fazla etkinliği aynı anda kullandıkları görülmüştür. Katılımcıların yanıtlarından vatanseverlik değerinin kazandırılması için 18 farklı etkinlik yapıldığı ve bu etkinlik türlerinin 6 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar “*konuşma ve yazma etkinlikleri*”, “*izleme etkinlikleri*”, “*okuma etkinlikleri*”, “*canlandırma etkinlikleri*”, “*diğer etkinlikler*” ve “*öğretmenin örnek olmasıdır*”. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir. Bunların dışında, 3 katılımcı bir etkinlik olmasa dahi vatanseverlik eğitimi için öncelikle kendi davranışlarıyla örnek olmaya çalıştığını belirtmiştir. Bir katılımcının ise herhangi bir etkinlik yapmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 11

Vatanseverlik değerinin öğretiminde öğretmen etkinlikleri

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Öğretmen Etkinlikleri	Konuşma ve yazma etkinlikleri	Tarihi şahsiyetlerin hayatlarını örnek verme	8	18
		Şiir, kompozisyon, konuşma etkinlikleri	7	
		Araştırma yapma	1	
		Soru-cevap etkinliği	1	
		Güncel ülke sorunları hakkında beyin fırtınası yapma	1	
	İzleme etkinlikleri	İzleme yapma	10	11
		Fotoğraflar kullanma	1	
	Okuma etkinlikleri	İstiklal marşının anlamını işleme ve ezberleme	4	8
		Metinler Okuma	3	
		Kitap okutma	1	
		Tarihi şahsiyetleri canlandırılma	3	7

Canlandırma etkinlikleri	Piyes çalışmaları	3	
	Karagöz gösterileri	1	
	Tarihi yerlere gezi	4	
	Pano hazırlama	3	
Diğer etkinlikler	Milli bayram etkinlikleri	2	11
	Öğrencileri gelişme ve yenilenmeye yöneltme	1	
	Öğrencilere sorumluluklar verme	1	
Öğretmenin örnek Olması	Öğretmenin örnek olması	3	3
Etkinlik yapılmıyor	İşlenen diğer konular içinde anlatma	1	1

Katılımcıların vatanseverlik değerinin kazandırılması için sınıf içinde ve sınıf dışında en sık gerçekleştirdikleri etkinliklerin konuşma ve yazma türündeki etkinlikler olduğu tespit edilmiştir (18). Bu türdeki etkinlikler içerisinde ise sırasıyla en fazla “*tarihi şahsiyetlerin hayatlarını örnek verme*” (8), “*şiiir, kompozisyon, konuşma etkinlikleri*” (7), “*araştırma yapma*” (1), “*soru-cevap etkinliği*” (1) ve “*güncel ülke sorunları hakkında beyin fırtınası yapma*” etkinliklerinin yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ö14 içerisinde okuma ve yazma etkinlikleri de olan kendi kullandığı etkinlik türlerini şu şekilde sıralamıştır: “*Özellikle milli bayramların kutlanmasında ve bu özel günlerin tarihlerinin bilinmesine dikkat ediyorum. Öğrencilerle birlikte pano hazırlıyoruz. Onları da sürece dahil ederek işin içinde olmalarını sağlıyorum. Derse girdiğim her kademedede İstiklal Marşı ile seneye başlıyor on kıtanın anlamını açıklıyorum. Bir de ayda 1-2 dersin başlangıcında TRT tarafından hazırlanmış Kilometre Taşları videolarıyla Türk büyüklerini tanıtıyorum. Ders dışında ise gezilere ve müzelere giderek ulusal bilinçlerini artırmaya çalışıyorum*”. Ö20 de benzer olarak gerçekleştirdiği etkinlikleri şu şekilde ifade etmiştir: “*Vatanseverlik değeriyle ilgili milli bayramları veya belirli gün ve haftaları olmazsa olmaz fırsatlar olarak değerlendirmeye çalışıyorum. İstiklal Marşı’nın kabulünde İstiklal Marşı’nı güzel okuma yarışması yaptırıyorum. Çanakkale Zaferi haftasında konuyla ilgili kitapları okumalarını sağlıyorum. Yine Atatürk haftasında Ankara’ya bir gezi düzenledik*”.

Katılımcıların vatanseverlik değerinin kazandırılması için sınıf içinde ve sınıf dışında en sık gerçekleştirdikleri ikinci tür etkinliğin ise izleme türündeki etkinlikler olduğu saptanmıştır (11). Ö7 izleme etkinliklerini nasıl yaptığını “*tarihimiz için önemli kişilerin videolarını izletmeye çalışıyorum. Çünkü yeni nesil yabancı TV kahramanlarını bilmesine rağmen atalarımızı yeteri kadar tanımıyor*” diyerek açıklamıştır. Ö19 ise izleme etkinlikleri kullanma biçimini “*sınıf içinde bu değerın anlaşılması için tarihimizi, vatanımızın kurtuluş*

yolunda yaşadığı zorlukları, atalarımızın bizim için yaptığı fedakarlıkları anlatıyor, bunları videolarla ve fotoğraflarla destekliyorum” ifadeleriyle açıklamıştır.

Katılımcıların vatanseverlik değerinin kazandırılması için sınıf içinde ve sınıf dışında en sık gerçekleştirdikleri üçüncü tür etkinliğin ise okuma türündeki etkinlikler olduğu anlaşılmıştır (8). Katılımcıların okuma türündeki etkinlikler kapsamında *“İstiklal Marşının anlamını işleme ve ezberleme” (4), “metinler okuma” (3) ve “kitap okutma” (1) etkinlikleri yaptıkları* belirlenmiştir. Ö1 okuma etkinliklerini gerçekleştirme biçimini *“çeşitli metinler okuma ve izleme yaptırarak farkındalık seviyelerini yükseltiyorum. Öğrencilerden bu konuda duygularını anlatabilecekleri etkinlikler (şiir, kompozisyon vb.) yaptırıyorum”* ifadeleriyle tanımlamıştır. Ö15 ise okuma etkinlikleri kapsamında İstiklal Marşıyla ilgili gerçekleştirdiği etkinlikleri *“Tüm sınıf kademelerimizde sene başlarında İstiklal Marşını doğru ve tam okuma çalışmaları yapıyoruz. Eksik ezberlemeleri tamamlattırıyoruz”* ifadeleriyle açıklamıştır.

Katılımcıların vatanseverlik değerinin kazandırılması için sınıf içinde ve sınıf dışında en sık gerçekleştirdikleri dördüncü tür etkinliğin canlandırma türündeki etkinlikler olduğu ortaya çıkartılmıştır (7). Katılımcıların canlandırma türündeki etkinlikler kapsamında *“piyes çalışmaları yapma” (3), “tarihi şahsiyetleri canlandırılma” (3) ve “Karagöz gösterileri yapma” (1) etkinlikleri yaptıkları* anlaşılmıştır. Ö4 önemli günlerde piyes etkinlikleri yaptıklarına dikkat çekerek *“23 Nisan ve 29 Ekim günlerindeki piyes çalışmalarımızla hem halka hem de öğrencilere olumlu örnekler sunmaya çalışıyoruz”* demiştir. Ö5’in de vatanseverlik değerinin kazandırılması için sınıf içinde ve sınıf dışında pek çok etkinlik yaptığını ve bunlardan birisinin de canlandırma olduğu *“metinlerle vatanseverlik değerini kazandırmanın dışında vatansever insanların özellikleri hakkında konuşmalar yapıyoruz. Panolar hazırlıyoruz. Vatani için büyük fedakarlıklar yapan gerçek vatanseverlerin hayatlarını daha iyi anlamaları için canlandırmalar yapıyoruz. Vatanseverlik konulu videolarla destekliyoruz”* ifadelerinden anlaşılmıştır.

Katılımcıların yukarıda belirtilen etkinlikler dışında da bazı etkinlikler yaptıkları tespit edilmiştir. Bu etkinlikler *“diğer etkinlikler”* alt teması altında gruplandırılmıştır. Bu etkinliklerin ise *“tarihi yerlere gezi” (4), “pano hazırlama” (3), “milli bayram etkinlikleri” (2), “öğrencileri gelişme ve yenilenmeye yöneltme” (1) ve “öğrencilere sorumluluklar verme” (1)* olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ö2 *“ders dışında tarihi yerlere yönelik geziler”* hazırladığını belirtmiştir. Ö3 ise öğrencilerin vatanseverliklerini artırmak için gerçekleştirdiği etkinliklerle ilgili olarak *“öğrencileri sürekli gelişmeye ve yenileşmeye*

yönlendiriyorum. Bu konuda tarihimize örnek olmuş şahsiyetlerin hayatlarından örnekler veriyorum” ifadelerini kullanmıştır.

4.11. Vatanseverlik değerinin öğretiminde öğretmen öz değerlendirmesi

Tablo 12’de katılımcıların “siz kendinizi bu değeri kazandırma noktasında yeterli hissediyor musunuz? Neden?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların çoğunun kendisini kısmen yeterli gördüğü ve bir kısmının da yeterli gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Kısmen yeterli gören katılımcıların buna gerekçe olarak 13 farklı neden sıraladıkları ve bunların “kendi kaynaklı nedenler”, “konunun özelliği kaynaklı nedenler” ve “fiziki ortam kaynaklı nedenler” olmak üzere 3 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Yeterli gören katılımcıların buna gerekçe olarak 7 farklı neden sıraladıkları ve bunların “kendi kaynaklı nedenler” alt temasında gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12 Vatanseverlik değerinin öğretiminde öğretmen öz değerlendirmesi

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Öğretmen Yeterlilik Öz Değerlendirmesi	Kısmen yeterli	Kendi kaynaklı		
		Yapabildiğinin en iyisini yapma	3	
		Eğitim almaya ve daha çok öğrenmeye ihtiyaç duyma	3	
		Daha iyisi için gelişme imkanı olduğuna inanma	2	
		Yeterli olmasa dahi özverili olduğunu düşünme	2	14
		Atalarına karşı vefalı olmaya çalışma	1	
		Öğretmenin iyi bilmesi ve içselleştirmesi gerektiğini düşünme	1	
		Eskisi kadar bu konuda okuma yapamama	1	
		Milli duygularının azalmasını önleyecek etkinlik üretememe	1	
		Konunun Özelliği Kaynaklı		
		Soyut olduğu için değerlendirmeme yapamama	1	3
		Vatanseverlik öğretiminin kolay olmadığını düşünme	1	
		İhtiyaç ve beklentiler sürekli değiştiğinden yeterli olmadığını düşünme	1	

Yeterli	Fiziki ortam kaynaklı	Fiziki şartların işi zorlaştırması	2	
		Müfredatı yetiştirmek endişesi kısıtlayıcı olması	1	3
		Bu değerleri kazandırmayı birincil öncelikte görme	2	
		Örnek olmaya çalışma	2	
		Şahsen bir vatansever olma	2	
		Kutlama ve anmalardaki hassasiyetiyle gösterme	1	
	Kendi kaynaklı	Vatan söz konusu olduğunda sorumluluktan kaçmama	1	10
		Millet, bayrak ve vatan deyince ruhunun coşması	1	
		Öğrencilere sorulsa isminin öne çıkacağını düşünme	1	

Kendilerini vatanseverlik değerinin öğretiminde kısmen yeterli gören katılımcıların bu düşüncelerini sıklıkla kendi kaynaklı nedenlerle açıkladıkları görülmüştür (14). Bu katılımcıların kendilerini kısmen yeterli görmelerinin nedenlerinin ise “*yapabildiğinin en iyisini yapma*” (3), “*eğitim almaya ve daha çok öğrenmeye ihtiyaç duyma*” (3), “*daha iyisi için gelişme imkanı olduğuna inanma*” (2), “*yeterli olmasa dahi özverili olduğunu düşünme*” (2), “*öğretmenin iyi bilmesi ve içselleştirmesi gerektiğini düşünme*” (1), “*eskisi kadar bu konuda okuma yapamama*” (1), “*atalarına karşı vefalı olmaya çalışma*” (1) ve “*milli duygularının azalmasını önleyecek etkinlik üretememe*” (1) olduğu tespit edilmiştir. Ö15 kendisini kısmen yeterli hissetmesini şu şekilde açıklamıştır: “*Tamamen yeterli olduğumu düşünmüyorum, bunun yanında elimden geldiğince bu bilinci oluşturmaya ve oluşmuş olanı desteklemeye çalışıyorum*”. Ö14 ise yeterli değilse bile özverili olduğunu “*bu konuda yeterli miyim bilmiyorum ama özveriliyim. Çünkü bu vatanın bir evladıyım. Çok şey borçluyum ecdadıma. Elde edilen hiçbir şey kolay olmamış bu topraklarda. Hep çok çalışılmış, fedakârlık yapılmış. Kısmen demek daha doğru olur diye düşünüyorum*” ifadeleriyle dile getirmiştir.

Az sayıda katılımcının (3) kendilerini vatanseverlik değerinin öğretiminde kısmen yeterli görmelerinin nedenlerini konunun özelliği kaynaklı nedenlerle açıkladıkları görülmüştür. Bu katılımcılara göre vatanseverlik konusunun kendisine has dinamikleri öğretmenin bu konudaki yeterliliğini etkilemektedir. Öğretmenlerin bu konudaki gerekçelerinin “*vatanseverlik soyut olduğu için değerlendirmeme yapamama*” (1), “*vatanseverlik öğretiminin kolay olmadığını düşünme*” (1) ve “*ihtiyaç ve beklentiler sürekli değiştiğinden yeterli olmadığını düşünme*” (1) olduğu anlaşılmıştır. Ö6 vatanseverliğin öğretilmesinin

kolay olmadığına dikkat çekerek “vatanseverlik değeri kolay öğretilbilecek bir kavram değildir. En başta kişinin kendisinin bu kavramı öğrenmesi ve içselleştirmesi gerekmektedir. İnsan bilmediğinin cahilidir ve vatanseverlik konusu yüzyılları içeren bir tarih ve yaşanmışlıktır. Bu konuda daha çok okuyup, bilgilenip, kendimi geliştirerek öğrencilere bu değeri daha iyi öğretebileceğimi düşünmekteyim” demiştir.

Yine az sayıda katılımcının (3) ise kendilerini vatanseverlik değerinin öğretiminde kısmen yeterli görmelerinin nedenlerini fiziki ortam kaynaklı nedenlerle açıkladıkları görülmüştür. Bu katılımcılara göre vatanseverlik değerinin öğretimini “mevcut fiziki koşulların zorlukları” (2) ve “müfredat kaynaklı sorunlar” (1) olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle bu katılımcıların vatanseverlik değerinin öğretimi konusunda tam olarak yeterli göremedikleri anlaşılmaktadır. Ö5 fiziki şartların kısıtlayıcılığına vurgu yaparak “Fiziki şartların yetersizliği zaman zaman kısıtlayıcı olabiliyor. Buna ek olarak her zaman öğrenmeye devam ediyoruz gelişmeye açığız bundan dolayı hiçbir zaman tam olarak yeterli olacağımı düşünmüyorum” demiştir. Ö7 ise müfredat konusuna vurgu yaparak “eldeki imkanlar ölçüsünde bu konuda çalışmalar yapmaya, örnek olmaya çalışıyorum. Yeterli midir bilmiyorum ama daha fazlası tabi ki de yapılabilir. Müfredatı yetiştirme çabası bazen bizi bu gibi değerleri vermede yavaşlatıyor” ifadelerini kullanmıştır.

Vatanseverlik değerinin öğretimi konusunda kendisini yeterli gören katılımcılar bu görüşlerini kendi kaynaklı nedenlerle açıklamışlardır (10). Bu katılımcıların kendilerini yeterli görmelerinin nedenlerinin “bu değerleri kazandırmayı birincil öncelikte görme” (2), “şahsen bir vatansever olma” (2), “örnek olmaya çalışma” (2), “millet, bayrak ve vatan deyince ruhunun coşması” (1), “öğrencilere sorulsa isminin öne çıkacağını düşünme” (1), “kutlama ve anmalardaki hassasiyetiyle gösterme” (1) ve “vatan söz konusu olduğunda sorumluluktan kaçmama” (1) olduğu anlaşılmaktadır. Ö8 kendisini yeterli görme nedenini “vatan sevgisinin içine kendi tanımıma göre insanî değerlerin birçoğu girdiği için, bu değerleri kazandırmayı derslerimde birincil önemde görüyorum. Tüm etkinliklerimi, ders planımı da buna göre hazırlıyorum” ifadeleriyle açıklamıştır. Ö18 de “Öğretmenlikteki birincil gayem vatansever öğrenciler yetiştirmek olduğu için bu kazanıma özen gösteriyorum” demiştir.

4.12. Vatanseverlik değerinin öğretiminde ders kitabı dışındaki etkinlikler

Tablo 13'te katılımcıların “*bu değeri kazandırmak için program ve ders kitabı dışı herhangi bir etkinlik yapıyorsunuz?*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların birden fazla etkinliği aynı anda kullandıkları görülmüştür. Katılımcıların yanıtlarından vatanseverlik değerin kazandırılması için 15 farklı etkinlik yapıldığı ve bu etkinlik türlerinin 4 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar “*diğer etkinlikler*”, “*konuşma ve yazma etkinlikleri*”, “*izleme etkinlikleri*” ve “*okuma etkinlikleridir*”. Bir katılımcı program ve ders dışı yeterli etkinliğin yapılmadığını belirtmiştir. Bir grup katılımcının ise program ve ders dışında hiçbir etkinlik yapmadıkları ve bunu gerekçelendirdikleri gözlemlenmiştir. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 13 Vatanseverlik değerin öğretiminde ders kitabı dışındaki etkinlikler

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Vatanseverlerde Bulunması Gereken Özellikler	Sınıf dışı etkinlikler	Tarihi yerlere geziler düzenlenmesi	5	14
		Tiyatro etkinlikleri	3	
		Ders dışında sohbetler yapılması	2	
		Belirli gün ve haftalar etkinlikleri	1	
		Tarihe şahit olmuş yaşlılarla görüşme yapılması	1	
		Nutuk kitabının hediye edilmesi	1	
		Toplumsal yardımlaşma etkinlikleri	1	
		Milli Marşın anlaşılması ve ezberletilmesi çalışması	2	6
	Konuşma ve yazma etkinlikleri	Şiir dinletileri	2	
		Örnek şahısların hayatlarının araştırılması	1	
		Atatürk'ün anlılarını paylaşılması	1	
	İzleme etkinlikleri	Temalara uygun videolar izletilmesi	3	4
		Sinema etkinlikleri	1	
	Okuma etkinlikleri	Vatanseverlik konulu kitapların okutulması	4	4
	Yeterli seviyede yapılmıyor	Yeterli seviyede yapılmıyor	1	1
	Ders kitabı dışında etkinlik yapılmıyor	İlave etkinlik yapmama	2	5
		Program dışına çıkmama	1	
		Ders kitabı ve müfredatı yeterli bulma	1	

Katılımcıların vatanseverlik değerinin kazandırılması için program ve ders kitabı dışında en sık gerçekleştirdikleri etkinliklerin sınıf dışı etkinlikler olduğu tespit edilmiştir (14). Bu türdeki etkinlikler içerisinde ise sırasıyla en fazla “*tarihi yerlere geziler düzenlenmesi*” (8), “*tiyatro etkinlikleri*” (3), “*ders dışında sohbetler yapılması*” (2), “*özel gün etkinlikleri*” (1), “*tarihe şahit olmuş yaşlılarla görüşme yapılması*” (1), “*nutuk kitabının hediye edilmesi*” (1) ve “*toplumsal yardımlaşma etkinlikleri*” yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ö18 ders dışı etkinliklerini şöyle açıklamıştır: “*Tarihi mekan gezileri düzenlemek ve vatanseverlik konulu piyeslerde öğrencilere görev vermek şiir dinletileri düzenlemek gibi ders dışı etkinlikler yapıyoruz*”. Ö4 tarafından ders ve program dışı yapılan etkinlikler “*tarihi mekan gezileri düzenlemek ve vatanseverlik konulu piyeslerde öğrencilere görev vermek şiir dinletileri düzenlemek gibi ders dışı etkinlikler yapıyoruz*” ifadeleriyle tanımlanmıştır.

Katılımcıların vatanseverlik değerinin kazandırılması için program ve ders kitabı dışında en sık gerçekleştirdikleri ikinci tür etkinliğin konuşma ve yazma türünde olan etkinlikler olduğu saptanmıştır (6). Gerçekleştirilen bu etkinliklerin “*Milli Marşın anlaşılması ve ezberletilmesi çalışması*” (2), “*şiir dinletileri*” (2), “*örnek şahısların hayatlarının araştırılması*” (1) ve “*Atatürk’ün anlılarını paylaşılması*” (1) etkinlikleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ö20 konuşma gerçekleştirdikleri etkinlikleri “*İstiklal Marşı başta olmak üzere vatanseverlik duygusunun yer aldığı şiirler, içeriği vatan ve vatanseverlik olan kitap okuma yarışmaları yaptırdığım etkinliklerden ilk akla gelenlerdir*” ifadeleriyle açıklamıştır. Ö3 ise “*vatanseverliği ile örnek olmuş kişilerin hayatlarını araştırma ödevi veriyorum*” demiştir.

Katılımcıların vatanseverlik değerinin kazandırılması için program ve ders kitabı dışında gerçekleştirdikleri bir diğer etkinliğin izleme türünde olan etkinlikler olduğu anlaşılmıştır (4). Bu kapsamda “*temalarında uygun videoların izlenmesi*” (3) ve “*sinema izleme*” (1) etkinliklerinin gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Ö11 “*derslere temalara bağlı olarak video veya film izletiyorum*” ifadeleriyle izleme türünde gerçekleştirdiği etkinliklere dikkat çekmiştir.

Katılımcıların vatanseverlik değerinin kazandırılması için sınıf içinde ve sınıf dışında gerçekleştirdikleri bir diğer etkinliğin okuma türünde olan etkinlikler olduğu anlaşılmıştır ve bu kapsamda vatanseverlik konulu ve içerikli kitapların okutulmasının sağlandığı anlaşılmıştır (4).

Bir katılımcı (Ö1) vatanseverlik değerinin kazandırılması için sınıf içinde ve sınıf dışında yeterli seviyede etkinlik yapmadığını düşündüğünü belirtmiştir.

Beş katılımcının ise ders kitabında belirtilen etkinlik dışında etkinlik yapmadıklarını tespit edilmiştir. Bu katılımcıların bu davranışlarını gerekçelendirdikleri gözlemlenmiştir. Bu gerekçelerin; “ders kitabı ve müfredatın yeterli görülmesi” (1), “okul sınırlamaları nedeniyle ilave etkinlik yapılamaması” (1) ve “program ve ders kitabı etkinliklerinin yeterli görülmesi” (1) olduğu anlaşılmıştır. Ö10 bu konudaki görüşlerini “hayır, yapmıyorum, ders kitabı ve müfredatın yeterli olduğunu düşünüyorum” diyerek açıklamıştır. Ö16 ise “hayır, çünkü okullarda belli bir sınırlandırmanın olduğunu düşünüyorum” demiştir.

4.13. Vatanseverlik değerinin öğretilmesi açısından Türkçe öğretmenin sorumlulukları

Tablo 14’te katılımcıların “Türkçe öğretmeni olmanın vatanseverlik değeri kazandırmada size sorumluluk yüklediğini düşünüyor musunuz? Neden?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların tamamının Türkçe öğretmeni olmanın vatanseverlik değeri kazandırmak açısından kendilerine sorumluluk yüklediği görüşünde oldukları anlaşılmıştır. Katılımcıların bu görüşlerini gerekçelendirirlerken 10 farklı neden kullandıkları ve bu nedenlerin 4 alt temada gruplanabildiği görülmüştür. Bu alt temalar “öğretmene görev düşmesi”, “öğretmenin bilinçli hareket etmesi”, “öğretmenin vatanseverlik değerinin farkında olması” ve “öğretmenin sınıf dışı etkinlik hazırlamak zorunda olmasıdır”. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14

Vatanseverlik değerinin öğretilmesi açısından Türkçe öğretmenin sorumlulukları

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Türkçe Öğretmenin Hissettikleri Sorumluluğun Kaynakları	Öğretmenin sorumluluk hissetmesi	Dilin doğru öğretilmesi sorumluluğu	9	23
		Türkçe dersinin değer kazandıran bir ders olması	8	
		Dilin korunması sorumluluğu	4	

	Dilin doğru kullanılması sorumluluğu	2	
Öğretmenin bilinçli hareket etmesi	Öğretmenin temel sorumluluklarından birisi olması	5	7
	Türkçe öğretmenin temel sorumluluklarından birisi olması	2	
Öğretmenin vatanseverlik değerinin farkında olması	Atalara bu vatan için borçlu olmak	2	
	Vatana yaşamı, geçimi borçlu olmak	1	3
Sınıf dışı etkinlik hazırlamak zorunda olması	Anma ve tören içeriğinin hazırlanması	1	
	Panoların hazırlanması	1	2

Katılımcıların, Türkçe öğretmeni olmanın vatanseverlik değeri kazandırmak açısından kendilerine sorumluluk yüklediğine inanmalarını açıklarken en sık kullandıkları gerekçenin bu değerin öğretilmesi açısından öğretmenin sorumluluk hissetmesi olduğu tespit edilmiştir (23). Katılımcıların bu görevi kendileri Türkçe öğretmeni oldukları için dil öğretimi üzerinden açıkladıkları gözlemlenmiştir. Bu kapsamda katılımcıların kendilerinde hissettikleri sorumlulukları “*dilin doğru öğretilmesi sorumluluğu*” (9), “*Türkçe dersinin değer kazandıran bir ders olması*” (8), “*dilin korunması sorumluluğu*” (4) ve “*dilin doğru kullanılması sorumluluğu*” (2) biçiminde tanımladıkları saptanmıştır. Ö8 anadil öğretiminin vatanseverlikle ilişkine dikkat çekerek “*evet, düşünüyorum. Anadil becerisi kazanamayan bir insanın vatanseverlik gibi birçok değeri kazanması, içselleştirmesi, kavraması mümkün değildir*” ifadelerini kullanmıştır. Ö12 ise “*kesinlikle düşünüyorum. Dersimizin adında Türk kelimesinin geçmesi ve benim Türkçe öğretmeni olmam bunun için yeterli bir sebeptir*” demiştir.

Bazı katılımcıların (7) Türkçe öğretmeni olmanın vatanseverlik değeri kazandırmak açısından kendilerine sorumluluk yüklediğine inanmalarını açıklarken kullandıkları gerekçenin vatanseverlik değerini öğretmek açısından öğretmenin bilinçli hareket etmesi olduğu anlaşılmıştır. Bu katılımcılara göre vatanseverlik değeri kazandırmak açısından kendilerine sorumluluk düşmektedir, çünkü bu değeri öğretmek “*her bir öğretmenin temel sorumluluklarından birisidir*” (5) ve ayrıca bu değeri öğretmek “*Türkçe öğretmenin temel sorumluluklarından birisidir*” (2). Ö6 vatanseverlik değerinin öğretilmesinde öğretmende düşen sorumluluğu “*öğretmen olan her bireyin bu sorumluluğu kendisinde hissetmesi*

gerekmektedir. Branşı ne olursa olsun işi öğretmek olan herkesin belki de öğreteceği ilk şey vatanseverlik olmalıdır” ifadeleriyle açıklamıştır.

Az sayıda katılımcının (3) Türkçe öğretmeni olmanın vatanseverlik değeri kazandırmak açısından kendilerine sorumluluk yüklediğine inanmalarını açıklarken kullandıkları gerekçenin öğretmenin kendisinin vatanseverlik değerinin farkında olması olduğu ortaya çıkmıştır. Bu katılımcılara göre vatanseverlik değeri kazandırmak açısından kendilerine sorumluluk düşmektedir, çünkü *“ataları kendilerine bu vatani vermek için çok fazla fedakarlık yaptıklarından kendilerini borçlu hissetmektedirler”* (2) ve ayrıca *“vatan sayesinde yaşamlarını sürdürdükleri ve geçimlerini sağladıkları için kendilerini borçlu hissetmektedirler”* (1). Ö1 bu konudaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır: *“Evet, fazlasıyla yüklüyor. Çünkü birey olarak yaşamımızı, olgunlaşan düşüncülerimizi, kazancımızı ve çok daha fazlasını vatanımız bize sağlamışken, tarihin yolculuğundan o kadar insan canından geçmişken bunu yapmamak vefasızlık olur”*.

Az sayıda katılımcının (1) Türkçe öğretmeni olmanın vatanseverlik değeri kazandırmak açısından kendilerine sorumluluk yüklediğine inanmalarını açıklarken kullandıkları gerekçenin öğretmenlerin sınıf dışı etkinlikler hazırlamak zorunda olması olduğu bulunmuştur. Bu katılımcıya göre vatanseverlik değeri kazandırmak açısından kendilerine sorumluluk düşmektedir, çünkü Türkçe öğretmenleri *“anmaların ve törenlerin içeriğinin hazırlanmasından sorumludur”* (Ö7) ve Türkçe öğretmenleri *“panoların hazırlanmasından sorumludur”* (Ö7).

4.14. Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe öğretmenin üstlenmesi gereken roller

Tablo 15’te katılımcıların *“Türkçe dersinde vatanseverlik değeri öğretilirken öğretmenin üstlenmesi gereken role ilişkin görüşleriniz nelerdir?”* sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların Türkçe dersinde vatanseverlik değeri öğretilirken öğretmenin üstlenmesi gereken role ilişkin 21 farklı görüş sıraladıkları ve bu görüşlerin 4 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar *“örnek olma rolü”*, *“rehberlik ve destek rolü”*, *“uygun yöntemler kullanma rolü”* ve *“uygun içerik aktarma rolüdür”*. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15

Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe öğretmenin üstlenmesi gereken roller

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Öğretmenin Üstlenmesi Gereken Roller	Örnek Olma Rolü	Rol model olma	10	24
		Öğretmenin anlattığını davranışlarına yansıtması	8	
		Şahsen vatansever ve ahlaklı olma	2	
		Milli değerlere sahip çıkma	1	
		Vatanseverliği yaşam biçimi haline getirme	1	
		Tüm benliğiyle vatanseverlik için çalışma	1	
		Öğretmen işini en iyi şekilde yapması	1	
	Rehberlik ve Destek Rolü	Rehberlik etme	2	6
		Destek verici olma	1	
		Vatanseverliğin hayatın her alanına ve anına yansıtılması gerektiğini öğretme	1	
		İnisiyatif alma	1	
		Öğrencilerin karşılaştığı mevcut zorlukları (sosyal medya, internet vb.) dikkate alma	1	
	Uygun Yöntemler Kullanma Rolü	İlgi çekici şekilde anlatma	1	5
		Doğru biçimde anlatma	1	
		Her fırsatta hatırlatma	1	
		Somut ve anlaşılır bir şekilde anlatma	1	
		Diğer değerlerle iç içe anlatma	1	
	Uygun İçerik Aktarma Rolü	Kahramanlık, fedakarlık, aidiyet ve bağlılık olgularını aktarma	1	4
		Dürüst ve çalışkan bireyler yetiştirmeyi hedefleme	1	
		Vatana ve millete sevgi ve sorumluluk bağıyla bağlı bireyler yetiştirmeyi hedefleme	1	
		Dili sevdirmeyi hedefleme	1	

Katılımcıların, Türkçe dersinde vatanseverlik değeri öğretilirken öğretmenin üstlenmesi gereken role ilişkin üzerinde en sık durdukları rolün örnek olma rolü olduğu anlaşılmıştır (24). Bu rolün diğer rollere göre çok öne çıktığı ve neredeyse katılımcıların tamamı tarafından savunulduğu gözlemlenmiştir. Bu rolle ilgili öğretmenlerin takınması gerektiği tutum ve davranışlar ise 7 madde olarak belirlenmiştir. Bunlar; “*rol model olma*” (10), “*anlattığını davranışlarına yansıtma*” (8), “*şahsen vatansever ve ahlaklı olma*” (2), “*işini en iyi şekilde yapma*” (1), “*milli değerlere sahip çıkma*” (1), “*vatanseverliği yaşam biçimi haline getirme*” (1) ve “*tüm benliğiyle vatanseverlik için çalışmadır*” (1). Ö5 örnek alma rolüyle ilgili olarak “*bir değeri öğrenciye kazandırmak için o değer öncelikle bizde olması*

gerekmektedir. Vatansever öğretmen yaptığı işin en iyisini yapmaya çalışmalı ve milli değerlerine sahip çıkmalı ve bunu davranışlarıyla da öğrencilerine göstermelidir. Söyledikleri ile yaptıkları tutarlı olmalıdır” ifadeleriyle görüşlerini aktarmıştır. Ö6 da benzer olarak “öğretmen her zaman doğru rol model olmak zorundadır. Bu her konu için geçerlidir, özellikle vatanseverlik gibi hassas bir konuda daha dikkatli ve özverili olmalıdır. Öğrencilerin taklit ve model alarak öğrendiği de düşünüldüğünde yapılacak herhangi bir tutarsızlık bu değerın öğretime ket vurabilir. Öğretmen her fırsatta vatanseverliğe dem vurmalı, somut ve öğrencinin anlayabileceği bir seviyede bu değeri öğrencilere tutarlı bir şekilde işlemelidir” ifadelerini kullanmıştır.

Sınırlı sayıda katılımcının (6) Türkçe dersinde vatanseverlik değeri öğretilirken öğretmenin üstlenmesi gereken role ilişkin rehberlik ve destek rolüne dikkat çektikleri görülmüştür. Bu katılımcılar vatanseverlik değeri öğretilirken öğretmenlerin “rehberlik etme” (2), “destek verici olma” (1), “vatanseverliğin hayatın her alanına ve anına yansıtılması gerektiğini öğretme” (1), “inisiyatif alma” (1) ve “öğrencilerin karşılaştığı mevcut zorlukları (sosyal medya, internet vb.) dikkate alma” (1) tutum ve davranışlarını göstermelerini gerektiği görüşündedirler. Ö11 öğretmenlerin rehberlik rolüne dikkat çekerek görüşlerini “öğretmen öğrencinin bu değeri öğrenmesi için rehber olmalı öğrencinin ilgisini çekmelidir. Bilgiye ulaşmak günümüzde çok kolay olsa da öğrencilerin dikkatini çekmek çok zorlaştı, dikkat dağıtıcı çok fazla unsur var. Bu nedenle çocukların ilgisini çekmek oldukça önemli” ifadeleriyle yansıtmıştır. Ö15 ise öğretmenlerin destek rolüne dikkat çekerek görüşlerini “söz ve davranışlarıyla olumlu yönde etkileyen ve var olanı arttırıcı destek veren yapıda olmalıdır” ifadeleriyle aktarmıştır.

Yine sınırlı sayıda katılımcının (5) Türkçe dersinde vatanseverlik değeri öğretilirken öğretmenin üstlenmesi gereken role ilişkin uygun yöntemler kullanma rolüne vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu katılımcılara göre öğretmenlerin vatanseverlik değeri öğretilirken bu değeri etkili ve kalıcı bir şekilde öğretecek yöntemleri kullanmak rolünü üstlenmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda bu katılımcılar vatanseverlik değeri öğretilirken öğretmenlerin “ilgi çekici şekilde anlatma” (1), “doğru biçimde anlatma” (1), “her fırsatta hatırlatma” (1), “somut ve anlaşılır bir şekilde anlatma” (1) ve “diğer değerlerle iç içe anlatma” (1) tutum ve davranışlarını göstermelerini gerektiği görüşündedirler.

Az sayıda katılımcının (4) ise Türkçe dersinde vatanseverlik değeri öğretilirken öğretmenin üstlenmesi gereken role ilişkin uygun içerik aktarma rolüne dikkat çektiği gözlemlenmiştir. Bu katılımcılara göre öğretmenlerin vatanseverlik değeri öğretilirken bu değere uygun

içerikle aktarmak ve öğretmek rolünü üstlenmeleri gerekmektedir. Öğretmenlerin “kahramanlık, fedakarlık, aidiyet ve bağlılık olgularını aktarma” (1), “dürüst ve çalışkan bireyler yetiştirmeyi hedefleme” (1), “vatana ve millete sevgi ve sorumluluk bağıyla bağlı bireyler yetiştirmeyi hedefleme” (1) ve “dili sevdirmeyi hedefleme” (1) tutum ve davranışlarını göstermeleri bu katılımcılar tarafından beklenmektedir. Bu kapsamda, Ö13 öğretmenlere düşen rolü “dürüst, çalışkan, doğruluktan ayrılmayan, hakka, hukuka bağlı bireyler yetiştirmektir” ifadeleriyle belirtmiştir.

4.15. Vatanseverlik değerinin öğretiminde model olma durumu

Tablo 16’da katılımcıların “Türkçe dersinde vatanseverlik değerini öğretirken model olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlardan “bir model olduklarını düşündükleri”, “bir model olduklarını kesinlikle düşündükleri”, “bir model olduklarını kısmen düşündükleri” ve “model olma konusundaki değerlendirmeyi öğrencilere bırakılması gerektiğini düşündükleri” anlaşılmıştır. Ayrıca, katılımcıların model olma konusundaki kendi görüşlerini farklı nedenlere dayanarak gerekçelendirdikleri anlaşılmıştır. Katılımcıların görüşlerine ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16

Vatanseverlik değerinin öğretiminde model olma durumu

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Model Olma Konusunda Öz Değerlendirme	Bir model olduğu düşünülüyor	Yeterli bir rol model olma	11	19
		Günlük yaşamda vatansever gibi yaşama	1	
		Öğretilenin aksine davranıştan kaçınma	1	
		İstiklal Marşını hazırola yüksek sesle okuma	1	
		Türk büyüklerini anlatan kitapları okutma	1	
		Yabancı kökenli kelimeler kullanmama	1	
		İşini en iyi şekilde yapmaya çalışma	1	
		Vatanın aşığı olduğunu hissettirilmeye çalışma	1	
		Vatanseverliği en iyi şekilde aktarılmaya çalışma	1	
		İyi bir rol model olma	4	

Bir model olduğu kesinlikle düşünülüyor	Öğrenciye anlatılanı kendi hayatında yaşama	2	
	Vatanseverlik konusunda sürekli teşvik ve rehberlikte bulunma	1	
Bir model olduğu kısmen düşünülüyor	Kısıtlı düzeyde rol model olma	4	
	Yeterli seviyede örnek olmadığını düşünme	1	
	Görev yapılan coğrafyanın kısıtlayıcı etkilerinin olması	1	7
	Kendisini geliştirmesi gerektiğini düşünme	1	
Model olma konusunun değerlendirilmesi öğrencilere bırakılmalı	Öğrenci algılarının belirleyici olması	1	1

Katılımcıların çoğunluğunun Türkçe dersinde vatanseverlik değerini öğretirken bir model olduğunu düşündükleri gözlemlenmiştir. Bu katılımcıların bazıları bu görüşlerine bir gerekçe sunarken diğer bazıları sunmamıştır. Bu konuda sunulan gerekçelerin 8 farklı türde olduğu ve her bir katılımcının farklı bir nedenle kendisini model olarak değerlendirdiği anlaşılmıştır. Katılımcıların sundukları gerekçelerin “*günlük yaşamda vatansever gibi yaşama*” (1), “*öğretilenin aksine davranıştan kaçınma*” (1), “*İstiklal Marşını hazırolda yüksek sesle okuma*” (1), “*Türk büyüklerini anlatan kitapları okutma*” (1), “*yabancı kökenli kelimeler kullanmama*” (1), “*işini en iyi şekilde yapmaya çalışma*” (1), “*vatanın aşığı olduğunu hissettirmeye çalışma*” (1) ve “*vatanseverliği en iyi şekilde aktarılmaya çalışma*” (1) olduğu görülmüştür. Ö4 bir model olduğunu düşünmesinin nedenlerini şu şekilde aktarmıştır: “Evet, düşünüyorum. Çünkü günlük yaşamımda da vatansever bir insanım. Bunu öğrenciler de bu durumu hem derslerde hem de yaşantımda rahatlıkla fark edebiliyorlar”. Ö14 ise kendi nedenlerini şu şekilde sıralamıştır: “Evet iyi bir rol model olmaya çalışıyorum. İstiklal Marşı’nı hep hazırolda ve yüksek sesle okurum. Okuduğum kitaplarda Türk büyüklerini görürler. Konuşurken yabancı kelimeler yerine Türkçelerini tercih ederim”.

Bazı katılımcıların (7) Türkçe dersinde vatanseverlik değerini öğretirken kesinlikle bir model olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu katılımcıların bu görüşlerinin ardında “*iyi bir rol model olma*” (4), “*öğrenciye anlatılanı kendi hayatında yaşama*” (2) ve “*vatanseverlik konusunda sürekli teşvik ve rehberlikte bulunma*” nedenlerinin yattığı tespit edilmiştir. Ö5 kesinlikle bir model olduğunu düşünmesinin nedenlerini “*Öğrencilerime*

anlattıklarımı kendi hayatımda uygulayarak iyi bir model olmaya çalışıyorum. Çünkü öğretmen öğrencinin gözünde en doğru örnektir” ifadeleriyle açıklamıştır. Ö12’nin bu konudaki görüşleri ise şu şekildedir: “Kesinlikle örnek oluyorum. Onlara sürekli güçlü olup okumalarını, tarihlerini ve kültürlerini iyice öğrenip sahip çıkmalarını tembihliyorum”.

Bazı katılımcıların (7) Türkçe dersinde vatanseverlik değerini öğretirken kısmen bir model olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu katılımcıların bu görüşlerinin nedenlerin ise *“kısıtlı düzeyde rol model olma” (4), “yeterli seviyede örnek olmadığını düşünme” (1), “görev yapılan coğrafyanın kısıtlayıcı etkilerinin olması” (1) ve “kendisini geliştirmesi gerektiğini düşünme” (1) olduğu tespit edilmiştir. Ö11 “yeterince iyi bir model miyim bilmiyorum, bu anlamda kendimi geliştirmem lazım” ifadelerini kullanmıştır. Ö6 ise şunları ifade etmiştir: “Kısmen model olduğumu düşünüyorum. Görev yaptığım coğrafya bu konuya daha hassas davranmam gereken bir coğrafya olduğu için Türkçe öğretimine ek bu değer eğitime dikkat etmeye çalışıyorum. Her fırsatta bu değeri öğrencilere hatırlatıp dersimin herhangi bir yerinde de değinmeden geçmiyorum. Elimden geldiğince öğrencilere bu konuda rol model olmaya çalışıyorum”.*

Bir katılımcı ise (Ö13) her zaman ahlaklı bireyler yetiştirmeye çalıştığını, bununla birlikte öğretmenin rol model olma konusundaki kararın öğrenciler tarafından verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

4.16. Vatanseverlik değerinin öğretiminde karşılaşılan zorluklar

Tablo 17’de katılımcıların *“Türkçe dersinde vatanseverlik değeri verirken ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz? Örnek verebilir misiniz?”* sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların Türkçe dersinde vatanseverlik değeri verirken 18 farklı zorlukla karşılaştıkları ve bu zorlukların 4 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar *“öğrenci kaynaklı zorluklar”, “konu kaynaklı zorluklar”, “dış kaynaklı zorluklar” ve “konunun anlatımı kaynaklı zorluklardır”*. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir. Bir katılımcının ise Türkçe dersinde vatanseverlik değeri verirken herhangi bir zorlukla karşılaşmadığı anlaşılmıştır (Ö10).

Tablo 17

Vatanseverlik Değerinin Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Zorlukların Kaynakları	Öğrenci kaynaklı zorluklar	Vatan kavramı konusunda yeterli bilinç seviyesine sahip olmama	4	16
		Ailede farklı değerler öğrenme	3	
		Umursamaz bir tavır içinde olma	2	
		Günümüz şartlar ve imkanlarının vatanseverlikten uzaklaştırması	1	
		Değerlere kapalı olma	1	
		İlgi çekmekte zorluklar yaşanması	1	
		Sınav yılının olumsuz etkili olması	1	
		Geçmişte yapılan fedakarlıkların farkında olmama	1	
		Dikkatleri dağınık olması	1	
		Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunması	1	
	Konu kaynaklı zorluklar	Konunun soyut olmasının anlatımı	5	6
		zorlaştırması	1	
	Dış kaynaklı Zorluklar	Vatanseverlik tanımıyla etkinliklerin uyuşmaması	1	3
		İktidar politikalarıyla ders içeriğinin uyuşmaması	1	
		Toplumsal bilinç ve sorumluluğun yeterli olmaması	1	
	Konunun anlatımı kaynaklı zorluklar	Coğrafi bölgeye bağlı zorluklar yaşanması	1	2
		Etkinlikler yetersiz olması	1	
	Bir zorlukla karşılaşılmıyor	Metinlerdeki hikayelerin hayal ürünü olarak algılanması	1	1
		Karşılaşılan herhangi bir zorluğun bulunmaması	1	

Katılımcıların Türkçe dersinde vatanseverlik değeri verirken en sık karşılaştıkları zorluk türünün öğrenci kaynaklı zorluklar olduğu anlaşılmıştır. Bu zorluk türünde katılımcılar 10 farklı zorlukla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bunların sırasıyla; “*öğrencilerin vatan kavramı konusunda yeterli bilinç seviyesine sahip olmaması*” (4), “*öğrencilerin ailede farklı değerler öğrenmesi*” (3), “*öğrencilerin umursamaz bir tavır içinde olması*” (2), “*günümüz şartlar ve imkanlarının öğrencileri vatanseverlikten uzaklaştırması*” (1), “*öğrencilerin geçmişte yapılan fedakarlıkların farkında olmaması*” (1), “*öğrencilerin değerlere kapalı olması*” (1), “*öğrencilerin ilgisini çekmekte zorluklar yaşanması*” (1), “*sınav yılının öğrencileri olumsuz etkilemesi*” (1), “*öğrencilerin dikkatleri dağınık olması*” (1) ve “*yabancı uyruklu öğrencilerin bulunması*” (1) olduğu ortaya çıkartılmıştır. Ö1 karşılaştığı

öğrenci kaynaklı zorlukları şu şekilde ifade etmiştir: “Öğrenciler geçmişte yapılan fedakârlıkların ehemmiyetini farkında değiller aynı zamanda öğrenciler vatanın ne demek olduğu konusunda etkin bir bilinç seviyesine çıkma gayretinde olmuyorlar”. Ö15’in öğrenci kaynaklı zorluklar hakkındaki görüşleri “derste konuşulanlarla öğrencinin aile ve yakın çevresinde uyuşmayan davranış ve yaşantılar olduğunda öğrenci benimsemekte güçlük çekebiliyor” biçimindedir.

Bazı katılımcıların (6) Türkçe dersinde vatanseverlik değeri verirken konu kaynaklı zorluklar yaşadıkları ve bu zorlukların “konunun soyut olmasının anlatımı zorlaştırması” (5) ve “vatanseverlik tanımıyla gerçekleştirilen etkinliklerin uyuşmaması” (1) olduğu anlaşılmıştır. Ö6 konunun soyut olmasının yol açtığı zorluluğu “vatanseverlik değeri soyut bir kavram olduğu için öğrencilerin bu değeri anlama noktasında sorunlar olabiliyor” ifadeleriyle anlatmıştır.

Az sayıda katılımcının (3) Türkçe dersinde vatanseverlik değeri verirken dış kaynaklı zorluklar yaşadıkları ve bu zorlukların “iktidar politikalarıyla ders içeriğinin uyuşmaması” (1), “coğrafi bölgeye bağlı zorluklar yaşanması” (1) ve “toplumun bilinç ve sorumluluğun yeterli olmaması” (1) olduğu saptanmıştır. Ö6 konunun soyut olmasının yol açtığı zorluluğu “vatanseverlik değeri soyut bir kavram olduğu için öğrencilerin bu değeri anlama noktasında sorunlar olabiliyor” ifadeleriyle anlatmıştır. Ö17 “okul ve Türkçe branşı özelinde ne kadar model olmaya çalışsak da toplum olarak vatandaşlık bilinci ve sorumluluğunun gereği kadar önemsenmeyişi bu değeri kazandırmada yüzeysel bir seviyede kalmamıza neden oluyor” ifadeleriyle yaşadığı dış kaynaklı zorluklara vurgu yapmıştır.

Yine az sayıda katılımcının (2) Türkçe dersinde vatanseverlik değeri verirken konunun anlatım biçiminden kaynaklı zorluklar yaşadıkları ve bu zorlukların “etkinliklerin yetersiz olması” ve “dersteeki metinlerdeki hikayelerin hayal ürünü olarak algılanması” (1) olduğu ortaya çıkartılmıştır. Ö7 görüşlerini dile getirirken “etkinliklerin yetersiz oluşu en büyük zorluk bence. Vatanseverlik değerini öğrencilere verebileceğimiz daha fazla etkinlik olursa işimiz çok daha kolay olur” ifadelerini kullanmıştır. Bu konuda Ö20’nin görüşleri de şu şekildedir: “Vatanseverlik değeri verilirken örnek metinlerdeki yaşanan olaylar, tarihi karakterler ve eğitici metinler öğrencilere hikayeymiş gibi geliyor. Sanki gerçekte yaşanmış olaylar değil de uydurma metinler aktarılıyormuş hissine kapılıyor öğrenciler. En büyük problemin bu olduğunu düşünüyorum”.

4.17. Vatanseverlik değerinin etkili bir biçimde öğretilmesi için öneriler

Tablo 18’de katılımcıların “*Türkçe dersinde etkili bir vatanseverlik eğitimine ilişkin önerileriniz nelerdir?*” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir. Katılımcıların Türkçe dersinde etkili bir vatanseverlik eğitimine ilişkin 30 farklı öneride bulundukları ve bu önerilerin 4 alt temada gruplanabildiği anlaşılmıştır. Bu alt temalar “*etkinliklerle ilgili öneriler*”, “*öğretmenlerle ilgili öneriler*”, “*vatanseverliğin ele alınış biçimiyle ilgili öneriler*” ve “*diğer önerilerdir*”. Bu alt temalara ait kodlar ve bu kodların sıklıkları da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 18 Vatanseverlik değerinin etkili bir biçimde öğretilmesi için öneriler

Tema	Alt Tema	Kod	f	Toplam
Öneriler	Etkinliklerle ilgili öneriler	Kitap okuma, tiyatro, gezi, yaratıcı yazarlık gibi farkındalığı artıracak etkinlikler yapma	6	37
		Kahramanlık hikayeleri ve anıları işleme	4	
		Atatürk’ün daha iyi tanınması ve örnek alınması sağlama	4	
		Çanakkale ve Ayasofya gibi tarihi yerleri ziyaret etme	4	
		Ders kitaplarını daha eğlenceli, hayata yakın ve uygun seviyede hazırlama	4	
		Metinleri yeni nesle hitap eder hale getirme	2	
		Drama etkinlikleri gerçekleştirme	2	
		İlgisini çekecek etkinlikler geliştirme	1	
		Okul dışı etkinliklere ağırlık verme	1	
		Dinleme ve izleme etkinliklerini artırma	1	
		Gazi ve şehit yakınlarıyla söyleşiler yapma	1	
		Ataların yaptıklarını doğru şekilde anlatma	1	
		Özgün öğrenci projeleri üretme	1	
		Vatanseverlik metnlerinin sayısını artırma	1	
		Metinleri yazın değeri yüksek hale getirme	1	
		Bilimdeki ve spordaki başarı hayatları inceleme	1	
		Müzeleri ziyaret etme	1	

	Vatani yücelten, ona değer katan her çalışmanın işlenmesi	1	
	Davranışlarla örnek olma	2	
	Vatanın çıkarlarını kişisel çıkarların önünde tutma	1	
	Diğer branş öğretmenlerinin sorumluluk alması	1	
Öğretmenlerle ilgili öneriler	Eğitim birimleri arasında iş birliği ve koordinasyon sağlama	1	7
	Eğiticileri eğitimlerle geliştirme	1	
	Öğretmenlerin vatansever olmalarını sağlama	1	
	Her koşulda ve fırsatta anlatma	2	
Vatanseverliğin ele alınış biçimiyle ilgili öneriler	Vatanseverliği bir üstünlük göstergesi olarak değil bir samimiyet nişanesi olarak aktarma	1	5
	Önemine uygun şekilde anlatma	1	
	Gerçek anlamıyla doğru olarak anlatma	1	
	Türkçenin okulda ve toplumda doğru kullanılmasını sağlama	1	
Diğer öneriler	Sosyal medya ve internet kullanımı hakkında eğitim verme	1	2

Katılımcıların Türkçe dersinde etkili bir vatanseverlik eğitimine ilişkin en sık öneride bulundukları konunun etkinliklerle ilgili öneriler olduğu tespit edilmiştir (37). Katılımcıların Türkçe dersinde etkili bir vatanseverlik eğitimi verilebilmesi için etkinliklerle ilgili 18 farklı öneride bulundukları anlaşılmıştır. Bu önerilerin sırasıyla; “*kitap okuma, tiyatro, gezi, yaratıcı yazarlık gibi farkındalığı artıracak etkinlikler yapma*” (6), “*kahramanlık hikayeleri ve anıları işleme*” (4), “*Çanakkale ve Ayasofya gibi tarihi yerleri ziyaret etme*” (4), “*Atatürk’ün daha iyi tanınması ve örnek alınması sağlama*” (4), “*ders kitaplarını daha eğlenceli, hayata yakın ve uygun seviyede hazırlama*” (4), “*metinleri yeni nesle hitap eder hale getirme*” (2), “*drama etkinlikleri gerçekleştirme*” (2), “*ilgi çekecek etkinlikler geliştirme*” (1), “*okul dışı etkinliklere ağırlık verme*” (1), “*dinleme ve izleme etkinliklerini artırma*” (1), “*gazi ve şehit yakınlarıyla söyleşiler yapma*” (1), “*özgün öğrenci projeleri üretme*” (1), “*vatanseverlik metinlerinin sayısını artırma*” (1), “*metinleri yazın değeri yüksek hale getirme*” (1), “*vatani yücelten, ona değer katan her çalışmanın işlenmesi*” (1), “*ataların yaptıklarını doğru şekilde anlatma*” (1) “*müzeleri ziyaret etme*” (1) ve “*bilimdeki ve spordaki başarı hayatları inceleme*” (1). ÖS’ önerileri şu şekilde ifade etmiştir: “*Vatanseverlik değeri her koşulda vurgulanmaya devam edilmeli. Atalarımızı ve*

vatanseverlik uğruna neler yaptıklarını güzelce anlatmalıyız. Bu konu ile ilgili filmler izlenip kitaplar okutabiliriz. Sonrasında sınıfta değerlendirmeler yapabiliriz. Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatını, yaptıklarını ve vatan ile ilgili hedeflerini daha iyi anlatırsak zaten vatanseverlik değeri otomatik olarak kazandırılır diye düşünüyorum". Ö11'in görüşleri ise şu şekildedir: "Ders kitaplarındaki metinler daha ilgi çekici olmalı. Dinleme, izleme etkinlikleri öğrenciler için oldukça etkili, sayısı artırılabilir. Tiyatro ve sinema etkinlikleri öğrenciler için oldukça etkili olabilir. Öğrenciler için gaziler ve şehit yakınlarıyla ya da vatani için savaşıan insanlarla söyleşiler düzenlenebilir. Vatanseverlik konulu çocuk kitapları öğrencilerin yaş ve seviyelerine uygun daha ilgi çekici hale getirilebilir".

Bazı katılımcıların (7) Türkçe dersinde etkili bir vatanseverlik eğitimi verilebilmesi için öğretmenlerle ilgili önerilerde bulundukları gözlemlenmiştir. Bu katılımcılara göre Türkçe dersinde etkili bir vatanseverlik eğitimi verilebilmesi için öğretmenler *"davranışlarıyla örnek olmalıdır" (2), "öğretmenlerin vatansever olmalarını sağlamalıdır" (1), "öğretmenler vatanın çıkarlarını kişisel çıkarlarının önünde tutmalıdır" (1), "diğer branş öğretmenleri de vatanseverlik eğitimi konusunda sorumluluk almalıdır" (1), "eğitim birimleri arasında iş birliği ve koordinasyon sağlanmalıdır" (1) ve "eğiticiler eğitimler vasıtasıyla geliştirilmelidir" (1). Ö16 öğretmenlerle ilgili önerisini "biz eğitimcilerin sınırlarının geliştirilmesi ve bizlere 'ahlaklı bir vatansever nasıl olunur' eğitimi verilmesiyle..." ifadeleriyle dile getirmiştir. Aynı konuda Ö6 ise şunları ifade etmiştir: "Eğitim birimleri ortak hareket ederek vatanseverlik kavramı için toplu etkinlikler yapmalı".*

Sınırlı sayıda katılımcının (5) Türkçe dersinde etkili bir vatanseverlik eğitimi verilebilmesi için vatanseverliğin ele alınış biçimiyle ilgili önerilerde bulundukları gözlemlenmiştir. Bu katılımcılara göre vatanseverliğin ele alınış biçimi ve bu değerin anlatım biçimi geliştirilmelidir. Bu katılımcıların bu konudaki önerilerinin *"her koşulda ve fırsatta anlatma" (2), "vatanseverliği bir üstünlük göstergesi olarak değil bir samimiyet nişanesi olarak aktarma" (1), "önemine uygun şekilde anlatma" (1) ve "gerçek anlamıyla doğru olarak anlatma" (1) olduğu tespit edilmiştir. Ö7'nin bu konudaki görüşleri şöyledir: "Öğrencilere vatansever olmanın önemi her fırsatta vurgulanmalı ve vatanseverlik kelimesinin tam manasıyla öğretilmeli". Ö8 ise vatanseverliğin ele alınış biçimiyle ilgili önerilerini "vatanseverlik, insan sevgisiyle ve içinde yaşadığımız dünyadaki her canlıya duyacağımız sevgiyle eş değer bir bakış açısıyla, önemle anlatılmalıdır. Vatanseverlik bir üstünlük gösterisi olmaktan çok bir samimiyet nişanesi olarak öğrencilerimizin bilincine kazandırılmalıdır" ifadeleriyle dile getirmiştir.*

Az sayıda katılımcının (1) ise Türkçe dersinde etkili bir vatanseverlik eğitimi verilebilmesi için diğer bir kısım önerilerde bulundukları ve bu önerilerin “*Türkçenin okulda ve toplumda doğru kullanılmasını sağlama*” (Ö4) ve “*sosyal medya ve internet kullanımı hakkında eğitim verme*” (Ö4) olduğu anlaşılmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde görüşmeler aracılığıyla toplanan araştırma verilerinin analizinden elde edilen bulguların sonuçları verilmiştir. Ayrıca, araştırmada ulaşılan bu sonuçlar tartışılmış ve bu sonuçlara dayanarak uygulayıcılar ve gelecekteki araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç

Bu çalışmada Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerine yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda, Türkçe öğretmenleri için vatanseverlik değerinin ne ifade ettiği, vatanseverlik değerinin öğretilme durumunun ne olduğu, vatanseverlik değeri ve Türkçe dersi ilişkisinin ne olduğu ve vatanseverlik değeri ve Türkçe öğretmenleri ilişkisinin ne olduğu sorularının yanıtları aranmıştır. Bu kapsamda araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverliğe yükledikleri anlamın ülkeye faydaya dair anlam, değer anlamı, bağ kurulan anlam, kültürel birlik anlamı ve milliyetçilik anlamı olduğu tespit edilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverliğe çoğunlukla görevini en iyi şekilde yapmak, vatanın gelişimi için çalışmak ve ülkeye hizmet etmek olarak tanımladıkları ülkeye faydaya dair anlamı verdikleri ortaya çıkartılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverliği ülkeyi sevmek, ahlaklı ve erdemli olmak ve bir kutsal olarak değer anlamıyla da sıklıkla tanımladıkları anlaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerden, vatanseverliği aidiyet kazandıran ve insanları bir arada tutan bir değer olarak tanımlayanların da önemli sayıda olduğu saptanmıştır.
2. Türkçe öğretmenlerinin vatansever bir insanda bulunması gereken pek çok özellik belirledikleri ve bu özelliklerin vatana bağlılık özellikleri, demokratik özellikler, kendini geliştirme özellikleri, üretim ve hizmet özellikleri ve kendini geliştirme özellikleri altında gruplanabileceği tespit edilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin bir vatanseverde en fazla aradıkları özelliklerin vatan menfaatini ön planda tutmak, milli

değerlere sahip çıkmak ve millet bilincine sahip çıkmak gibi vatana bağlılık özellikleri olduğu anlaşılmıştır. Özgürlükçülük, hukukun üstünlüğüne inanma, demokratlık gibi özelliklerle tanımlanan demokratik özelliklerin; aklını kullanma, kendini geliştirme ve sorumluluk alma gibi özelliklerle tanımlanan kendini geliştirme özelliklerinin; vatana hizmet için çalışma, işini iyi yapma ve çalışkanlık gibi özelliklerle tanımlanan üretim ve hizmet özelliklerinin ve ahlak, dürüstlük ve cesaret gibi özelliklerle tanımlanan ahlaki özelliklerin de Türkçe öğretmenleri tarafından bir vatanseverde olması gerektiğine inanıldığı ve bu özelliklere eşit düzeyde önem verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Türkçe öğretmenlerinin kendilerini bir vatansever olarak kabul ettikleri bu bunu delillendirmek için mesleki, davranışsal ve duyuşsal göstergeler kullandıkları gözlemlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin kendilerinin bir vatansever olduğunu delillendirmek için en fazla işini iyi yapmak, vatansever bir nesil yetiştirmek ve mesleğini vatanseverlik bilinciyle yapmak gibi mesleki göstergeleri kullandıkları tespit edilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin kendilerinin bir vatansever olduğunu delillendirmek sıklıkla kullandıkları bir diğer göstergenin de milli değerlere sahip çıkmak, bunları herkese anlatmak ve milli şuurla hareket etmek gibi davranışsal göstergeler olduğu saptanmıştır. Türkçe öğretmenlerinin kendilerinin bir vatansever olduğunu delillendirmek için en nadir kullandıkları göstergelerin ülkenin sorumluluklarını önemseme, tüm yurttaşları sevmek ve vatani sevmek gibi duyuşsal göstergeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
4. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemli olduğuna inandıkları bu bununla ilgili çok sayıda neden belirttikleri gözlemlenmiştir. Bu nedenler varlık ve özgürlük nedenleri, aidiyet, birlik ve beraberlik nedenleri, insani ve kültürel nedenler ve gelişim ve kalkınma nedenleri başlıklarıyla tanımlanabilmektedir. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemli olma nedenlerini en fazla milletin varlığı ve devamı için gerekli olma, hayati derecede önemli olma ve bireyin varlığının vatanın varlığına bağlı olması gibi varlık ve özgürlük nedenleriyle açıkladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemli olma nedenlerini açıklarken birlik ve beraberlik sağlama ve aidiyet duygusu oluşturma gibi aidiyet ve birlik nedenleriyle ve kültürün varlığını ve gelişimini sağlama ve emanete sahip çıkma gibi insani ve kültürel nedenlerle daha az sıklıkla açıkladıkları tespit edilmiştir. Ülkenin gelişimini sağlama

ve yaşanan yeri güzelleştirme gibi gelişim ve kalkınma nedenleriyle vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemli olma nedenlerini açıklayan Türkçe öğretmenlerinin sayısının daha az olduğu saptanmıştır.

5. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin sırasıyla en fazla Türkçe, Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde öğretilmesi gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Tüm derslerde ve özellikle sözel derslerin tamamında vatanseverlik değerinin öğretilmesi gerektiğini düşünen Türkçe öğretmenlerinin sayısının da oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin hangi derste öğretilmesi gerektiğiyle ilgili düşüncelerini belirleyen etkenlerin ise çoğunlukla bu derslerin vatanseverliğin eğitimi için uygun olması, bu derslerin konuşma, tartışma ve yorumlamaya elverişli olması, bu derslerin müfredatında yer alıyor olması ve vatanseverlik değerinin tüm derslerde öğretiminin gerekli olması olduğu ortaya çıkartılmıştır.
6. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin çoğunlukla ortaöğretim düzeyinde öğretilmesi gerektiğini düşündükleri anlaşılmıştır. Her sınıf düzeyinde bu değer öğretilmesi gerektiğini düşünen Türkçe öğretmeni sayısı da oldukça fazladır. Okul öncesi dönemde ve ilkokul döneminde vatanseverlik değerinin öğretilmesi gerektiği görüşü azınlıktadır. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin çoğunlukla ortaöğretim düzeyinde öğretilmesi gerektiğini düşünmelerinin öncelikli nedeninin kalıcılık sağlama, vatanseverlik gibi soyut kavramların bu dönemde kavranabilmesi ve bu dönemde muhakeme yeteneğinin yüksek düzeyde olmasıdır. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin her sınıf düzeyinde öğretilmesi gerektiğini düşünmelerinin öncelikli nedenlerinin ise değer eğitiminin her düzeyde gerekli olması, bu değer öğretiminin her sınıf düzeyi için uygun olması ve bu değer okulda her sınıf düzeyinde pekiştirilmesi gerektiği olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
7. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değeri ile Türkçe dersinin yüksek düzeyde ilişkili olduğunu düşündükleri ve bunun öncelikli nedeninin de vatanseverlik değerinin öğretilmesi için en uygun derslerden birisi olduğunun düşünülmesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin kendi derslerinde Türkçenin öğretiliyor olması ve vatanseverlik değerinin öğretilmesi açısından dilin büyük bir önemi ve ilgisi olması açısından da vatanseverlik değeri ile Türkçe dersinin ilişkili olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersindeki metinler, şiir ve anlatılar

ile vatanseverlik değerinin öğretilebileceğini düşündükleri için de Türkçe dersi ile vatanseverliği ilişkilendirdikleri anlaşılmıştır.

8. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerin Türkçe dersinde öğretilmesinin etkili olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Vatanseverlik değerin Türkçe dersinde öğretilmesinin etkilerinin çoğunlukla dersteki metinler, okuma/dinleme/konuşma/yama etkinlikleri ve tarihi şahsiyetlerin hayatı gibi içeriksel etkilerle ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Türkçe dersinde dil öğretilmesi ve dilin kültürün taşıyıcısı olması gibi Türkçe dersinin yapısından kaynaklanan etkiler nedeniyle de vatanseverlik değerin Türkçe dersinde öğretilmesinin etkili olduğu Türkçe öğretmenlerinde düşünülmektedir.
9. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerin ders kitaplarında yer almasını olumlu buldukları ve mutlaka yer alması gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Ayrıca, Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerin ders kitaplarında şu anda olduğundan daha fazla miktarda yer alması gerektiği kanaatinde oldukları ortaya çıkartılmıştır. İlave olarak, Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerin daha iyi öğretilmesi için ders kitaplarının güncellenmesi, metinlerin nicelik ve niteliğinin artırılması ve etkinliklerin ilgi çekici olması gibi öneriler geliştirdikleri saptanmıştır.
10. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerin öğretilmesi için kendi sınıflarında 18 farklı etkinlik yaptıkları anlaşılmıştır. Bu etkinlikler içerisinde en sık kullanılanların tarihi şahsiyetlilerin hayatlarını örnek verme ve şiir/kompozisyon/konuşma gibi konuşma ve yazma etkinlikleri olduğu tespit edilmiştir. Vatanseverlik değerin öğretiminde çeşitli görsellerin izlenmesi, kitap ve metinlerin okunması ve drama/canlandırma gibi etkinliklerin de sıklıkla yapıldığı belirlenmiştir. Tarihi yerlerin gezilmesi ve pano hazırlanması türündeki etkinliklerin de sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.
11. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerin öğretilmesi için ders dışındaki etkinlikler olarak en fazla tarihi yerlere gezilerin düzenlenmesi, tiyatro etkinlikleri ve ders dışı sohbetler gibi etkinlikleri kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ders dışı etkinlikler olarak şiir/kompozisyon/konuşma gibi konuşma ve yazma etkinliklerinin, vatanseverlik konulu görsellerin izlenmesi etkinliklerinin ve okuma etkinliklerin daha az düzeyde gerçekleştirildiği saptanmıştır.

12. Türkçe öğretmenlerinin çoğunluğunun vatanseverlik değerinin öğretilmesi açısından kendilerini kısmen yeterli gördükleri, daha az sayıda Türkçe öğretmenin ise kendilerini yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin kendilerini kısmen yeterli görmelerinin öncelikli nedeninin elinden gelenin en iyisini yapabilme, her zaman daha iyisini yapma imkanının olması ve gelişmek için imkanların bulunması gibi kendileri kaynaklı nedenler olduğu anlaşılmıştır. Vatanseverlik konusunun soyut olması ve öğretiminin kolay olmaması ve fiziki yetersizlikler nedeniyle de kendilerini kısmen yetersiz hisseden Türkçe öğretmenlerinin bulunduğu saptanmıştır. Türkçe öğretmenlerinin kendilerini yeterli görme nedenlerini ise vatanseverliği birinci öncelikte görme, bu konuda örnek olmaya çalışma ve şahsen bir vatansever olma gibi kendileri kaynaklı nedenlerle açıkladıkları ortaya çıkartılmıştır.
13. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğrencilere kazandırılması açısından kendilerine sorumluluk düştüğü kanaatinde oldukları belirlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin bu kanaatlerinin ardında yatan en güçlü nedenin dilin Türkçe dersinde öğretiliyor olması ve Türkçe dersinin değer kazandırmak üzere tasarlanmış bir ders olması nedeniyle Türkçe öğretmenlerine görev yüklenmiş olması olduğu tespit edilmiştir. Türkçe dersi dışında bir öğretmen olmanın ve vatanın ve vatanın nasıl kazanıldığını bilen vatansever insanlar olmanın da kendilerine sorumluluk yüklediği görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
14. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinde kendilerine farklı roller düştüğü görüşünde oldukları ortaya çıkartılmıştır. Türkçe öğretmenleri en fazla örnek olma rolünü üstlenmeleri gerektiğini ve bu rol kapsamında ideal bir vatansever gibi yaşayarak ve vatanseverlik konusunda derste anlattıklarını kendi hayatına yansıtarak bir rol model olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinde ayrıca rehberlik etme, destek olma ve uygun, doğru ve ilgi çekici içeriklerle vatanseverliği öğretme rollerinin olduğunu da düşündükleri tespit edilmiştir.
15. Türkçe öğretmenlerinin çoğunluğunun vatanseverlik değerinin öğretilmesinde kendilerinin bir rol model olduğunu düşündükleri saptanmıştır. Bu kanaatlerinin ardında yatan nedenlerin vatanseverlik konusunda bir rol model olmaya çalışmak, vatansever gibi yaşamak, kullandığı dile dikkat etmek ve vatanseverliği herkese anlatmak davranışları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha az sayıda Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinde yeterli düzeyde bir rol model

olamadığını düşündükleri saptanmıştır. Bu öğretmenlerin bu kanaatlerinin adında yatan nedeninin ise istedikleri gibi rol model olmama olduğu belirlenmiştir.

16. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinde çok sayıda ve çok çeşitli zorluklarla karşılaştıkları oraya çıkartılmıştır. Bu zorlukların büyük çoğunluğunun öğrencilerin vatanseverlik konusunda yeterli bilinç düzeyinde olmamaları, öğrencilerin ailelerinde bu değeri yeterince almamaları, öğrencilerin vatanseverliğe karşı ilgisiz ve umursamaz bir tavır içerisinde olmaları gibi öğrenci kaynaklı zorluklar olduğu tespit edilmiştir. Vatanseverlik öğretiminde Türkçe öğretmenlerinin konunun soyut olması gibi konu kaynaklı zorluklar ve yetersiz hükümet politikaları ve toplumsal bilinç yetersizliği gibi dış kaynaklı zorluklar da yaşadıkları saptanmıştır.
17. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersinde vatanseverlik değerinin etkili bir biçimde öğretilmesi için çok sayıda önerilerinin olduğu ve bu önerilerin etkinliklerle, öğretmenlerle, vatanseverlik değerinin ele alınış biçimiyle ve diğer türde öneriler olduğu belirlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin önerilerinin büyük çoğunluğunun daha fazla, daha çeşitli, daha ilgi çekici ve daha etkili etkinlikler yapılmasıyla ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Öğretmenlerle ilgili olarak öğretmenlerin davranışlarıyla örnek olmaları ve kendilerini geliştirmeleri önerilmiştir.

5.2. Tartışma

Yukarıda açıklanan bu araştırmanın sonuçları tartışılmıştır. Bu tartışmalar literatürde daha önce yapılmış benzer araştırmaların bulgularıyla desteklenmiştir.

5.2.1. Vatanseverlik değerinin ifade ettiği anlama ilişkin tartışma

Türkçe öğretmenlerinin vatanseverliğe farklı anlamlar yükledikleri ve bu anlamların en fazla ülkeye faydalı olmakla ilgili anlamlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer deyişle, Türkçe öğretmenleri en fazla ülkeye faydalı olduğunda ve ülke için yararlı bir şeyler yapıldığında vatansever olduğuna inanmaktadırlar. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverliği ayrıca sevgi, ahlak ve erdem gibi kavramlarla da eşleştirdikleri, bir diğer deyişle vatansever

olanların aynı zamanda sevgi dolu, saygılı, ahlaklı ve erdemli olacaklarını düşündükleri anlaşılmaktadır. Türkçe öğretmenlerince, vatanseverliğin aidiyet kazandıran ve birleştirici bir anlamı olduğu da düşünülmektedir. Türkçe öğretmenlerinin vatansever bir insanda bulunması gereken özelliklerin de vatanseverliğe yükledikleri anlamla paralellik gösterdiği gözlemlenmiştir. Benzer olarak, Türkçe öğretmenlerinin kendilerini bir vatansever olarak tanımlarken de aynı gerekçeleri kullandıkları görülmüştür. Bir diğer deyişle, Türkçe öğretmenleri işlerini iyi yaptıkları için, ülkeye faydalı oldukları için, vatanlarını sevdikleri için, milli değerlere sahip çıktıkları için bir vatansever olduklarını düşünmektedirler.

Alanyazında daha önce gerçekleştirilmiş araştırmanın bulguları incelendiğinde bu araştırmada vatanseverliğin anlamıyla ilgili elde edilen bulgulara paralel oldukları görülmektedir. Karasu-Avcı ve İbret (2016) vatanseverlik değerine ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının görüşlerini inceledikleri araştırmalarında öğretmen adayları vatanseverliği en fazla vatani sevmek ve korumak olarak tanımladıkları ve bir vatanseverden en fazla vatani sevmesi/koruması/sahip çıkmasını bekledikleri bulunmuştur. Öğretmen adayları vatanseverliğin önemini sırasıyla ülkemizi ve milletimizi korumak, birlik ve beraberlik içinde yaşamak ve toplumsal devamlılığı sağlamak biçiminde açıklamışlardır. Gülmüş (2015) de ilkokul 4. sınıfta sosyal bilgiler dersinde tarih konularıyla değer öğretilmesine ilişkin sınıf öğretmeni görüşlerini araştırdığı çalışmasında sınıf öğretmenlerinin değeri daha çok vatanseverlikle ilişkilendirdikleri bulunmuştur. İnce (2021) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik değeri ve vatanseverlik eğitimi hakkındaki görüşlerini belirlemek için yaptığı araştırmada elde edilen bulgular öğretmen adaylarının vatanseverlik kavramı hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermiştir. Öğrencilerle yapılan araştırmalar da öğrencilerin vatanseverliğe benzer anlamlar yüklediklerini göstermiştir. Bilginer (2019) ortaokul öğrencilerinin vatanseverlik değerine yönelik algılarını incelediği araştırmasında ortaokul öğrencilerinin vatanseverliğe vazgeçilmez olan, koruyucu ve kapsayıcı olan, önceliği olan, içinde güzellikler barındıran, karşılıksız olan, sevgi ve birliktelik uyandıran anlamlarını yükledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sarıbaş ve Akça (2020) lise öğrencileriyle yaptıkları araştırmalarında vatanseverlik değerinin coğrafya öğretim programında ne kadar yer aldığını ve bu değere ilişkin öğrenci metaforlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın bulguları öğrencilerin vatanseverlik için kullandıkları metaforların; tamamlayıcı/bütünleyici ve gerekli/zorunlu olduğunu ortaya koymuştur.

5.2.2. Vatanseverlik değerinin öğretilmesine ilişkin tartışma

Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemli olduğunu ve bu nedenle öğrencilere öğretilmesi gerektiğini düşündükleri anlaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemli olduğunu düşünmektedirler, çünkü vatanseverliği bir “ölüm kalım” meselesi gibi algılamaktadırlar. Vatanseverliğin ülkenin ve bireyin varlığını sürdürebilmesi ve ayrıca özgürce sürdürebilmesi için olmazsa olmaz olarak kabul etmektedirler. Ayrıca, vatanseverlik sayesinde vatandaşların birlik içerisinde, bir bütün olarak, kimliklerine ve kültürlerine sahip olarak yaşayabildiklerine inandıkları için vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemli olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır. Vatanseverlik sayesinde ayrıca, bireysel ve toplumsal kalkınmanın mümkün olabileceği, çevrenin daha güzel olacağı da düşünülmektedir. Alanyazındaki araştırmaların da bu araştırmayla paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Akhan, Subaşı ve Açıl (2020) öğretmen adaylarının kök değerlere ilişkin görüşlerini incelediği araştırmasında öğretmen adaylarının kök değerler hakkında bilgili oldukları ve değer eğitiminin önemine inandıkları bulunmuştur. İnce (2021) de öğretmenlerin vatanseverlik değerinin öneminin farkında olduklarını, bu değeri öğrencilere kazandırmanın önemli olduğuna inandıkları, bu değerin öğretilmesi açısından sosyal bilgiler dersinin öneminin farkında olduklarını ve bu açıdan kendi rollerini de bildiklerini göstermiştir. Özcel (2019) 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin ve öğretmenlerinin vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerini incelediği araştırmasında öğretmenlerin vatanseverlik tutumlarının yüksek olduğu, vatanseverlik değerini önemsedikleri ve bu değeri öğrencilerine kazandırabilmek için çabaladıkları tespit edilmiştir.

Türkçe öğretmenlerinin vatanseverliğin özellikle Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Tarih derslerinde öğretilmesi gerektiğini düşündükleri anlaşılmıştır. Bununla uyumlu olarak Türkçe öğretmenlerinin vatanseverliğin sözel derslerde öğretilmesi gerektiğini düşündükleri yorumu yapılabilir. Tüm derslerde vatanseverlik değerinin öğretilmesi gerektiğini düşünen Türkçe öğretmenlerinin sayısının da oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Tüm bu sonuçları, Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin tüm derslerde verilmesini gerektiğini, bununla birlikte özellikle sözel derslerde, daha da özel de ise Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Tarih derslerinde verilmesi gerektiğini düşündükleri söylenebilir. Bu bulgularla uyumlu olarak Şakiroğlu (2020) araştırmasında 6. sınıf Türkçe ders kitabını değer aktarımı açısından incelemiş ve ders kitabında en sık yer verilen üç değerden birisinin vatanseverlik olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe dersiyle vatanseverlik değerini ilişkilendiren çok sayıda araştırma mevcuttur (Derse ve Coşkun, 2021; Dilekçi, 2022; Ecerkale ve Bayrak, 2018; Kemiksiz, 2021). Sosyal bilgiler dersi ile vatanseverlik dersinin ilişkisini gösteren de çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Gl ve şeker (2021) 1968 ila 2020 yılları arasındaki Sosyal Bilgiler ğretim Programlarını bu programlarda vatanseverlik değerinin ele alınışı açısından incelemişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre incelenen beş programının tamamında vatanseverlik değerinin ele alındığı ancak programların çoğunda bu değerinin öneminin yeterince vurgulanmadığı tespit edilmiştir. Aktan ve Padem (2013) yaptıkları araştırmada ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerleri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın bulguları söz konusu metinlerde en sık yer verilen değerlerden birisinin vatanseverlik olduğunu göstermiştir. Gümüş (2016) ilkokul 4. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde karma yaklaşıma dayalı olarak yapılan etkinliklerin öğrencilerin vatanseverlik değer düzeyini artırdığını tespit etmiştir. Coğrafya ve matematik gibi derslerde de vatanseverlik eğitiminin gerçekleştiğini gösteren bulgular bulunmaktadır. Sarıbaş ve Akça (2020) lise öğrencileriyle yaptıkları araştırmalarında vatanseverlik değerinin coğrafya ğretim programında ne kadar yer aldığını ve bu değere ilişkin ğrenci metaforlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Küpeli (2019) de lise öğrencileriyle gerçekleştirdiği araştırmasında coğrafya dersi kapsamında doğal ve kültürel miras varlıklarına yapılan gezilerin ve gözlemlerin vatanseverlik değeri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Karaca ve Uzunkol (2019) ise ilkokul matematik ders kitaplarını içerdikleri değerler açısından incelemişlerdir ve vatanseverlik değerine ilkokulun tüm sınıf düzeylerindeki matematik ders kitaplarında yer verildiğini ve 4. sınıfta vatanseverliğin en sık yer verilen değer olduğunu tespit etmişlerdir.

Vatanseverlik eğitiminin hangi kademedede verilmesi gerektiğine gelince, benzer olarak, Türkçe ğretmenlerinin vatanseverlik değerinin okul öncesi dahil olmak üzere her eğitim kademesinde verilmesi gerektiğini, ancak özellikle ortaöğretim düzeyinde öğretilmesinin daha uygun olacağını düşündükleri anlaşılmıştır. Buna gerekçe olarak da, okul öncesinden başlayarak temel atılması gerektiği, ancak vatanseverlik soyut bir kavram olduğu için muhakeme yetenekleri ve kavrayışları belirli bir düzeye gelmiş olan ortaöğretim düzeyi öğrencileri için daha uygun olduğu gösterilmiştir. Alanyazında vatanseverlik değerinin verilmesi gereken eğitim kademesini inceleyen araştırmaların nadir yapıldığı görülmüştür. Bu araştırmalardan birisinde Kemiksiz (2021) ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki erdemler temasında yer alan metinlerdeki kök değerleri incelediği araştırmasında ilgili metinlerde

vatanseverlik dahil pek çok değere yer verildiği ve sınıf düzeyleri arttıkça kök değerlerin yer alma oranlarının arttığı bulunmuştur.

5.2.3. Vatanseverlik değerinin öğretilmesinin Türkçe dersiyle bağlantısına ilişkin tartışma

Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değeri ile Türkçe dersinin yüksek düzeyde ilişkili olduğunu ve değerinin öğretilmesi için en uygun derslerden birisi olduğunu düşündükleri anlaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin bu düşüncelerinin arkasında Türkçe dersinde Türk dilinin öğretiliyor olması olduğu anlaşılmıştır. Türkçenin tek başına vatanseverliğin bir timsali olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca, dil aracılığıyla değerlerin aktarıldığı ve öğretildiği için ve dil Türkçe dersinde öğrenildiği için Türkçe dersi vatanseverlik değeriyle ilişkili kabul edilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin Türkçe dersinde öğretilmesinin etkili olduğunu düşündükleri anlaşılmıştır. Bu etkinin derslerde kullanılan metinlerden, okuma/dinleme/konuşma/yama etkinliklerinden ve tarihi şahsiyetlerin hayatının işlenmesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Vatanseverliğin Türkçe dersiyle ilişkisinin dil öğretilmesi olduğu belirtilmişti. Yine Türkçe dersinde dil öğretilmesi nedeniyle ve dilin kültürün taşıyıcısı olması nedeniyle Türkçe dersinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinde etkili olduğu görülmüştür. Alanyazındaki pek çok araştırma da Türkçe dersi ile vatanseverlik değerinin ilişkine dikkat çekmiş ve Türkçe dersinde bu değer öğretildiğini vurgulamışlardır. Canbulat, Asma ve Koparan (2022) 5.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarını kök değerleri açısından incelemişler ve incelenen metinlerde sevgi ve vatanseverlik değerlerine yoğun olarak yer verildiğini tespit etmişlerdir. Aral (2008) Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerleri incelediği araştırmasında Türkçe ders kitabında sırasıyla en fazla bağımsızlık, dini değerler, saygı, sevgi ve vatanseverlik değerlerine yer verildiğini tespit etmiştir. Dilekçi (2022) Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerini değerler aktarımı bakımından incelemiş ve vatanseverlik değerinin bu metinlerde en sık geçen 10 değer arasında yedinci olduğunu tespit etmiştir. Ecerkale ve Bayrak (2018) Türkçe 7. sınıf ders kitabındaki metinleri değerler açısından incelemişler ve vatanseverlik değerinin metinlerde en sık ele alınan üçüncü değer olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kemiksiz (2021) ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki erdemler temasında yer alan metinlerdeki kök değerleri incelediği araştırmasında ilgili metinlerde vatanseverlik dahil pek çok değere yer verildiği bulunmuştur.

Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin Türkçe dersiyle ilişkili olduğunu ve bu derste vatanseverliğin öğretilmesinin etkili olduğunu düşündükleri gibi Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin Türkçe ders kitaplarında yer almasını olumlu buldukları da anlaşılmıştır. Üstelik, ders kitaplarında vatanseverlik değerinin şu anda bulunduğundan daha fazla, daha kapsamlı, daha güncel ve daha ilgi çekici bir şekilde yer alması gerektiği de vurgulanmıştır. Tüm bu sonuçlar Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerine ve bu değer öğretilmesine verdikleri önemin birer göstergesi olarak yorumlanmıştır. Bu araştırmanın bulgularıyla uyumlu olarak önceki araştırmalar da öğretmenlerin derslerde vatanseverliğin öğretilmesine önem verdiklerini ve bu konudaki müfredatın genişletilmesini istediklerini tespit etmişlerdir. Topal (2019) farklı branşlardan öğretmenlerle yaptığı araştırmada 10 kök değer derslerde öğretilmesiyle ilgili öğretmen görüşlerini incelemiştir. Sevgi, saygı, dostluk, yardımseverlik ve adalet değerleriyle birlikte vatanseverlik değerinin de öğrencilere yeterli düzeyde öğretildiğinin düşünüldüğü bulunmuştur. Derse ve Coşkun (2021) Öğretmenlerin değerler eğitime gerekli önemin verilmediğini düşündükleri ve değer eğitiminin sadece bu müfredatla sınırlandırıldığını düşündükleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin sistemsel sorunlar nedeniyle değer eğitiminin geri planda kaldığını düşündükleri anlaşılmıştır.

Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerine verdikleri önemin bir göstergesi olarak vatanseverlik değerinin öğretilmesi için kendi sınıflarında ders içi ve ders dışı çok sayıda ve çok çeşitli etkinlikler gerçekleştirdikleri ve bu konuda özverili oldukları anlaşılmıştır. Bu etkinlikler içerisinde en sık kullanılanların tarihi şahsiyetlerin hayatlarını örnek verme ve şiir/kompozisyon/konuşma gibi konuşma ve yazma etkinliklerinin yanında görsel izleme etkinlikleri, kitap ve metin okuma etkinlikleri, drama/canlandırma etkinlikleri, tarihi yerlerin gezilmesi etkinlikleri ve pano hazırlanması türündeki etkinliklerin gerçekleştirildiği görülmüştür. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesi için ders içi etkinlikler kadar ders dışı etkinliklere de önem verdikleri, dersleri dışındaki zamanlarda da vatanseverliğin öğretilmesi için gayret ettikleri anlaşılmıştır. Önceki araştırmaların bulguları da bu araştırmayla paralel bir biçimde vatanseverlik değerinin öğretimi için benzer etkinlikleri kullandıklarını göstermiştir. Bu araştırmalar ayrıca bu etkinliklerin değerlerin öğretilmesinde etkili olduğunu da göstermiştir. Küpeli (2019) lise öğrencileriyle gerçekleştirdiği araştırmasında coğrafya dersi kapsamında doğal ve kültürel miras varlıklarına yapılan gezilerin ve gözlemlerin vatanseverlik değeri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmanın bulguları bu gezilere katılan öğrencilerin katılmayan öğrencilere

göre vatanseverlik ölçeğini daha pozitif yanıtladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Derse ve Coşkun (2021) Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesini ve bu konuda öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesini hedeflediği araştırmasında değerlerin en fazla hikaye türü metinlerde, en az ise şiir türü metinlerde ele alındığını, bununla birlikte vatanseverlik değerinin en fazla şiir metinlerinde ele alındığını bulmuşlardır. Gülmüş (2015) öğretmenlerin değer eğitimi için en fazla drama etkinliklerini kullandıklarını tespit etmiştir. Demirok (2019) sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasına ilişkin yaptıkları çalışmaları incelemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasında öğretmenlerin görsel ve işitsel materyalleri sıklıkla kullandıklarını, güncellik ilkesine önem verdiklerini ve genellikle anlatım yöntemini kullandıklarını bulmuştur. Gümüş (2016) ilkokul 4. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde karma yaklaşıma dayalı olarak yapılan etkinliklerin öğrencilerin vatanseverlik değer düzeyini artırdığını tespit etmiştir.

5.2.4. Vatanseverlik değerinin öğretilmesinin Türkçe öğretmenleri bağlantısına ilişkin tartışma

Türkçe öğretmenlerinin çoğunluğunun vatanseverlik değerinin öğretilmesi açısından kendilerini yeterli veya kısmen yeterli gördükleri anlaşılmıştır. Yukarıda Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesine önem verdikleri ve bu değerın öğretilmesi için çaba gösterdikleri tartışılmıştı. Bu bilinçte olan Türkçe öğretmenlerinin bu değerin öğretilmesi açısından kendilerini yeterli görmeleri beklenebilir. Ancak, Türkçe öğretmenlerinin bu değerin öğretilmesi açısından kendilerini kısmen yeterli görmelerinin nedeninin elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışma, her zaman daha iyisini yapma imkanın olması ve gelişmek için imkanların bulunması olduğu görülmüştür. Bir diğer deyişle, Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerin öğretilmesi için ellerinden geleni yaptıkları, bununla birlikte daha fazlasını yapmak istedikleri ve bunun için kendilerini geliştirmeye hazır oldukları anlaşılmıştır. Bununla uyumlu olarak, Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerin öğrencilere kazandırılması açısından kendilerine sorumluluk düştüğüne inandıkları görülmüştür. Yukarıda Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değeri ile Türkçe dersini ilişkilendirdikleri ve bu değerin eğitimi için Türkçe dersinin önemli olduğuna inandıkları belirtilmişti. Öğretmenler bu dersin öğretmeni oldukları için kendilerine vatanseverliğin öğretilmesi açısından bir sorumluluk bulunduğunu

düşünmektedirler. Sorumluluklarının bir kaynağının da kendilerinin bir vatansever olması olduğu, bu nedenle vatanın değerinin ve kıymetinin öğretilmesi konusunda kendilerinde bir sorumluluk hissettikleri anlaşılmıştır.

Vatanseverlik değerinin öğretilmesini önemli gören, bu konuda sorumluluk hisseden Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinde kendilerine farklı roller düştüğü görüşünde oldukları ortaya çıkmış ve bu rollerin en başında gelenin ise vatanseverlik konusunda örnek olmak olduğu anlaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin en iyi öğretme yolunun iyi bir örnek olmaktan geçtiğine inandıkları gözlemlenmiştir. Örnek olmanın yanında rehberlik etme, yönlendirme ve destek olma rolleri de Türkçe öğretmenleri tarafından benimsenmiştir. Bütün bu rolleri tamamlayıcı nitelikte olarak, Türkçe öğretmenleri doğru ve ilgi çekici içeriklerle vatanseverliği öğretme rollerinin olduğunu da düşünmektedirler. Burada sayılan bu roller bir arada düşünüldüğünde oluşan Türkçe öğretmeni profili şu şekilde ortaya çıkmaktadır: Yaşantısı, tavır ve davranışlarıyla vatanseverlik konusunda örnek bir kişilik; vatanseverlik değerinin öğrenilmesi konusunda uygun, doğru ve etkili bir içerik ve yöntem kullanan bir öğretmen ve vatanseverlik değerinin öğrenilmesi ve yaşanması açısından yol gösteren ve destek olan bir rehber. Kendileri için çok önemli gördükleri örnek olmak ve vatanseverlik konusunda bir rol model olma amacını ne kadar gerçekleştirdiklerine bakıldığında Türkçe öğretmenlerinin çoğunluğunun vatanseverlik değerinin öğretilmesinde kendilerinin bir rol model olduğunu düşündükleri anlaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin bunu gerçekleştirebilmek için yaşantılarına, tavır ve davranışlarına, kullandıkları dile ve çevrelerine dikkat ettikleri görülmüştür. Bir rol model olma konusunda kendini yeterli görmeyen Türkçe öğretmenlerinin ise bu düşüncelerinin ardında daha fazlasını yapmak isteği olduğu anlaşılmıştır.

Vatanseverlik değerinin öğretilmesi konusunda Türkçe öğretmenlerinin bilgili olduğu, bilinçli olduğu, istekli olduğu ve özverili olduğu yukarıdaki anlatılardan anlaşılmıştır. Bununla birlikte, Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesinde çok sayıda ve çok çeşitli zorluklarla karşılaştıkları anlaşılmıştır. Bu zorlukların büyük çoğunluğu Türkçe öğretmenleri tarafından öğrencilerden kaynaklanan zorluklar olarak tanımlanırken konunun anlatımın zor olması, toplumsal bilinç eksikliği ve politikaların yetersizliği gibi zorluklara da değinilmiştir. Okulla, okul yönetimiyle veya öğretmenle ilgili zorluklara ise hemen hemen hiç değinilmedi anlaşılmaktadır. Türkçe öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesindeki zorlukları kendileri dışında tanımladıkları görülmektedir. Bununla birlikte Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersinde vatanseverlik değerinin etkili bir

biçimde öğretilmesi için öneriler sunarken daha fazla, daha çeşitli, daha ilgi çekici ve daha etkili etkinlikler yapılmasını önerdikleri ve ayrıca öğretmenlerin davranışlarıyla örnek olmalarını ve kendilerini geliştirmelerini önerdikleri görülmüştür. Bu kapsamda, vatanseverlik eğitiminin etkinliği ve geliştirilmesi için kendilerine sorumluluk yükledikleri ve bunun için gerekenleri yapmaya hazır ve istekli oldukları söylenebilir.

Alanyazında daha önce gerçekleştirilmiş olan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında bu araştırmanın bulgularıyla görece uyumlu oldukları görülmüştür. Vatanseverlik eğitiminin verilmesinde karşılaşılan zorluklarla ilgili olarak Gülmüş (2015) materyal eksikliği nedeniyle zorluklar yaşandığını saptamıştır. Demirok (2019) ise öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini aktarmada herhangi zorlukla karşılaşmadıklarını tespit etmiştir. Vatanseverlik öğretiminde öğrencilerin tutum ve davranışlarıyla ilgili olarak Özcel (2019) öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin olumlu tutum içerisinde olduklarını ve vatana sahip çıkma ile ilgili farkındalıklarının olduğunu ortaya çıkartmıştır. Bu bulgu bu araştırmanın bulgularıyla uyumlu değildir. Bulgular arasındaki bu farklılık araştırmalarda kullanılan örneklemin farklı olmasında kaynaklanmış olabilir.

Vatanseverlik değerinin öğretilmesiyle ilgili sunulan öneriler açısından ise bu araştırmanın bulgularıyla önceki araştırmanın bulgularının paralel olduğu görülmüştür. Demirok'a (2019) göre öğretmenler kendilerinin eğitilmesini, alan gezi ve gözlemlerinin sıklıkla kullanılmasını, müfredatta düzenleme yapılmasını, bu konudaki denetimlerin daha etkili yapılmasını, eğitici video gibi görsel ve işitsel materyallerin kullanılmasını, ilgili değerlerin öğretiminde aile ile iş birliği yapılmasını, diğer branş öğretmenleri arasında işbirliğinin artırılmasını önermişlerdir. Akhan vd. (2020) öğretmen adaylarının kök değerlere ilişkin görüşlerini incelediği araştırmasında öğretmen adayları, değer öğretimi esnasında kalıcı ve etkili öğretim için farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasını ve lisans eğitiminde değerler eğitiminin öğretime daha çok yer verilmesi önermişlerdir. Gülmüş (2015) ise vatanseverlik değerinin öğretilmesi konusunda sınıf öğretmenlerinin önerilerinin okul ve öğretmenlerle ilişkili olduğunu, aile, okul ve çevre ile koordinasyon sağlanmasının, öğretmenlere sorumluluk aşılmasının ve öğrencilere da saygının aşılmasının önerildiğini rapor etmiştir.

5.3. Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara dayanılarak politika yapıcılar, karar vericiler, uygulayıcılar ve gelecekteki araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur:

- Vatanseverlik değeri tüm toplumu ilgilendiren önemli ve değerli bir olgudur. Bu değerın öğretilmesinin çok sayıda ve çeşitli tarafları bulunmaktadır. Tüm bu tarafların iş birliği ve koordinasyon içerisinde çalışmasını sağlayacak biçimde Milli Eğitim Bakanlığınca politikalar geliştirilmeli, planlanmalı, uygulanmalı ve denetlenmelidir. Yöneticiler, okul, öğretmen, aile, öğrenci, diğer kurumlar, sivil toplum kuruluşları vb. tüm bu taraflara düşen görevler ayrıntılarıyla belirlenmeli ve koordineli ve iş birliği bir şekilde yürütülmesi sağlanmalıdır. Taraflar arasında protokollerle iş birliği ve iletişim kanalları oluşturulmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığınca diğer resmi ve sivil kurumlarla iletişime geçilerek vatanseverlik değerinin öğretimi açısından rehberlik edilmelidir. Özellikle basın yayın kurumlarının ürettikleri içerikler açısından bu yol gösterici tavır yararlı olabilir.
- Milli Eğitim Bakanlığınca tüm eğitim kademelerinde eğitim kademelerinin koşullarına uygun olarak vatanseverlik değerinin eğitimi planlı bir şekilde verilmesi sağlanmalıdır. Her eğitim kademesine uygun içerikler ve etkinlikler oluşturulmalıdır. Bu etkinliklerin ve içeriklerin etkili bir biçimde verilmesi de planlanmalı ve buna uygun teknikler geliştirilmelidir. Okullar fiziksel ortam ve araç-gereç açısından desteklenmelidir.
- Diğer değerlerle birlikte vatanseverlik değerinin öğretimi konusunda lisans eğitimi dahil diğer eğitim türleriyle öğretmenlerin sürekli bir biçimde eğitilmesi sağlanmalıdır. Vatanseverlik değerinin öğretilmesi konusunda öğretmenler motive edilmeli ve ayrıca denetlenmelidirler.
- Vatanseverlik değerinin eğitimi için kullanılacak etkinliklerin konuya uygun, güncel, ilgi çekici ve yerinde olması sağlanmalıdır. Bu konuda öğretmenler desteklenmelidir. Öğretmenlerin de kendilerinin etkinlik geliştirmesine imkan verilmeli ve bu konuda cesaretlendirici olmalıdır.

- Vatanseverlik değerinin öğretilmesi açısından aile desteğinin alınması hedeflenmelidir. Bu konuda ailelerin eğitilmesi planlanmalıdır. Sadece öğrenci velisi olan aileler değil küçük yaşta çocuğu olan tüm aileler bu eğitimlerin hedefi olmalıdır.
- Öğrencilerin ilgi duyacağı etkinliklerle vatanseverlik değerinin öğretilmesi sağlanmalıdır. İnternet içerikleri, sosyal medya, dijital oyunlar bu kapsamda dikkate alınmalıdır.
- Gelecekteki araştırmalar Türkçe dersinde vatanseverlik değerinin öğretilmesi üzerinde çok daha fazla sayıda ve farklı örneklem gruplarıyla araştırmalar yapmalıdırlar. Gelecekteki araştırmaların öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmesi onların vatanseverlik değerini nasıl algıladıklarını, bu konudaki eğitimleri, içerikleri ve etkinlikleri nasıl değerlendiklerini anlamakta yardımcı olacaktır. Gelecekteki araştırmalar ayrıca vatanseverlik değerinin öğretilmesinde kullanılan etkinliklerin ve tekniklerin etkilerini de incelemelidirler. Böylece hangi etkinlik ve tekniklerin kullanılacağı konusunda yol gösterici olabilirler.

KAYNAKÇA

- Abdullah, I., Hudayana, B., Kutaneğara, P. M. ve Indiyanto, A. (2019). Beyond school reach: Character education in three schools in Yogyakarta, Indonesia. *Journal of Educational and Social Research*, 9(3), 145. doi: 10.2478/jesr-2019-0032
- Açık, İ. (2020). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kültürel mirasa duyarlılık ve vatanseverlik değerlerinin biyografilerle öğretimi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 624080).
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Akhan, N. E., Subaşı, E. ve Açıl, F. B. (2020). Öğretmen adaylarının kök değerlere ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), Erişim adresi: 115-134. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1210603>
- Aktan, O. ve Padem, S. (2013). İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Asya Öğretim Dergisi*, 1(2), 44-55. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/17635>.
- Aral, D. (2008). *Milli eğitim bakanlığının hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 215650).
- Aslan, H. İ., Coşkun Keskin S. ve Önder S. (2019). Ortaokul 6. Sınıf İngilizce ders kitaplarında yer verilen değerler. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 355-371. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ibadjournal/issue/43637/551643>
- Aşçı, A. U. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan çizgi romanların değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69), 868-889. doi:10.17719/jisr.2020.4006
- Aydın, H. (2019). *Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 601352).

- Balcı, F. A. ve Yelken, T. Y. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 81-90. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/110554/>
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Deuhfed*, 9(1), 23-28. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/753041>
- Bilginer, R. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin vatanseverlik değerine yönelik algılarının incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 551305).
- Bolat, Y. (2016). Sosyal değerleri ve değerler eğitimi anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(29), 322-348. Erişim adresi: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/63393380/1284581979_1283_Yavuz_BOLAT
- Canbulat, M., Asma, B. ve Koparan, B. (2022). Türkçe ders kitaplarının metin ve metin önü-sonu sorularındaki düşünme türleri ve kök değerler. *Turkish Studies - Education*, 17(2), 215-232. Erişim adresi: <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.57962>.
- Coombs-Richardson, R. ve Tolson H. (2005). A comparison of values rankings for selected American and Australian teachers. *Journal of Research in International Education*, 4, 263-277. doi: :10.1177/1475240905057805
- Çelikkaya T, Filoğlu S (2014). Kuram ve uygulamada eğitim bilimleri, *EDAM*, 14(4), 1541-1556. doi: 10.12738/estp.2014.4.1605
- Çetin, S. (2022). 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarında ortak temalardaki metinlerin Türkçe dersi öğretim programındaki değerler eğitimi kapsamında incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26 (2), 491-504. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsadergisi/issue/71638/1049785>
- Dal, Z. F. (2018). *Okul Öncesi değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi (okul öncesi öğretmenleri üzerinde bir inceleme)*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 533379).
- Demirok, G. (2019). *Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 561558)

- Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul türkçe ders kitapları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 244-255. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kebd/issue/67221/1049177>
- Derse, G. E. ve Coşkun, H. (2021). Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 9-35. doi: 10.34234/ded.738543.
- Dilekçi, A. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerinin değerler aktarımı bakımından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 44-58. doi: 10.17679/inuefd.1024499.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. (Doktora tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 211415)
- Durhat, G. ve Ökten, C. E. (2020). Kök değerlerin ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki erdemler temasıyla ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 675-693. doi: <https://doi.org/10.16916/aded.678498>
- Ecerkale, N. ve Bayrak, Ö. (2018). Türkçe 7. sınıf ders kitabındaki metinlerin değerler bağlamında incelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4(2), 277-287. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/jilses/issue/41927/376352>
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertürk, E. (2006). *Ders kitaplarında toplum, yurttaşlık, vatanseverlik ve ekonomi anlayışının dönü- şümü: 1997 ve 2004 ilköğretim sosyal bilgiler ders kitapları üzerine bir içerik analizi*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 204403).
- Gerekten, H. (2018). *5. sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 528943).
- Gül, O. K. ve Şeker, G. (2021). 1968’den günümüze sosyal bilgiler öğretim programlarında “vatanseverlik değeri”. *IKSAD Journal*, 7(29), 8–20. doi: <https://doi.org/10.31623/iksad072902>.

- Gülmüş, R. (2015). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularında değer öğretimine ilişkin sınıf öğretmeni görüşleri*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 423071).
- Gümüş, O. (2016). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi*. (Doktora tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 429378).
- Gündüz, D. D., Gündüz, M., Mertol, H. ve Çelikkol, Ö. (2019). Tarih öğretmenlerinin ortaöğretim öğrencilerine ‘vatanseverlik’ değerini öğretirken kullandıkları değer yaklaşımlarının tespit edilmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7 (16), 591-606. doi: 10.33692/avrasyad.543850
- Gündüz, D. D. (2018). *Tarih öğretmenlerinin ortaöğretim öğrencilerine "vatanseverlik" değerini öğretirken kullandıkları değer yaklaşımlarının tespit edilmesi*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 542108).
- İnce, M. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik değeri ve vatanseverlik eğitimi hakkındaki görüşleri*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 680659)
- Karaca, D. ve Uzunkol, E. (2019). İlkokul matematik ders kitaplarının içerdiği değerler bakımından incelenmesi. *International Journal of Field Education*, 5(2), 55-71. doi: 10.32570/ijofe.637981.
- Karagözoğlu, N. (2018). Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında kadın kahramanların yaşam öykülerinin kullanılması. *International Journal of Field Education*, 4(2), 97-110. doi: 10.32570/ijofe.477068
- Karasu Avcı, E. ve İbret, B. Ü. (2016). Vatanseverlik değerine ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2501-2518. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/309302>
- Kaşkaya, A. ve Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 417-441. doi: 10.24315/trkefd.303978

- Kemiksiz, Ö. (2021). Ortaokul türkçe ders kitaplarındaki “erdemler” temasında yer alan metinlerde “kök değerler”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 1602-1627. doi: 10.33437/ksusbd.727783.
- Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777, Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ilkonline/issue/8588/106726>
- Küpelı, E. (2019). *Coğrafya dersi kapsamında doğal ve kültürel miras varlıklarımıza yapılan gezilerin ve gözlemlerin vatanseverlik değeri üzerine katkısı (Giresun ili örneğı)*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 557982)
- Merriam, B. S. (2018). *Nitel araştırma*. (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*.
- Mutlu, H. H. ve Dinç, S. (2019). 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalardaki metinlerin kök değerlerle ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1048-1062. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/360164/6-sinif-turkce-ders-kitabinda-yer-alan-temalardaki-metinlerin-kok-degerlerle-iliskisi>
- Özbay, M. ve Tayşı, E. (2011). Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (1), 21-31.
- Özcel, G. (2019). *3 ve 4. sınıf öğrencilerinin ve sınıf öğretmenlerinin vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 566862)
- Özekinci, B. ve Lala, Ö. (2017). Öğretmen ve okul yöneticilerinin değerler eğitimi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 245-269. www.enadonline.com DOI: 10.14689/issn.2148- 2624.1.5c3s11m
- Patton, M. K. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Primoratz, I. (2009). Patriotism and the value of citizen ship. *Acta Analytica Tradition*, 24(1), 63-67.
- Sarıbaş, M. ve Akça, D. (2020). Ortaöğretim coğrafya dersi (9., 10., 11. ve 12. sınıflar) öğretim programında vatanseverlik değeri ve bu değere ilişkin öğrenci metaforları.

Kapadokya Coğrafya Dergisi, 2, 1-17. Erişim adresi: http://www.kapcod.com/wp-content/uploads/kapcod_2_ortaogretim-cografya-dersi-9.-10.-11.-ve-12.-siniflar-ogretim-programinda-vatanseverlik-degeri-ve-bu-degere-iliskin-ogrenci-metaforlari.pdf

Schwartz, S., Melech, H., Lehmann G., Burgess, A., Haris M. ve Owens V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 519-542. doi:10.1177/0022022101032005001

Serttaş, N. (2020). *Okul öncesi dönemde barış algısı*. (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 651280)

Şakiroğlu, Y. (2020). 6. sınıf Türkçe ders kitabının değer aktarımı bağlamında incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 145-161. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkegitimdergisi/issue/54397/718511>

Şimşek, T. (2021). Değerler Eğitimi Bağlamında Kutadgu Bilig. *Kesit Akademi Dergisi*, 7 (27), 327-341. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kesitakademi/issue/63113/959344>

Şimşek, T. (2021). *Türkçe eğitim programlarında yer alan değerler eğitimi açısından kutadgu bilig'in incelenmesi ve örnek metinler*. (Doktora tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 670278)

Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1791-1798.

Topal, Y. (2019). Değerler Eğitimi ve On Kök Değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254. DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.543521.

Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review*, 25, 37-46. doi:10.1080/00131910097397

Veugelers, W. ve Vedder P. (2003). Values in teaching. *Teachers And Teaching: Theory And Practice*, 9, 377-389. doi: 10.1080/1354060032000097262

Yalçın, Y. (2021). *Yusuf ile Züleyha Mesnevilerinin Türkçe Derslerinde Değerler Eğitimi Amaçlı Olarak Kullanımı*. (Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Kayseri.

- Yazıcı, D. K. (2006). Değerler eğitime genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 19, 499-522, Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tubar/issue/16960/177116>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. G. ve Demirel, M. (2019). Türk tarihinde değerler ve değerler eğitimi üzerine bir inceleme. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 92-99. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ekud/issue/44939/559445>
- Yıldız, R. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve sosyal bilgiler derslerinde vatanseverlik eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye.
- Zamir, S. and Horowitz, T. (2013)., The manifestation of the value of patriotism among Israeli trainee teachers – natives and immigrants: How will they educate their pupils in the light of this value?. *Journal For Critical Education Policy Studies*, 11(4), 202-221.

EKLER

EK 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN VATANSEVERLİK DEĞERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Cinsiyet : Kadın () Erkek ()

Kıdem : 0-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl ()
16-20 yıl () 21+ yıl ()

Yaş : 20-29 () 30-39 ()
40-49 () 50+ ()

Görüşme Formu

1.Bölüm: Vatanseverlik değerinin anlamı

1) Vatanseverlik değeri sizin için ne ifade etmektedir?

2. Bölüm: Vatansever bir insanın özellikleri

- 2) Sizce vatansever bir insanda bulunması gereken özellikler nelerdir?
- 3) Vatansever bir insan olduğunuzu düşünüyor musunuz? Neden?

3. Bölüm: Vatanseverlik değerinin öğretilmesi

- 4) Vatanseverlik değerinin öğretimi niçin önemlidir?
- 5) Sizce bu değer en çok hangi derslerde öğretilabilir? Neden?
- 6) Sizce bu değer hangi en çok sınıf düzeylerinde öğretilabilir? Neden?

4.Bölüm: Vatanseverlik değeri ve Türkçe dersi

- 7) Türkçe dersinde vatanseverlik eğitimi verilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 8) Vatanseverlik değerinin öğretiminde Türkçe dersinin ne derece etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?
- 9) Vatanseverlik değerinin ders kitaplarında yer alma durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 10) Bu değeri kazandırmak için sınıf içinde veya dışında ne tür etkinlikler yapıyorsunuz? Örnek verir misiniz?

5.Bölüm: Vatanseverlik değeri ve Türkçe öğretmenleri

11) Siz kendinizi bu değeri kazandırma noktasında yeterli hissediyor musunuz?

Hissediyorsa Neden?

Hissetmiyorsa neden?

Kısmen ise neden?

12)Bu değeri kazandırmak için program ve ders kitabı dışı herhangi bir etkinlik yapıyor musunuz?

13) Türkçe öğretmeni olmanın vatanseverlik değeri kazandırmada size sorumluluk yüklediğini düşünüyor musunuz? Neden?

14) Türkçe dersinde vatanseverlik değeri öğretilirken öğretmenin üstlenmesi gereken role ilişkin görüşleriniz nelerdir?

15) Türkçe dersinde vatanseverlik değerini öğretirken model olduğunuzu düşünüyor musunuz?

16) Türkçe dersinde vatanseverlik değeri verirken ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz? Örnek verebilir misiniz?

17) Türkçe dersinde etkili bir vatanseverlik eğitime ilişkin önerileriniz nelerdir?